

અને ધરતી પર ચાલનાર કોઈ^૧ એવું નથી જેની રોજ અલ્લાહની કૃપાની ઝિમ્મેદારી પર ન હોય.^૨ અને (તે) જાણે છે કે ક્યાં રહેશે^૩ અને ક્યા સોંપાશે.^૪ આ બધું જ એક સ્પષ્ટ વર્ણન કરનાર કિતાબમાં છે (૬) અને તે જ છે જેણે આકાશો અને ધરતીને 'છ' દિવસોમાં બનાવ્યાં, અને તેનો અર્શ પાણી પર હતો.^૫ જેથી તમને અજમાવે^૬ કે તમારામાં કોનું કામ સાફ છે. અને જો તમે કહો કે; 'બેશક! તમે મૃત્યુ પછી ઉઠાડવામાં આવશો' ત્યારે કાફિરો કહેશે કે; 'આ તો' ઉઠાડો જાદુ છે' (૭) અને જો અમે તેમના શિરેથી અઝાબ^૮ અમુક ગણત્રીનીમુદત સુધી હટાવી લઈએ તો અવશ્ય બોલશે; કંઈ વસ્તુએ રોક્યો છે?'^૯ સાંભળી લો! જે દિવસે તેમના પર આવી પડશે (ત્યારે) તેમનાથી ફેરવવામાં આવશે નહિ. અને જેની મશકરી કરતા હતા તે અઝાબ જ એમને ઘેરી લેશે (૮) અને જો અમે માનવીને અમારી કોઈ ન્યામતનો આસ્વાદ આપીએ^{૧૦} પછી તે તેની પાસેથી છીનવી લઈએ (ત્યારે તરત જ) અવશ્ય તે મોટો નિરાશ અને નાશુકરો (હોય) છે^{૧૧} (૯)

وَمَا مِنْ دَابَّةٍ فِي الْأَرْضِ إِلَّا عَلَى اللَّهِ رِزْقُهَا
وَيَعْلَمُ مُسْتَقَرَّهَا وَمُسْتَوْدَعَهَا كُلٌّ فِي كِتَابٍ
مُبِينٍ ۝ وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ
فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ وَكَانَ عَرْشُهُ عَلَى الْمَاءِ لِيَبْلُوَكُمْ
إِيَّاهُ أَحْسَنَ عَمَلًا ۚ وَلَيْنِ قُلْتُمْ إِنَّا كُفْرًا مَبْعُوثُونَ
مِنْ بَعْدِ الْمَوْتِ لَيَقُولُنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا إِنَّ هَذَا
إِلَّا اسْحَابُ الْمِينِ ۝ وَلَيُنزِّلُنَّ عَلَيْكُمُ الْعَذَابَ
الَّذِي أَنْتُمْ مَعَدُونَ ۚ لَقَوْلُنَّ مَا يَجِيسُهُ الْيَوْمَ
بِأَتْيِهِمْ لَيْسَ مَصْرُوفًا عَنْكُمْ وَحَاقَ بِهِمْ مَا
كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ ۚ وَلَيُنزِّلُنَّا مِنَ الْإِنْسَانِ
مَثَرًا خَمِيئًا ۚ إِنَّهُ لَيُبُوءُ كُفْرًا

૧. સ-જીવ.

૨. અર્થાત તે પોતાની મહેરબાનીથી પ્રત્યેક સજીવની રોજ માટે જવાબદારી ઉપાડનાર છે.

૩. અર્થાત તેના રહેઠાણને જાણે છે.

૪. સોંપવાની જગ્યાનો મતલબ યા તો દફન થવાની જગ્યા છે અથવા મકાન અથવા મોત અથવા કબર.

૫. અર્થાત લવહે મહફૂઝ.

૬. અર્થાત અર્શ ની નીચે પાણી સિવાય બીજી કોઈ મખ્લૂક હતી નહિ. આથી એ પણ જણાયું કે અર્શ અને પાણી આકાશો અને ધરતીના સર્જન પહેલાં બનાવવામાં આવ્યાં.

૭. અર્થાત આકાશ ધરતી અને તેમની વચમાંની વસ્તુઓને બનાવી જેમાં તમારા માટે લાભ અને ફાયદાઓ છે કે જેથી તમને અજમાવે અને જાહેર થાય કે કોણ આભાર માનનાર પરહેઝગાર અને આજ્ઞાકિત છે અને એ;

૮. અર્થાત કુરઆન શરીફ જેમાં મૃત્યુ પછી સજીવ થઈ ઉઠવાનું વર્ણન છે.

૯. અર્થાત અસત્ય અને ધોકાબાજી.

૧૦. જેનો વાયદો કરવામાં આવ્યો છે.

૧૧. તે અઝાબ કેમ ઉતરતો નથી, શેની વાર છે? કાફિરોની આ ઉતાવળ જુઠાડવા અને મશકરી કરવા માટે છે.

૧૨. તંદુરસ્તી અને શાંતિનો અથવા રોજની બહોબાશ અને ધનદોલતનો.

અને જો અમે જે મુસીબત તેને પડી તેના પછી તેને ન્યામતનો આસ્વાદ આપીએ તો અવશ્ય કહેશે કે; બુરાઈઓ મારાથી દૂર થઈ ગઈ બેશક! તે (ત્યારે) હર્ષોલ્લાસમાં આવી જનાર (અને) બડાઈ મારનાર (હોય) છે^{૧૪} (૧૦) પણ જેમણે ધીરજ ધરી અને સદકાર્યો કર્યા^{૧૫} તેમના માટે માફી અને મહાન સવાબ છે (૧૧) તો શું જે વહી તમારી તરફ મોકલવામાં આવે છે તેમાંથી અમુક તમે છોડી દેશો? અને તેનાથી દિલ સંકોચનાર બનશો?^{૧૬} એટલા ખાતર કે તેઓ કહે છે કે; 'એમની સાથે કોઈ ખજાનો કેમ ઉતર્યો નહિ? અથવા એમની સાથે કોઈ ફરિશ્તો આવત' તમે તો ડર સંભળાવનાર છો અને અલ્લાહ પ્રત્યેક વસ્તુનો રક્ષક છે (૧૨) શું^{૧૭} એવું કહે છે કે; એમણે તો એને (પોતાના) મનથી બનાવી કાઢ્યું' તમે ફરમાવો, 'તમે આવી બનાવી કાઢેલી દશ સૂરતો લઈ આવો'^{૧૮} અને અલ્લાહ સિવાય જે કોઈ મળી શકે^{૧૯} તે બધાને બોલાવી લો જો તમે સાચા હોવ તો^{૨૦} (૧૩) તો અય મુસલમાનો! જો તેઓ તમારી આ વાતનો જવાબ આપી શકે નહિ તો સમજી લો કે તે અલ્લાહના ઈલ્મથી જ ઉતર્યું છે અને એ કે તેના સિવાય કોઈ સાચો મઅબૂદ નથી. તો શું હવે તમે માનશો?^{૨૧} (૧૪)

૧૩. કે બીજી વાર એ ન્યામત મળવા વિષે નિરાશ બની જાય છે અને અલ્લાહની મહેરબાની સાથેથી પોતાની આશાનો તાંતણો તોડી નાખે છે. અને ધીરજ તેમજ અલ્લાહની ખુશીમાં ખુશી નથી ધરાવતો તેમજ ગત ન્યામતનો આભાર નથી માનતો.

૧૪. આભારવશ થવાને અને ન્યામતનો શુકર કરવાના બદલે.

૧૫. મુસીબત સમયે ધીરજ ધરનાર અને ન્યામત સમયે આભાર માનનાર રહ્યા.

૧૬. તિરમિઝીએ કહ્યું કે પ્રશ્નાર્થ નકારના અર્થમાં વપરાયું છે એટલે કે તમારી તરફ જે વહી થાય છે તે બધી તમે તેમને પહોંચાડો અને દિલ સંકોચનાર બુનો નહિ. રિસાલતના પ્રચારની તાકીદ કરવા આવું કહેવાયું છે જો કે અલ્લાહ જાણે છે કે તેના રસૂલ સલ્લલ્લાહો અલયહિ વસલ્લમ રિસાલતની જવાબદારી પુરી કરવામાં ઉણપ રાખનાર નથી અને તેણે તેમને એવી બાબતોથી મઅસૂમ બનાવ્યા છે. આ તાકીદમાં નબી સલ્લલ્લાહો અલયહિ વસલ્લમને તસલ્લી આપવામાં આવી છે અને કાફિરોને નિરાશા પણ, કારણ કે તેમની મજાક મશકરી પ્રચાર કાર્યમાં ખલેલ નાખી શકતી નથી.

શાને નુગૂલ :- અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમય્યહ મખઝુમીએ હુઝૂર સલ્લલ્લાહો અલયહિ વસલ્લમને કહ્યું હતું કે; જો તમે સાચા રસૂલ હોવ અને તમારો ખુદા પ્રત્યેક વસ્તુ પર સત્તાવાહી હોય તો પછી તેણે તમારા પર ખજાનો કેમ ઉતાર્યો નહિ? અથવા આપની સાથે કોઈ ફરિશ્તો કેમ મોકલ્યો નહિ? જે તમારી રિસાલતની સાંક્ષી આપત, ત્યારે આ આયત ઉતરી.

૧૭. મક્કાના કાફિરો કુરઆન શરીફ બાબત.

બાબત અસત્ય કહ્યું હતું' અરે જુલ્મીઓ પર ખુદાની લખ્નત^{૩૨} (૧૮) જેઓ અલ્લાહના માર્ગથી રોકે છે અને તેમાં વંકાશ ઈચ્છે છે અને તેઓ જ આખિરતના મુન્કર છે (૧૯) તેઓ જમીનમાં^{૩૩} થકવી દેનાર નથી અને અલ્લાહ સિવાય તેમનો ન કોઈ તરફદાર,^{૩૪} તેમને અઝાબ પર અઝાબ થશે.^{૩૫} તેઓ ન સાંભળી શકતા હતા અને ન દેખી શકતા હતા^{૩૬} (૨૦) આ તેઓ જ છે જેમણે પોતાના જીવ ખોટમાં નાખ્યા અને જે વાતો તેઓ જોડી કાઢતા હતા તે તેમનાથી ખોઈ નાખવામાં આવી (૨૧) લીધા દીધા વગર તેઓ જ આખિરતમાં બધાથી વધારે નુકશાનમાં છે^{૩૭} (૨૨) બેશક! જેઓ ઈમાન લાવ્યા અને સારા કામો કર્યા અને પોતાના રબ તરફ વળ્યા તેઓ જન્મવાળા છે તેઓ તેમાં હમેશાં રહેશે (૨૩) બન્ને પક્ષો^{૩૮} ની હાલત એવી છે જેમકે એક આંધળો અને બહેરો જ્યારે બીજો દેખતો અને સાંભળતો^{૩૯} તો શું એ બન્નેની હાલત સરખી છે?^{૪૦} તો શું તમે ધ્યાન દેતા નથી (૨૪)

બન્નેમાં મહાન તફાવત છે. સ્પષ્ટ દલીલનો મતલબ તે બૌદ્ધિક દલીલ છે જે ઈસ્લામની સત્યતાનો નિર્દેશ કરે. અને તે લોકો જે પોતાના રબ તરફથી સ્પષ્ટ દલીલો પર હોય તેઓ તે યહૂદીઓ છે જેઓ ઈસ્લામથી પાવન થયા જેવા કે હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન સલામ.

૨૬. અને તેની સત્યતાની સાક્ષી આપે, તે સાક્ષી કુરઆન મજીદ છે.

૨૭. એટલે તવરાત.

૨૮. અર્થાત કુરઆન પર.

૨૯. ગમે તે હોય, સચ્ચિદે આલમ સલ્લલ્લાહો અલયહિ વસલ્લમે ફરમાવ્યું; 'તેની કસમ! જેની સત્તાના હાથમાં મોહમ્મદ (સલ્લલ્લાહો અલયહિ વસલ્લમ) નો જીવ છે આ ઉમ્મતમાં જે કોઈ પણ હોય યહૂદી હોય કે નસરાની જેને પણ મારી ખબર (રસૂલ હોવા બાબતની) પહોંચે અને તે મારા દીન પર ઈમાન લાવ્યા વગર મરી જાય તો અવશ્ય જ હન્નમી છે.'

૩૦. અને તેના માટે ભાગીદાર તેમજ ઔલાદ હોવાનું કહે. આ આયતથી સાબિત થાય છે કે અલ્લાહ તઆલા બાબત અસત્ય બોલવું ખરાબમાં ખરાબ જુલ્મ છે.

૩૧. કયામતના દિવસે અને તેમને તેમનાં કાર્યો વિષય પૂછપરછ કરવામાં આવશે, અને પૈગમ્બરો તેમજ ફરિશ્તાઓ તેમના વિષે સાક્ષી આપશે.

૩૨. બુખારી અને મુસ્લિમની હદીષમાં છે કે કયામતના દિવસે કાફિરો અને મુનાફિકોને બધા લોકોની રૂબરૂ કહેવામાં આવશે; 'આ તે લોકો છે જેમણે પોતાના રબ બાબત અસત્ય કહ્યું. જાલિમો પર ખુદાની

અને બેશક! અમે નૂહને તેની કોમ તરફ મોકલ્યો; ૪૧ 'કે હું તમારા માટે સ્પષ્ટ ડર સાંભળાવનાર છું (૨૫) કે અલ્લાહ સિવાય કોઈને પણ પૂજો નહિ બેશક! હું તમારા પર એક મુસીબતવાળા દિવસના અઝાબથી ડરું છું' ૪૨ (૨૬) તો તેની કોમના આગેવાનો જેઓ કાફિર થઈ ગયા હતા તેઓ બોલ્યા; 'અમે તો તમને અમારી જેવા જ આદમી જોઈએ છીએ' ૪૩ અને અમે નથી દેખતા કે અમારા હલકા ૪૪ લોકો સિવાય તમારું અનુસરણ બીજા કોઈએ કર્યું હોય (અને તે પણ) ઉડતી નજરે, ૪૫ અને અમે તમારામાં અમારા પર મોટાઈ હોય એવી કોઈ બાબત નથી જોતા. ૪૬ બલકે અમે તમને જૂઠા સમજાવે છીએ' ૪૭ (૨૭) બોલ્યો; 'અય મારી કોમ! જરા કહો તો ખરા કે હું જો મારા રબ તરફથી દલીલ પર હોઉં ૪૮ અને તેણે મને પોતાની પાસેથી રહમત આપેલી હોય ૪૯ અને તમે તેનાથી આંધળા રહ્યા તો શું અમે તેને તમારા ગળે ચોંટાડી દઈશું? તમે અલિપ્ત રહો તો પણ? ૫૦ (૨૮) અને અય કોમ! હું તમારી પાસે એની ૫૧ કશી માલ દોલત નથી માંગતો, ૫૨ મારું વળતર તો અલ્લાહ પર જ છે અને હું મુસલમાનોને વેગળા કરનાર નથી, ૫૩ બેશક! તેઓ એમના રબને મળનાર છે, ૫૪ પણ હું તમને નર્યા અજ્ઞાન લોક જોઉં છું' ૫૫ (૨૯) અને

وَأَقْدَأَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِ إِذِ انْكَرُوا لَكُمْ تِلْكَ الْقَوْمِ ۚ
 أَنْ لَا تَعْبُدُوا إِلَّا اللَّهَ ۚ إِنَّ خِيفَ عَلَيْكُمْ عَذَابَ
 يَوْمِ النُّوحِ ۚ فَقَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَوْمِهِ مَا
 تَرِكُ الْإِبْرَاهِيمَ وَمَثَلْنَا وَمَا تَرِكُ اتَّبَعَكَ إِلَّا الَّذِينَ
 هُمْ أَرَادُوا بِآدَى الرَّأْيِ وَمَا تَرَىٰ لَكُمْ عَلَيْنَا مِنْ
 فَضْلٍ ۚ بَلْ نُنَظِّمُ كَذِبِينَ ۚ قَالَ يَقَوْمِ أَرَأَيْتُمْ إِنْ
 كُنْتُ عَلَىٰ بَيْنِكُمْ مِنْ بَيْنِ رَبِّي وَرَبِّكُمْ رَحْمَةً مِّنْ عِندِ
 فَعْبِيدُوا عَلَيْنَا أَنْزَلْنَا مَكُونَهَا وَأَنْتُمْ لَهَا كَرَاهُونَ ۚ
 وَيَقَوْمِ لَا تَسْأَلُوا عَلَيْنَا مَا لَا لَنَا بِهِ إِنَّا جُورِي الْأَعْلَىٰ اللَّهُ
 وَمَا أَنَا بِطَارِدِ الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّهُمْ مُّقْتَدِرُونَ ۚ وَلَكِنِّي
 أَرَاكُمْ قَوْمًا تَجْهَلُونَ ۚ وَيَقَوْمِ مَنْ يَضُرُّنِي مِنْ

લઅનત' આ રીતે તેઓ બધી મખ્લુક સામે અપમાનિત કરવામાં આવશે.

૩૩. અલ્લાહને, જો તે તેમના પર કોપ ઉતારવા ઈચ્છે કારણ કે તેઓ તેના કબ્જા અને માલિકીમાં છે, ન તેનાથી નાસી જઈ શકે છે ન તેને થકવી શકે છે.

૩૪. જે તેમની મદદ કરે અને તેમને તેના અઝાબમાંથી ઉગારી શકે.

૩૫. કારણ કે તેમણે લોકોને અલ્લાહના માર્ગથી રોક્યા અને મૃત્યુ પછી ઉઠવાનો નકાર કર્યો.

૩૬. કતાદાએ કહ્યું કે તેઓ સત્ય સાંભળવાથી બહેરા બની ગયા તો હવે કોઈ પણ સારા સારીની વાત સાંભળીને તેનો લાભ ઉઠાવતા નથી અને ન તેઓ કુદરતના ચિન્હો નિહાળીને તેનાથી લાભ મેળવે છે.

૩૭. કે તેમણે જન્મતના બદલે જહન્નમ મેળવી.

૩૮. અર્થાત કાફિર અને મો'મિન.

૩૯. કાફિર તેના જેવો છે જે ન જુએ ન સાંભળે, તે અપૂર્ણ છે. અને મો'મિન તેના જેવો છે જે જુએ પણ છે અને સાંભળે પણ છે, તે સંપૂર્ણ છે, સત્ય અને અસત્યને ઓળખે છે.

૪૦. કદાપી નહિ.

૪૧. તેમણે કોમને કહ્યું.

૪૨. હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ રદીયલ્લાહુ અન્હુમાએ કહ્યું છે કે; હઝરત નૂહ અલયહિસ્સલામ ૪૦ વરસો પછી નબી તરીકે જાહેર થયા (૪૦ વરસની વયે નબુવ્વત જાહેર કરી) અને ૯૫૦ વરસો સુધી પોતાની કોમને (ઈસ્લામનું) નિમંત્રણ આપતા રહ્યા અને પુર પછી ૬૦ વરસો સુધી દુનિયામાં રહ્યા, એ રીતે આપની

અય કોમ! જો હું તેમને વેગળા કરું તો મને અલ્લાહથી કોણ બચાવશે? તો શું તમને ધ્યાન નથી? (૩૦) અને હું તમને નથી કહેતો કે મારી પાસે અલ્લાહના ખજાના છે અને ન એ કે હું ગૈબને જાણી લઉં છું અને ન એવું કહું છું કે હું ફરિશ્તો છું.^{૫૬} અને જેમને તમારી દ્રષ્ટિ હલકા સમજે છે તેમના માટે હું એવું કહેતો નથી કે અલ્લાહ કદાપી તેમને કોઈ ભલાઈ આપશે નહિ, અલ્લાહ જે તેમના દિલોમાં છે^{૫૭} તેને સારી રીતે જાણે છે (જો હું) એવું કરું^{૫૮} તો હું અવશ્ય જુલ્મીઓમાં હોઉં^{૫૯} (૩૧) બોલ્યા; 'અય નૂહ! તું અમારી સાથે ઝગડો કર્યો અને ખૂબ ઝગડો કર્યો તો લઈ આવો જેનો^{૬૦} અમને વાયદો કરી રહ્યા છો જો તમે સાચા હોવ તો' (૩૨) બોલ્યો; 'તે તો અલ્લાહ તમારા પર લાવશે જો તે ઈચ્છે, અને તમે (તેને) થકવી નહિ શકો^{૬૧} (૩૩) અને જો હું તમારું ભલું ઈચ્છું તો પણ મારી નસીહત તમને ફાયદો નહિ આપે જ્યારે કે અલ્લાહ તમારી ગુમરાહી ઈચ્છે, તે તમારો રબ છે અને તેની તરફ જ પરત થશો^{૬૨} (૩૪) શું એવું કહે છે કે; 'એમણે એને પોતાના મનથી બનાવી કાઢ્યું?'^{૬૩} તમે ફરમાવો; જો મેં બનાવી કાઢ્યું હશે તો મારો ગુનાહ મારા પર છે^{૬૪} અને હું તમારા ગુનાહથી અલગ છું' (૩૫)

وَيَا مَن وَابْتِئَاتِ
 اللَّهُ إِنْ كَرِهْتُمْ فَلَا تَكْرَهْتُمْ إِنَّ قَوْلَكُمْ لَكُمْ
 عِنْدِي خَيْرٌ مِنَ اللَّهِ وَلَا أَعْلَمُ الْغَيْبَ وَلَا أَقُولُ
 إِنَّي مَلَكٌ وَلَا أَقُولُ لِلَّذِينَ تَزْدَرِي أَعْيُنُكُمْ
 لَنْ يُؤْتِيَهُمُ اللَّهُ خَيْرًا اللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا فِي أَنْفُسِهِمْ
 إِنَّي إِذَا لَسِنَ الظَّالِمِينَ قَالُوا لَيْسَ قَدْ جَاءَنَا
 فَكَرِهْتُمْ حَدِيثًا فَإِذَا تَبَيَّنَّا أَنَّ إِنْ كُنْتُمْ مِنَ
 الصَّادِقِينَ قَالُوا يَا بَشِئِرُ اللَّهِ إِنْ شَاءَ وَوَا
 أَنْتُمْ مُبْعَثُونَ وَلَا يَفْعَلُكُمْ تَصْحِيحِي إِنْ أَرَدْتُمْ
 أَنْ أَصْحَحَ لَكُمْ إِنْ كَانَ اللَّهُ يُرِيدُ أَنْ يُغْوِيَكُمْ هُوَ
 رَبُّكُمْ وَالْيَهُودُ يَنْتَوُونَ عَنْ آيَاتِهِ قُلْ
 إِنْ أَفْتَرَيْتُمْ فَعَلَيْكُمْ أَجْرًا وَإِنِّي وَمَنْ حَرَّمَ

ઉમર ૧૦૫૦ વરસોની થઈ. આપની ઉમર વિષે આ સિવાય પણ બીજા કથનો છે. (ખાઝિન)

૪૩. આ ગુમરાહીમાં ઘણી ઉમ્મતો ફસાઈને ઈસ્લામથી વંચિત રહી ગઈ, કુરઆન મજીદમાં ઘણા સ્થાને તેમનાં વર્ણન છે. આ ઉમ્મતમાં પણ ઘણા નસીબ ફુટેલા સચ્ચિદે અખ્બિયા સલ્લલ્લાહો અલયહિ વસલ્લમને પોતાની જેવા બશર કહે છે અને સરખા હોવાનો ખોટો ખ્યાલ ધરાવે છે. અલ્લાહ તઆલા તેમને ગુમરાહીથી બચાવે.

૪૪. તેમની દ્રષ્ટિએ હલકા લોક તેઓ હતા જે તેમની નજરે હલકા કામ ધંધા કરતા હતા, અને વાસ્તવમાં તેમનું એવું કહેવું ચોખ્ખું અજ્ઞાન હતું. કારણ કે મનુષ્યનો મરતબો દીનની તાબેદારી અને રસૂલની ફરમાબરદારીથી (ઊંચો થાય) છે હોદ્દા અને ધંધાને એમાં કશી લેવા દેવા નથી. દીનદાર નેક માણસને તેના (અમુક) કામધંધા (પેશો) ના કારણે હલકો જાણવો અને તુચ્છકારની નજરે જોવો અજ્ઞાનપણાનું કામ છે.

૪૫. એટલે કે વિચાર અને મંથન કર્યા વગર.

૪૬. માલ દોલત અને જમીન જાગીર વિગેરેમાં. તેમનું આવું કહેવું પણ આજ્ઞાનપણ હતું. કારણ કે અલ્લાહ પાસે બન્દાનું ઈમાન અને કહ્યાપણુ શ્રેષ્ઠતાનું કારણ છે નહિ કે માલ દોલત અને સત્તા જાગીર વિગેરે.

૪૭. નબુવ્વતના દાવામાં અને તમારા અનુયાઈઓને તમને સાચા સમજવામાં;

૪૮. જે મારા દાવાની સચ્ચાઈ બાબત સાક્ષી હોય..

૪૯. એટલે કે નબુવ્વત આપી.

૫૦. અને દલીલને પસંદ ન કરતા હોય તો પણ?

૫૧. અર્થાત નબુવ્વતના પ્રચાર માટે.

૫૨. કે જેથી તે આપવાનું તમને કપરું લાગે.

૫૩. તે લોકોએ નૂહ અલયહિસ્સલામને કહ્યું હતું કે; 'અય નૂહ! હલકા લોકોને પોતાની મજલિસમાંથી કાઢી મૂકો જેથી અમને તમારી મજલિસમાં બેસવાની શરમ આવે નહિ' તેના જવાબમાં આ વાત નૂહ અલયહિસ્સલામે તેમને કહી હતી.

૫૪. અને તેની નજીકથી પાવન થશે. તો હું તેમને કેવી રીતે કાઢી મૂકું?

૫૫. ઈમાનદારોને હલકા કહો છો તેમની કદર કરતા નથી અને નથી જાણતા કે તેઓ તમારાથી બેહતર છે.

૫૬. હઝરત નૂહ અલયહિસ્સલામની કોમે તેમની નબુવ્વતમાં ત્રણ શંકાઓ કરી હતી. એક એકે 'મા નરા લકુમ અલૈના મિન ફદલ' (અમે તમને અમારા કરતાં વધુ શ્રેષ્ઠતાવાળા નથી જોતા) અર્થાત તમે માલ દોલતમાં અમારાથી વધીને નથી. જવાબમાં હઝરત નૂહ અલયહિસ્સલામે કહ્યું 'લા અકુલુ લકુમ ઈન્દી ખજાઈનુલ્લાહ' અર્થાત હું તમને નથી કહેતો કે મારી પાસે અલ્લાહના ખજાના છે. તેથી તમારો એ વાંધો તદ્દન અસ્થાને છે, મેં કદી માલ દોલતની શ્રેષ્ઠતા બતાડી નથી અને દુનિયાની દોલતની આશા તમને આપી નથી અને મારા પ્રચારને કોઈ દિવસ માલ દોલત સાથે સંબંધિત કર્યો નથી તો પછી તમે મને એવું કહેવામાં યોગ્ય કેમ કરી હોઈ શકો છો કે અમે તમારામાં કોઈ માલદારીની શ્રેષ્ઠતા બાળતા નથી જેથી તમારો આ વાંધો તદ્દન બેહુદો છે. બીજી શંકા નૂહની કોમે એ કરી હતી કે 'મા નારાકત્તબઅક ઈલ્લલ્લઝીન હુમ અરાઝિલુના બાદિયર્અય' એટલે કે અમે નથી જોતા કે અમારા હલકા લોકોએ ઉડતી નજરે તમારું અનુસરણ કર્યા સિવાય બીજા કોઈએ તમારું કહ્યું માન્યું હોય. મતલબ એ હતો કે તેઓ પણ માત્ર જાહેરમાં જ મો'મિન છે અંતરથી નથી. એના જવાબમાં હઝરત નૂહ અલયહિસ્સલામે કહ્યું; 'હું નથી કહેતો કે હું ગૈબ જાણું છું અને મારા આદેશો ગૈબ પર આધારિત છે, જેથી તમને આ વાંધો ઉઠાવવાની તક મળે, જ્યારે મેં એવું કહ્યું જ નથી તો પછી તમારો વાંધો અસ્થાને છે, અને શરીઅતમાં જાહેરને માન્ય રખાય છે માટે તમારો વાંધો તદ્દન અસ્થાને છે. અને 'હું ગૈબ નથી જાણતો' એવું કહેવામાં કોમનો એક સરસ રીતે વ્યંગ પણ કરવામાં આવ્યો છે કે કોઈના બાતિન વિષે હુકમ લગાડવો તેનું કામ છે જે ગૈબ જાણતો હોય, મેં તો એનો દાવો જ કર્યો નથી નબી હોવા છતાં, પણ તમે કઈ રીતે કહો છો કે તેઓ દિલથી ઈમાન લાવ્યા નથી?

ત્રીજો વાંધો એ કોમનો એ હતો કે 'મા નરાક ઈલ્લા બશરમ મિષ્લના' અર્થાત અમે તમને અમારા જેવા જ આદમી દેખીએ છીએ. એના જવાબમાં કહ્યું કે; 'હું તમને એવું નથી કહેતો કે હું ફરિશ્તો છું, અર્થાત મેં મારા પ્રચાર કાર્યને મારા ફરિશ્તા હોવા સાથે સંબંધિત કર્યું નથી કે જેથી તમને આવો વાંધો ઉઠાવવાની તક મળે કે કહેતા તો હતા પોતાને ફરિશ્તો અને હતા માનવી. જેથી તમારો આ વાંધો પણ તથ્યહિન છે.

૫૭. નેકી અને બદી નિખાલસતા અથવા મુનાફિકપણ.

૫૮. એટલે કે જો હું તેમના જાહેરી ઈમાનને નકારી કાઢી તેમના બાતિન પર હુકમ લાગુ પાડું અને તેમને કાઢી મૂકું;

૫૯. અને અલ્લાહનો શુકર છે કે હું જુલ્મીઓમાંથી જરા પણ નથી તેથી એવું કદાપી કરીશ નહિ.

૬૦. અર્થાત અઝાબનો.

અને નૂહને વહી થઈ કે; તમારી કોમમાંથી જેટલા ઈમાન લાવી ચૂક્યા તેમના સિવાય (બીજા) મુસલમાન નહિ બને, તો તેઓ જે કરે છે તેનું દુઃખ કર નહિ^{૬૧} (૩૬) અને અમારી સમક્ષ અને અમારા હુકમથી વહાણ બનાવ^{૬૨} અને જુલ્મીઓ વિષે મારી સાથે વાત કરીશ નહિ^{૬૩} તેમને અવશ્ય ડૂબાડી દેવામાં આવશે^{૬૪} (૩૭) અને નૂહ વહાણ બનાવે છે, અને જ્યારે તેના પર થઈને પસાર થતા તેની કોમના આગેવાનો તો તેની હંસી ઉડાવતા.^{૬૫} બોલ્યો; 'જો તમે અમારા પર હસો છો તો એક સમયે અમે તમારા પર હસીશું^{૬૬} જેવા તમે હસો છો^{૬૭} (૩૮) તો હવે જાણી જશે કે કોના પર આવે છે તે અજાબ જે બદનામ કરે^{૬૮} અને ઉતરે છે તે અજાબ જે હમેશાં રહે^{૬૯} (૩૯) એટલે સુધી કે જ્યારે અમારો હુકમ આવ્યો^{૭૦} અને તંદૂર છલકાયું^{૭૧} અમે ફરમાવ્યું; 'વહાણમાં બેસાડી લે દરેક જાતીનું એક જોડું નર અને માદા. અને જેમના પર વાત નક્કી થઈ ચૂકી છે^{૭૨} તેમના સિવાય પોતાના ઘરવાળાઓ અને બાકીના મુસલમાનોને' અને તેની સાથે મુસલમાનો ન હતા પણ થોડાક જ.^{૭૩} (૪૦) અને બોલ્યો; 'આમાં બેસી જાવ, અલ્લાહના નામ પર એનું ચાલવું

وَأَوْحَىٰ إِلَىٰ نُوحٍ أَن لَنْ نُؤْتِيَنَّكَ مِنْ قَوْمِكَ إِلَّا مَنْ قَدْ آمَنَ فَلَا تَتَّبِعِ سِوَاكَ أَنْتَ أَيْقُنُونَ
وَاصْنَعِ الْفُلَکَ بِأَعْيُنِنَا وَوَحْيِنَا وَلَا تُخَاطِبُنِي فِي الْآلِیْنِ ظَالِمًا إِنَّهُمْ مُّعْرِضُونَ ۝ وَيَصْنَعِ الْفُلَکَ
وَكَلَّمَ عَمْرٍوهُمَا فَلَا آمَنَ قَوْمُهُ سَخِرُوا مِنْهُ قَالَ إِنْ تَسْخَرُوا مِنِّي فَإِنَّا نَسْخَرُ مِنْكُمْ كَمَا تَسْخَرُونَ ۝ فَسَوِّفَ تَعْلَمُونَ مَنِ آیَاتِنَا عَدَابُ الْبَاطِلِ وَرِجَالٌ عَلَیْهِمْ عَذَابٌ
عَقِیْمٌ حَتَّىٰ إِذَا جَاءَ أَمْرُنَا وَآلُ التَّوْرَةِ قُلْنَا جَمَلٌ فِیْهَا
مِنْ كُلِّ زَوْجٍ بَیِّنٍ وَأَهْلَکَ الْآمَنُ سَبِقَ
عَلَیْهِ الْقَوْلُ وَمَنْ آمَنَ وَمَا آمَنَ مَعَهُ إِلَّا قَلِیْلٌ ۝
وَقَالَ رَبِّکُمْ وَبِیْهَا سَمِیَ اللّٰهُ مَجْرِبَهَا وَمُرْسَاهَا إِنْ رِجَّتْ

૬૧. કોપ ઉતારવાથી. એટલે કે ન તો તે અજાબને રોકી શકશે ન તો તેનાથી ઉગરી શકશે.

૬૨. આખેરતમાં તે જ તમારા કામોનો બદલો આપશે.

૬૩. અને એ રીતે ખુદાના કલામ અને તેના હુકમોને માનવાનો ઈન્કાર કરે છે અને તેના રસૂલ પર આક્ષેપ મૂકે છે અને તેમના માથે ઉપજાવી કાઢવાનું આળ મૂકે છે જેમની સત્યતા સ્પષ્ટ દલીલો અને મજબૂત આધારોથી પુરવાર થઈ ચૂકી છે તેથી હવે તેમને;

૬૪. જરૂર તેનો વબાલ આવશે. પરંતુ અલ્લાહની મહેરબાનીથી હું સાચો છું તો તમે જાણી લો કે તમારો જૂઠાડવાનો વબાલ તમારા પર પડશે.

૬૫. અર્થાત કુફ્ર અને આપને જૂઠાડવાનું અને આપને ઈજા પહોંચાડે છે તે. કારણ કે આપના દુશ્મનો સાથે બદલો લેવાનો સમય હવે આવી ગયો છે.

૬૬. અમારી રક્ષામાં અમારી શિખામણ મુજબ.

૬૭. અર્થાત તેમની શક્ષાત અને અજાબ હટાવવાની દુઆ કરશો નહિ. કારણ કે તેમનું ડૂબવું લખાઈ ચૂક્યું છે.

૬૮. હદીષ શરીફમાં છે કે હઝરત નૂહ અલયહિસ્સલામે અલ્લાહના હુકમથી સાગના ઝાડો વાવ્યાં ૨૦ વરસોમાં તે તૈયાર થયાં આ મુદત દરમ્યાન કોઈ પણ બાળક જન્મ્યું નહિ એ પહેલાં જે બાળકો જન્મ્યાં હતાં તે ઉમર લાયક થઈ ગયાં અને તેમણે પણ નૂહ અલયહિસ્સલામનું નિમંત્રણ સ્વીકારવાનો ઈન્કાર કરી દીધો અને નૂહ અલયહિસ્સલામ વહાણ બનાવવામાં લાગી ગયા.

અને એનું થોભવું.^{૯૮} બેશક! મારો રબ જરૂર માફ કરનાર મહેરબાન છે' (૪૧) અને તે તેમને લઈને પહાડ^{૯૯} જેવાં મોજાઓ પર વહી રહી છે. અને નૂહ પોતાના પુત્રને બુમ પાડી અને તે તેમનાથી કિનારે હતો;^{૧૦૦} અય મારા દિકરા! અમારી સાથે ચઢી જા અને કાફિરો સાથે ન થા^{૧૦૧} બોલ્યો; 'હવે હું કોઈક પર્વતનો આશરો લઈશ તો મને પાણીથી બચાવી લેશે' કહ્યું, 'આજ અલ્લાહના કોપથી કોઈ બચાવનાર નથી પણ જેના પર તે મહેરબાની કરે તે જ' અને તેમની વચ્ચે મોજું આડું આવ્યું તો તે ડૂબનારાઓમાં રહી ગયો^{૧૦૨} (૪૩) અને હુકમ કરવામાં આવ્યો કે; 'અય જમીન તારું પાણી ગળી જા અને અય આકાશ થંભી જા' અને પાણી સુકવી દેવામાં આવ્યું અને કામ પુરું થયું અને વહાણ^{૧૦૩} જુદી પર્વત પર લાંગર્યું^{૧૦૪} અને ફરમાવવામાં આવ્યું કે; 'અન્યાયી લોકો! દૂર થઈ જાવ' (૪૪) અને નૂહ પોતાના રબને પોકાર્યો, કહ્યું; 'અય મારા રબ! મારો પુત્ર પણ તો મારા ઘરવાળાઓમાં છે^{૧૦૫} અને બેશક! તારો વાયદો સાચો છે અને તુ સહુથી ચઢિયાતો હુકમવાળો છે'^{૧૦૬} (૪૫) ફરમાવ્યું; 'અય નૂહ! તે તારા ઘરવાળાઓમાંથી નથી^{૧૦૭} બેશક! તેના કમો ઘણા નાલાયક છે, તો જેની તને જાણ નથી^{૧૦૮} તે વસ્તુ મારી પાસે માંગ નહિ હું તને શિખામણ આપું છું કે નાદાન ન બનીશ' (૪૬)

وَأَمِّنْ دَابَّتِي ۖ
لَعَنُوا رَجِيمًا ۖ وَهُمْ يُخْرَجُونَ فِي مَوْجٍ كَالْعِجَالِ
وَنَادَى نُوحٌ ابْنَهُ وَكَانَ فِي مَعْزِلٍ يَا بُنَيَّ ارْكَبْ
مَعَنَا وَلَا تَكُنْ مَعَ الْكَافِرِينَ ۖ قَالَ سَأُوۡبَىٰٓ إِلَىٰ حَيْلٍ
يَعْتَصِمُ ۖ إِنَّهُ مِنَ الْمَلَائِكَةِ وَإِنِّي لَهُ مِنَ الشَّاكِرِينَ
وَقِيلَ يَا أَرْضُ ابْلَعِي مَاءَكِ وَبَسِمَاءَ أَهْلِكَ ۖ وَتُجِبُ
وَقِيلَ الْكُفْرُ لَا يَرْجُو ۖ قُلْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ
الظَّالِمِينَ ۖ وَنَادَى نُوحٌ رَبَّهُ فَقَالَ رَبِّ إِنَّ ابْنِي مِنْ
أَهْلِي وَإِنَّ وَعْدَكَ الْحَقُّ وَأَنَا مِنَ الظَّالِمِينَ ۖ قَالَ
يُنۡوِجُ الْوَاقِعَ لَيْسَ مِنَ أَهْلِكَ أَنۢ عَلِمَ غَيْرُ صَاحِبِ السُّفِينِ
فَالَيْسَ لَكَ بِهِ سُلۡطَانٌ ۖ فَأَنۢ عَلِمَ أَنۢ يَكُونَ مِنَ الظَّالِمِينَ

૬૯. અને કહેતા; 'અય નૂહ! શું કરો છો?' આપ કહેતા; 'એવું મકાન બનાવું છું જે પાણી પર ચાલે' એવું સાંભળીને હસતા, કારણ કે આપ વહાણ જંગલમાં બનાવતા હતા જ્યાં દૂર દૂર સુધી પાણી હતું નહિ, અને હંસી ઉડાવતાં તેઓ એવું પણ કહેતા હતા કે; 'પહેલાં તો આપ નબી હતા હવે સુથાર પણ બની ગયા?

૭૦. તેમને બરબાદ થતા દેખીને.

૭૧. વહાણ જોઈને બયાન કરવામાં આવ્યું છે કે વહાણ બે વર્ષોમાં તૈયાર થયું. તેની લંબાઈ ૩૦૦ વાર પહોળાઈ ૫૦ વાર ઊંચાઈ ૩૦ વાર હતી. એ વિષે બીજા પણ કથનો છે. એ વહાણમાં ત્રણ વર્ગો બનાવવામાં આવ્યા હતા. નીચેના વર્ગમાં ભક્ષી પક્ષીઓ, પ્રાણીઓ અને બીજી જીવાત. વચલા વર્ગમાં જાનવરો વિગેરે અને ઉપલા વર્ગમાં નૂહ અલયહિસ્સલામ પોતે અને આપના સાથીદારો અને હઝરત આદમ અલયહિસ્સલામનું શરીર મુબારક જે સ્ત્રીઓ અને પુરૂષોની વચમાં આડરૂપ મૂકવામાં આવ્યું હતું અને ખાધા ખોરાકોનો સામાન મૂકવામાં આવ્યો હતો. પક્ષીઓ પણ ઉપલા વર્ગમાં જ હતાં. (ખાજિન મદારિક વિગેરે)

૭૨. દુનિયામાં અને તે ડૂબી જવાનો અઝાબ છે.

૭૩. એટલે કે આંખેરતનો અઝાબ.

૭૪. અઝાબ અને બરબાદીનો.

૭૫. અને પાણીએ તેમાંથી ઉભરો ખાધો, તંદૂરનું અર્થઘટન યાતો ધરતી (નું પેટાળ) છે યા એ જ રોટલી પકાવવાનું તંદૂર, એમાં પણ અમુક કથનો છે. એક એ કે એ તંદૂર હઝરત હવ્વાનું પથ્થરનું બનેલું હતું જે આપને વારસામાં મળ્યું હતું. અને તે યા તો સિરીયામાં હતું યા ભારતમાં, અને તંદૂરનો ઉભરો અઝાબ

વિનંતી કરી; 'અય મારા રબ! જેની મને જાણ નથી એવી વસ્તુ તારી પાસે માંગવાથી હું તારો આશરો ઈચ્છું છું, અને જો તુ મને માફ કરે નહિ અને મહેરબાની કરે નહિ તો હું ખોટ બમનાર બની જાઉં' (૪૭) ફરમાવવામાં આવ્યું; 'અય નૂહ! વહાણમાંથી ઉતર અમારી તરફથી શાંતિ અને બરકતો સાથે જે તારા પર છે અને તારી સાથેના અમુક જુથો પર, અને અમુક જુથો (એવાં) છે જેમને અમે દુનિયા વાપરવા આપીશું પછી તેમને અમારી તરફથી દુઃખદાયક અઝાબ પહોંચશે' (૪૮) આ ગૈબની ખબરો અમે તમારી તરફ વહી કરીએ છીએ અને આ પહેલાં ન તમે જાણતા હતા ન તમારી કોમ, તો ધીરજ ધરો બેશક! સાડું પરિણામ પરહેઝગારોનું (૪૯) અને આદ (કોમ) તરફ તેમની જ્ઞાતિના હુદને (મોકલ્યો) બોલ્યો; અય મારી કોમ! અલ્લાહને પૂજો તેના સિવાય તમારો કોઈ મઅબૂદ નથી, તમે તો નર્ચા આલેપબાજ છો (૫૦) અય કોમ! આનું હું કશું વળતર તમારી પાસે નથી માંગતો, માડું મહેનતાણું તો તેના પર જ છે જેણે મને પેદા કર્યો, તો શું તમને બુદ્ધિ નથી? (૫૧) અને અય મારી કોમ? પોતાના રબ પાસે માફી

وَمِنْ آيَاتِهِ ۙ
 قَالَ رَبِّ إِنِّي أَخُوذُكَ أَنْ أَسْأَلَكَ مَا لَيْسَ لِي
 بِهِ عِلْمٌ وَاللَّعَنُومُ لِي وَتَرْحَمْنِي أَنْ مِّنَ الْغَافِلِينَ
 قِيلَ يٰنُوحُ اهْبِطْ بِسَلَامٍ مِنَّا وَبَرَكَاتٍ عَلَيْكَ وَعَلَى
 أُمَمٍ مِّمَّنْ مَعَكَ وَأُمَّسْهُمْ نَجْمًا تَمَّ يُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ
 عَذَابَ الْعَذَابِ تِلْكَ مِنْ أَنْبَاءِ الْغَيْبِ نُوحِيهَا إِلَيْكَ
 مَا كُنْتَ تَعْلَمُهَا أَنْتَ وَلَا قَوْمُكَ مِنْ قَبْلِ هَذَا
 فَاصْبِرْ إِنَّ الْعَاقِبَةَ لِلْمُتَّقِينَ ۗ وَإِلَىٰ عَادِ إِخْوَم
 هُوَذَا قَالِ يَقُومُ عِبْدُ اللَّهِ مَا لَكُمْ مِنَ اللَّهِ عِبْرَةٌ
 إِنَّكُمْ لَآمِقُونَ ۗ يَقُومُ لَأَسْأَلَكَ عَلَيْهِ
 أَجْرًا إِنْ أَجْرِي إِلَّا عَلَىٰ الَّذِي فَطَرَنِي أَفَلَا
 تَعْقِلُونَ ۗ وَيَقُومُ اسْتَغْفِرُ وَأَرْبَابَكُمْ ثُمَّ تَتُوبُوا

આવવાનું ચિન્હ હતું.

૭૬. અર્થાત જેમની બરબાદીનો હુકમ થઈ ચૂક્યો છે. અને એ ઈશારો આપની પત્ની વાઈલા પ્રતિ છે જે ઈમાન લાવી ન હતી. અને આપના પુત્ર કિ-આન તરફ પણ. તે પણ ઈમાન લાવ્યો ન હતો. પછી નૂહ અલયહિસ્સલામ તે બધાને વહાણમાં બેસાડયાં. જાનવરો આપની પાસે આવતાં હતાં. આપનો જમણો હાથ નર પર અને ડાબો હાથ માદા પર પડતો હતો, અને આપ તેમને ચઢાવતા જતા હતા.

૭૭. મકાતિલે કહ્યું છે કે કુલ પુરૂષો અને સ્ત્રીઓ થઈને ૭૨ માણસો હતા. એમાં બીજા કથનો પણ છે. ખરી સંખ્યા અલ્લાહ જાણે છે તેમની સંખ્યા કોઈ સહીહ હદીષમાં બયાન થઈ નથી.

૭૮. એવું બોલતાં બોલતાં કે;

૭૯. ચાલીસ દિવસ અને રાત આકાશમાંથી પાણી વરસતું રહ્યું અને ધરતીમાંથી પાણી ઉભરાતું રહ્યું એટલે સુધી કે બધા પહાડો ડૂબી ગયા.

૮૦. એટલે કે હઝરત નૂહ અલયહિસ્સલામથી અલગ હતો આપની સાથે વહાણમાં ચઢ્યો હતો નહિ.

૮૧. નહિ તો બરબાદ થઈ જઈશ. એ છોકરો મુનાફિક હતો પોતાના પિતા પાસે પોતાને મુસલમાન જાહેર કરતો અને અંતરથી કાફિરો સાથે સહમત હતો. (હુસેની)

૮૨. જ્યારે પુર પોતાના છેડે પહોંચ્યું અને બધા જ કાફિરો ડૂબી મર્યા ત્યારે અલ્લાહનો હુકમ આવ્યો:

૮૩. છ મહિના સુધી સમગ્ર પૃથ્વીની ચારે બાજુ ફરીને;

૮૪. જે મુસીલ અથવા સિરીયાના વિસ્તારમાં આવેલો છે. હઝરત નૂહ અલયહિસ્સલામ વહાણમાં

માંગો^{૧૦૨} પછી તેની તરફ પલટો, તમારા પર મુશળધાર પાણી મોકલશે અને તમારામાં જેટલી તાકાત છે તેનાથી ઓર વધારે આપશે,^{૧૦૩} અને મોઢું ફેરવીને^{૧૦૪} ગુનેહગાર બનો નહિ' (૫૨) બોલ્યા; 'અય હુદ! તમે કોઈ દલીલ લઈને અમારી પાસે આવ્યા નહિ^{૧૦૫} અને માત્ર તમારા કહેવાથી અમે અમારા ખુદાઓને ત્યાગીશું નહિ, ન તમારી વાત પર ચકીન લાવીએ (૫૩) અમે તો એ જ કહીએ છીએ કે અમારા કોઈ ખુદાની તમને ખરાબ ઝપટ લાગી ગઈ^{૧૦૬} કહ્યું; 'હું અલ્લાહને સાક્ષી રાખું છું અને તમે બધા સાક્ષી બની જાવ કે અલ્લાહ સિવાય જેમને તમે તેના ભાગીદાર ઠેરવો છો તે બધાથી હું બેઝાર છું (૫૪) (તમારાથી થઈ શકે તો) તમે બધા ભેગા થઈને મારું અહિત ઈચ્છો^{૧૦૭} (અને) પછી મને (જરા પણ) મહેતલ ન આપો^{૧૦૮} (૫૫) મેં (તો) અલ્લાહ પર વિશ્વાસ રાખ્યો (છે) જે મારો રબ છે અને તમારો (પણ) રબ છે. કોઈ ચાલનાર (એવું) નથી^{૧૦૯} જેની ચોટલી તેની કુદરતના કબજામાં ન હોય,^{૧૧૦} બેશક! મારો રબ સતમાર્ગે મળે છે (૫૬) છતાં પણ જો તમે મોઢું ફેરવો તો હું (તો) જે લઈને મોકલવામાં આવ્યો છું^{૧૧૧} (તે) તમને પહોંચાડી ચૂક્યો, અને મારો રબ તમારા સ્થાને બીજાઓને લઈ આવશે^{૧૧૨} અને તમે તેનું કશું બગાડી શકશો નહિ,^{૧૧૩} બેશક! મારો રબ પ્રત્યેક વસ્તુનો રક્ષક છે^{૧૧૪} (૫૭)

وَمَا مِنْ دَابَّةٍ إِلَّا أَتَتْهُنَّ وَأَنَّ رَبِّي عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ حَفِيظٌ ۝
 وَإِنِّي لَأَشهدُ اللَّهَ وَآلَهُ وَأَنِّي
 بِرَبِّي مُشْفِقٌ ۝ مَنْ دُونَهُ فَكَيْدُؤُنِي جَمِيعًا
 ثُمَّ لَا تَنْظُرُونَ ۝ إِنِّي تَوَكَّلْتُ عَلَى اللَّهِ رَبِّي وَرَبِّكُمْ
 مَا مِنْ دَابَّةٍ إِلَّا أَتَتْهُنَّ وَأَنَّ رَبِّي عَلَىٰ
 كُلِّ شَيْءٍ حَفِيظٌ ۝ وَإِن تَوَلَّوْا فَقَدْ آخِزْنَاكُمْ
 بِرَبِّكُمْ وَيَسْتَحْلِفُ رَبِّي قَوْمًا غَيْرَكُمْ وَلَا
 تَضُرُّوْنَكَ شَيْئًا إِنَّ رَبِّي عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ حَفِيظٌ ۝

રજબની દસમી તારીખે ચઢયા અને મોહરમની ૧૦મી તારીખે વહાણ જુદી પહાડ પર થોલ્યું. ત્યારે આપે શુકરાનાનો રોજો રાખ્યો અને પોતાના બધા સાથીદારોને પણ રોજો રાખવાનો આદેશ આપ્યો.

૮૫. અને તેં મને અને મારા ઘરવાળાઓને બચાવી લેવાનો વાયદો આપ્યો છે.

૮૬. તો એમાં શું રહસ્ય છે? શેખ અબૂ મન્સૂર માતુરિદી રહમતુલ્લાહે અલયહએ ફરમોવ્યું કે હઝરત નૂહ અલયહિસ્સલામનો પુત્ર કિન્આન મુનાફિક હતો અને આપની સામે પોતાને મો'મિન જાહેર કરતો હતો, જો તે પોતાનું કુફ્ર જાહેર કરી આપત તો આપ અલ્લાહ તઆલા પાસે તેને બચાવી લેવાની દુઆ માંગત નહિ. (મદારિક)

૮૭. આથી સાબિત થયું કે વંશની સગાઈ કરતાં દીનનો સંબંધ વધારે મજબૂત છે.

૮૮. કે તે માંગવા લાયક છે કે નહિ.

૮૯. એ બરકતો એટલે આપનો વંશ અને આપના અનુયાઈઓનો વધારો. જેમકે ખૂબ જ નબીઓ અને દીનના ઈમામો આપના વંશમાં જન્મ્યા તે વિષે ફરમાવ્યું કે આ બરકતો;

૯૦. મુહમ્મદ બિન કઅબ કરઝીએ કહ્યું કે કયામત સુધી થનાર દરેક મો'મિન એ જુદોમાં સમાવિષ્ટ છે.

૯૧. એનો મતલબ તે કાફિર જુદો છે જે હઝરત નૂહ અલયહિસ્સલામ પછી થશે અને જેમને અલ્લાહ તઆલા તેમની સમય મર્યાદા સુધી એશ આરામની વિપુલતા અને રોજી રોજગારમાં બહોળાશ આપશે.

૯૨. આખિરતમાં.

૯૩. આ સંબોધન સચ્ચિદે આલમ સલ્લલ્લાહો અલયહિ વસલ્લમને કરવામાં આવ્યું છે.

૯૪. આ ખબર આપતાં પહેલાં.

૯૫. પોતાની કોમની ઈજાઓ બાબત જેવી કે નૂહ અલયહિસ્સલામે પોતાની કોમની ઈજાઓ બાબત ધીરજ રાખી.

૯૬. કે દુનિયામાં સફળ અને વિજયવંત અને આખિરતમાં સવાબ ને સારો બદલો મેળવનાર.

૯૭. નબી બનાવીને, હઝરત હૂદ અલયહિસ્સલામને 'અખ' (ભાઈ) તેમના વંશના હિસાબે કહેવામાં આવ્યા છે એટલા માટે જ હઝરત મુતરજિમે (આ'લા હઝરતે) એનો તરજુમો 'હમ કોમ' (જ્ઞાતિ ભાઈ) કર્યો છે.

૯૮. તેની તવહીદને માનનાર રહો તેની સાથે કોઈને ભાગીદાર બનાવો નહિ.

૯૯. કે મૂર્તિઓને અલ્લાહના ભાગીદાર ઠેરવો છો.

૧૦૦. જેટલા રસૂલ પધાર્યા તે સર્વેએ પોતાની કોમને એ જ કહ્યું, અને નિખાલસતાની શિખામણ તેજ કહેવાય જે કોઈ લાલચના કારણે ન હોય.

૧૦૧. કે જેથી એટલુ સમજી શકો કે જે માત્ર ગરજ વગરની શિખ આપે છે તે ચોક્કસ હિતેચ્છુ છે અને સાચો છે. અસત્ય આચરનાર જ્યારે કોઈને કુમાર્ગે દોરે છે ત્યારે ગમે તે હેતુથી એવું કરે છે. આનાથી સત્ય અસત્યમાં સરળતાથી ફેર પાડી શકાય છે.

૧૦૨. ઈમાન લાવીને. જ્યારે આદ કોમે હઝરત નૂહ અલયહિસ્સલામનો ઉપદેશ સ્વીકાર્યો નહિ ત્યારે તેમના કુફ્રના કારણે અલ્લાહ તઆલાએ ત્રણ વરસ સુધી વરસાદ રોકી રાખ્યો અને ખૂબ સખ્ત દુષ્કાળ જાહેર થયો, અને તેમની સ્ત્રીઓને વાંઝ બનાવી દીધી, જ્યારે તે લોકો ખૂબ પરેશાન થયા ત્યારે હૂદ અલયહિસ્સલામે વાયદો કર્યો કે જો તેઓ અલ્લાહ પર ઈમાન લાવે અને તેના રસૂલની સત્યતા સ્વીકારે અને તેની સમક્ષ તવબહ ઈસ્તિગફાર કરે તો અલ્લાહ તઆલા વરસાદ વરસાવશે અને તેમની જમીનોને લીલીછમ કરી નવુ જીવન આપશે, અને તાકાત અને ઔલાદ આપશે.

હઝરત ઈમામ હસન રદીયલ્લાહુ અન્હુ એક સમયે અમીર મુઅવિયહ પાસે ગયા ત્યારે અમીર મુઅવિયહના એક નોકરે આપને કહ્યું; હું માલદાર માણસ છું પણ મારે કોઈ ઔલાદ નથી, મને કોઈ એવી વસ્તુ આપો જેનાથી અલ્લાહ તઆલા મને ઔલાદ આપે. આપે કહ્યું; ઈસ્તિગફાર કર્યા કરો. તેણે ઈસ્તિગફાર પઢવાનું શરૂ કર્યું એટલે સુધી કે દરરોજ ૭૦૦ વખત ઈસ્તિગફાર પઢતો હતો, તેની બરકતથી તે માણસને ત્યાં ૧૦ દીકરાઓ જન્મ્યા. આ સમાચાર હઝરત મુઅવિયહને પહોંચ્યા ત્યારે તેમણે પેલા માણસને કહ્યું કે; તે હઝરત ઈમામને એવું કેમ પૂછ્યું નહિ કે આ અમલ તેમણે ક્યાંથી કહ્યો? બીજીવાર જ્યારે તે માણસ હઝરત ઈમામ હસનને મળ્યો ત્યારે તેણે તે પૂછ્યું. ત્યારે આપે ફરમાવ્યું; તે હઝરત હૂદનું કથન નથી સાંભળ્યું જે તેમણે કહ્યું કે; "યઝિદકુમ કુવ્વતન ઈલ્લા કુવ્વતિકુમ" (તમારી તાકાતમાં વધારો કરશે) અને હઝરત નૂહ અલયહિસ્સલામનો આ કથન કે; "યુમદિકુમ બેઅમવાલિંવ વબનીન" (ધન દૌલત અને પુત્રો વડે તમને સહાય કરશે).

ફાયદો :- રોજની વિપુલતા અને ઔલાદની પ્રાપ્તિ માટે ખૂબ ઈસ્તિગફાર પઢવું એ કુરઆની અમલ છે.

૧૦૩. માલ દોલત અને ઔલાદ વડે.

૧૦૪. મારા ઉપદેશથી.

અને જ્યારે અમારો હુકમ આવ્યો (ત્યારે) અમે હૂદ અને તેની સાથેના મુસલમાનોને^{૧૧૫} પોતાની કૃપાથી ઉગારી લીધા^{૧૧૬} અને તેમને^{૧૧૭} સપ્ત અઝાબથી બચાવ્યા (૫૮) અને આ આદ છે^{૧૧૮} કે પોતાના રબની આયતોને નકારનાર બન્યા અને તેના રસૂલોની નાફરમાની કરી અને દરેક માથુ ઊંચકનાર હઠાગ્રહીના કહેવા મુજબ ચાલ્યા. (૫૯) અને આ દુનિયામાં અને આખિરતમાં તેમની પાછળ લા'નત પડી. સાંભળી લો! બેશક! આદ પોતાના રબથી મુન્કિર થયા. અરે દૂર થાય હૂદની કોમ આદ (૬૦) અને ધમ્મદ તરફ તેમની કોમના સાલિહને^{૧૧૯} (મોકલ્યા) કહ્યું; 'અય મારી કોમ અલ્લાહને પૂજો,^{૧૨૦} તેના સિવાય તમારો કોઈ મઅબૂદ નથી,^{૧૨૧} તેણે તમને જમીનમાંથી પેદા કર્યા^{૧૨૨} અને તેમાં તમને વસાવ્યા^{૧૨૩} તો તેની પાસે માફી માંગો પછી તેના પ્રતિ પલ્લો, બેશક! મારો રબ નજીક છે દુઆ સાંભળનાર (છે) (૬૧) બોલ્યા; 'અય સાલિહ! આથી પહેલાં તો તમે અમારામાં હોશિયાર દેખાતા હતા,^{૧૨૪} શું તમે અમને અમારા બાપ દાદાઓના મઅબૂદોને પૂજવાની મનાઈ કરો છો, અને બેશક! જે વાત તરફ (તમે) અમને નોતરો છો : અમે તે બાબત એક મોટો ધોકો દેનાર શકમાં છીએ (૬૨)

وَلَسَّاجِدًا أَمْرًا تَجِيئًا هُودًا وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ
بِرَحْمَةٍ مِنَّا وَنَجِّنَا هُودًا مِنَ غَيْظِنَا وَتِلْكَ
عَادٌ جَحْدٌ وَإِبْرَاهِيمَ إِذْ وَصَّوْا رُسُلَهُمْ وَاتَّبَعُوا أَمْرَ
كُلِّ جَبَّارٍ عَنِيدٍ وَأَتَّبَعُوا فِي هَذِهِ الدُّنْيَا لَعْنَةَ
أَيُّوْبَ وَالْقَبِيلَةَ الْأَنْعَامِ عَادًا كَفَرُوا رَبَّهُمْ أَلَا بُعِدَ الْأَعْمَى
قَوْمٌ هُودٌ لِّوَالِي ثَمُودَ أَخَاهُمْ صَالِحًا قَالَ يَقَوْمِ
اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُم مِّنَ إِلَهِ غَيْرُهُ هُوَ أَنشَأَكُم مِّنَ
الْأَرْضِ وَاسْتَعْمَرَكُمْ فِيهَا فَاسْتَغْفِرُوا لَهُمْ تَتَوَبُّوا
إِلَيْهِ إِنَّ رَبِّي قَرِيمٌ مُّجِيبٌ قَالُوا لِيُصْلِحْ قَدْ كُنْتَ
فِيْنَا أَمْرًا جَوْا قَبْلَ هَذَا أَتَنْهَانَا أَنْ نَعْبُدَ مَا يَعْبُدُ
آبَاؤُنَا وَإِنَّ الْإِنْفِ سَاءَ مِمَّا تَدْعُونَا إِلَيْهِ مُرِيبٌ

૧૦૫. જે તમારા દાવાની સત્યતાનો નિર્દેશ કરતો. આ વાત તેમને તદ્દન ખોટી અને અસત્ય કહી હતી, હઝરત નૂહ અલયહિસ્સલામે તેમને જે મો'જિજા દેખાડયા હતા તેનાથી ફરી બેઠા.

૧૦૬. એટલે કે તમે મૂર્તિઓને જે ખરાબ કહો છો તેથી તેમણે તમને ગાંડા કરી નાખ્યા છે. મતલબ કે હવે તમે જે કંઈ કહો છો તે ગાંડપણની વાતો છે. (મુઆઝલ્લાહ)

૧૦૭. અર્થાત તમે અને જેમને તમે મઅબૂદ સમજો છો તેઓ બધા ભેગા થઈને મને કષ્ટ પહોંચાડવાનો પ્રયત્ન કરો.

૧૦૮. મને તમારી અને તમારા મઅબૂદોની અને તમારી ચાલબાજીઓની લેશ માત્ર પરવા નથી અને મને તમારા દબદબા તથા તાકાતનો જરા પણ ભય નથી. જેમને તમે મઅબૂદ કહો છો તેઓ તો માત્ર નિર્જીવ પથરાઓ છે, કોઈને ફાયદો કે નુકશાન પહોંચાડી શકતા નથી તેમની શું મજાલ કે મને ગાંડો બનાવી શકે?

આ હઝરત હૂદ અલયહિસ્સલામનો મો'જિજો હતો કે એક જબરદસ્ત દબદબાદાર કોમને જે આપના લોહીની તરસી હતી આવા શબ્દો કહ્યા અને જરા પણ ડર રાખ્યો નહિ અને તે કોમ જેને આપ સાથે અંતિમ કક્ષાની દુશ્મની અને અદાવત હોવા છતાં આપનું કશું બગાડી શકી નહિ.

૧૦૯. એમાં મનુષ્યો અને જાનવરો બધાં આવી ગયાં.

૧૧૦. અર્થાત તે બધાનો માલિક છે અને બધા પર ચઢિયાતો અધિકારી અને શક્તિશાળી છે.

૧૧૧. અને દલીલ પુરવાર થઈ ચૂકી.

૧૧૨. અર્થાત જો તમે ઈમાનથી મોઢું ફેરવ્યું અને જે હુકમો હું તમારી પાસે લાવ્યો છું તેનો સ્વીકાર

અને બેશક! અમારા ફરિશ્તાઓ ઈબ્રાહીમ પાસે^{૧૩૪} ખુશ-ખબર લઈને આવ્યા, (અને) બોલ્યા; (તમને) સલામ. (ઈબ્રાહીમને) કહ્યું; (તમને પણ) સલામ. પછી તરત જ એક ભુનેલું વાછરું લઈ આવ્યા^{૧૩૫} (૬૯) પછી જ્યારે જોયું કે તેમના હાથ (તો) ખાવા તરફ જતા નથી (ત્યારે) તેમને ઉપલકિયા (માણસો) સમજીને મનમાં ને મનમાં તેમનાથી ડરવા લાગ્યા. (ફરિશ્તાઓ) બોલ્યા; ડરશો નહિ અમે તો લૂતની કોમ તરફ^{૧૩૬} મોકલવામાં આવ્યા છીએ (૭૦) અને (ત્યાં) તેમના પત્ની ઉભાં હતાં^{૧૩૭} તે હસવા લાગ્યાં ત્યારે અમે તેમને^{૧૩૮} ઈસ્હાક (ના જન્મ)ની ખુશ-ખબર આપી અને ઈસ્હાક પછી^{૧૩૯} યાકૂબ (ના જન્મ)ની^{૧૪૦} (૭૧) બોલ્યાં; અરે હાથ! હું તો વૃદ્ધ છું^{૧૪૧} (તે છતાં) શું મને બાળક અવતરશે? અને આ રહ્યા મારા પતિ (તે પણ) વૃદ્ધ છે^{૧૪૨} બેશક! આ તો અજબ જેવી વાત છે (૭૨) (ફરિશ્તા) બોલ્યા; શું અલ્લાહના કામને અજબ જેવું કહો છો? અય ધરવાળાઓ! તમારા પર અલ્લાહની રહમત અને તેની બરકતો (ઉતરો). બેશક^{૧૪૩} તેજ સર્વ ખૂબીઓ અને ઈજજતવાળો છે (૭૩) પછી જ્યારે ઈબ્રાહીમનો ડર દૂર થયો અને તેને ખુશખબરી મળી (ત્યારે) અમારી સાથે લૂતની કોમ બાબત ઝગડવા માંડ્યો^{૧૪૪} (૭૪) બેશક! ઈબ્રાહીમ ધીરજવાન ખૂબ

وَمَا مِنْ آيَةٍ إِلَّا هِيَ
وَلَقَدْ جَاءَتْ رُسُلُنَا إِبْرَاهِيمَ بِالْبَشْرَى قَالُوا
سَلَامًا قَالَ سَلَامٌ قَبْلَكُمْ إِن جَاءَكُمْ بِبَشْرٍ فَإِنَّكُمْ
فَلَمَّا رَأَى الْأَيْدِيَّاهُمْ لَا تَصِلُ إِلَيْهِ نَكَرَهُمْ وَأَوَّجَسَ
مِنْهُمْ خِيْفَةً قَالُوا لَا تَخَفْ إِنَّا أَرْسَلْنَا إِلَى قَوْمِ
لُوطٍ وَأَمْرَانَهُ قَائِمَةً فَذُكِّرْتُمْ فَبَشَّرْنَاهَا
بِاسْتِخْرٍ وَمِنْ وَرَاءِ اسْتِخْرٍ يَعْقُوبُ قَالَتْ
يَا وَيْلَتَى أَلُمْتُ وَالِدًا وَهَذَا بَعْثٌ إِلَيْنَا مِنْ هَذَا
لَشَيْءٍ عَجِيبٍ قَالُوا اتَّعَجِبِينَ مِنْ أَمْرِ اللَّهِ
رَحِمْتَ اللَّهُ وَبَرَكَتُهُ عَلَيْكُمْ أَهْلَ الْبَيْتِ إِنَّهُ حَكِيمٌ
مَجِيدٌ قَالُوا هَبْ عَنْ إِبْرَاهِيمَ الرَّسْعَ وَجَاءَتْهُ
الْبَشْرَى يُجَادِلُنَا فِي قَوْمِ لُوطٍ إِنَّ إِبْرَاهِيمَ

વિર્યના ગર્ભને તેમાંથી બનાવીને.

૧૨૩. અને ધરતીને તમારાથી આબાદ કરી. ઝહાકે ઈસ્તઅમરકુમનો અર્થ તમને લાંબા આયુષ્ય એવો કર્યો છે એટલે સુધી કે તેમની ઉંમરો ૩૦૦ વરસથી લઈને ૧૦૦૦ વરસ સુધીની થઈ.

૧૨૪. અને અમે આશા રાખતા હતા કે તમે અમારા આગેવાન બનશો, કારણ કે તમે અશક્તોની સહાય કરતા હતા, નાદારો માટે સખાવત કરતા હતા, પણ જ્યારે આપે તવહીદનું નિમંત્રણ આપ્યું અને મૂર્તિઓની બુરાઈ કરવા માંડી ત્યારે કોમની આશાઓ આપનાથી તૂટી ગઈ અને તેઓ કહેવા લાગ્યા;

૧૨૫. હિકમત અને નબુવ્વત આપી.

૧૨૬. રિસાલતના પ્રચાર અને મૂર્તિપૂજાથી રોકવામાં.

૧૨૭. અર્થાત મને તમારા નુકશાનનો વધારે અનુભવ થશે.

૧૨૮. જમૂદ કોમે હઝરત સાલિહ અલયહિસ્સલામ પાસે મો'જિઓ માંગ્યો હતો (જેનું બયાન સૂરએ અમૂરાફમાં થઈ ચૂક્યું છે) આપે અલ્લાહ પાસે દુઆ માંગી તો અલ્લાહના હુકમથી પથ્થરમાંથી ઊંટણી જન્મી, એ ઊંટણી તેમના માટે નિશાની અને ચિન્હ રૂપ હતી. આ આયતમાં ઊંટણી વિષે હુકમો બયાન કરવામાં આવ્યા કે તેને જમીનમાં ચરવા દો અને કોઈ તકલીફ પહોંચાડો નહિ. નહિ તો દુનિયામાં જ અઝાબમાં સપડાશો અને મહેતલ નહિ પામો.

૧૨૯. અલ્લાહના હુકમનો ભંગ કર્યો અને બુધવારે;

૧૩૦. અર્થાત જમૂઅહ સુધી દુનિયાનો જે એશ આરામ કરવો હોય તે કરી લો શનિવારે તમારા પર

૧૩૮. તેમના ફરજંદ;

૧૩૯. ઈસ્કાકના ફરજંદ.

૧૪૦. હજરત સારા ને ખુશખબર આપવાનું કારણ એ હતું કે ઔલાદની ખુશી પુરૂષો કરતાં સ્ત્રીઓને વધારે હોય છે. અને બીજું કારણ એ હતું કે હજરત ઈબ્રાહીમને તો એક દીકરા હજરત ઈસ્માઈલ હતા જ્યારે હજરત સારા ને કોઈ ઔલાદ ન હતી. અને આ ખુશખબરના ગર્ભમાં બીજી એક ખુશખબર એ હતી કે હજરત સારા નું આયુષ્ય એટલું લાંબુ થશે કે તેઓ પોતાના પૌત્રને પણ જોશે.

૧૪૧. મારી ઉંમર તો નેવું કરતાં પણ વધી ગઈ છે.

૧૪૨. જેમની ઉંમર ૧૨૦ વરસની થઈ ગઈ છે.

૧૪૩. ફરિશ્તાઓની વાતનો હેતુ એ હતો કે તમારા માટે એમાં આશ્ચર્ય કરવા જેવું શું છે તમે તો એવા ઘરમાં છો જે મોઅજિજાઓ, ચકિત કરી દેનાર બનાવો અને અલ્લાહની રહમતો અને બરકતોનું આગમન સ્થાન બનેલું છે.

મસઅલો :- આ આયતથી સાબિત થયું કે પત્નીઓ પણ અહલે ભૈતમાં સામેલ છે.

૧૪૪. અર્થાત એ બાબત અમારી સાથે ચર્ચા કરવા લાગ્યા અને અમારી પાસે (લૂતની કોમ પર અઝાબ ન ઉતરવાની) માંગણી કરવા માંડ્યા.. હજરત ઈબ્રાહીમે ચર્ચા એ રીતે ઉપાડી કે તેમણે ફરિશ્તાઓને પૂછ્યું; 'કે શું લૂતની કોમમાં પચાસ માણસો ઈમાનદાર હશે તો પણ તમે તેમનો નાશ કરશો?' ફરિશ્તાઓએ જવાબ આપ્યો; 'નહિ' ફરી કહ્યું; 'જો ચાલીસ હશે તો?' ફરિશ્તાઓ બોલ્યા; 'તો પણ નહિ' પૂછ્યું, ત્રીસ હોય તો?' જવાબ મળ્યો; 'તો પણ નહિ.' આપ એવી રીતે પૂછતા રહ્યા આખરે પૂછ્યું; 'જો એક મુસલમાન હોય તો તેમનો નાશ કરશો કે કેમ?' પેલાઓએ કહ્યું; 'નહિ' ત્યારે હજરત ઈબ્રાહીમ બોલ્યા કે; 'તેમનામાં લૂત તો છે જ.' ફરિશ્તાઓએ કહ્યું; 'જે કોઈ ત્યાં છે તેની અમને ખબર છે અમે હજરત લૂત અલયહિસ્સલામને અને તેમના ઘરવાળાઓને બચાવી લઈશું માત્ર તેમની પત્ની સિવાય.' હજરત ઈબ્રાહીમ અલયહિસ્સલામ નો મતલબ એ હતો કે કોઈ રીતે અઝાબમાં ઢીલ થાય જેથી તે ગામવાળાઓને કુફ અનેગુનાહો છોડી દેવાની એક વધુ મહેતલ મળી રહે જેમકે હજરત ઈબ્રાહીમ અલયહિસ્સલામના ગુણ વિષે આગળ કહેવામાં આવે છે કે;

૧૪૫. આ ગુણોથી એમની નરમદિલી એમની મહેરબાની અને પ્રેમ માલમ પડે છે અને આજ ગુણો ફરિશ્તાઓ સાથે ચર્ચા કરવાનું કારણ હતા. ફરિશ્તાઓ બોલ્યા;

૧૪૬. રૂપાળી શિકલોમાં અને જ્યારે લૂત અલયહિસ્સલામે તેમનો રૂપ અને શરીરાકૃતિ જોયાં ત્યારે કોમની નાપાક આદતો અને કુકૃત્યોનો વિચાર કરીને;

૧૪૭. બયાન કરવામાં આવ્યો છે કે ફરિશ્તાઓને અલ્લાહનો હુકમ હતો કે જ્યાં સુધી લૂત અલયહિસ્સલામ પોતે તે કોમના કુકૃત્યોની સાક્ષી ચાર વખત ન આપે ત્યાં સુધી તેમનો નાશ કરવો નહિ. અને તે આમ બન્યું કે જ્યારે ફરિશ્તાઓ હજરત લૂત અલયહિસ્સલામને મળ્યા ત્યારે તેઓ એ ફરિશ્તાઓને પૂછ્યું; 'શું તમને આ ગામવાળાઓની વિષે માહિતી ન હતી?' તેમણે પૂછ્યું; 'એમની હાલત કેવી છે?' ત્યારે આપે કહ્યું; 'હું સાક્ષી આપું છું કે કૃત્યોના હિસાબે સમગ્ર પૃથ્વી પર આ અતિખરાબ ગામ છે.' અને આ વાત એમને ચાર વાર કહી. હજરત લૂત અલયહિસ્સલામની પત્ની જે કાફિરા હતી તે ઘરમાંથી નીકળી અને પોતાની કોમને જઈને કહી આવી કે લૂતના ઘેર એવા રૂપાળા મહેમાનો આવ્યા છે કે જેમના જેવું ખૂબસૂરત હજુ કોઈ

(ફરિશ્તાઓ) બોલ્યા; 'અય લૂત! અમે તમારા રબના મોકલેલા છીએ^{૧૫૨} તેઓ તમને પહોંચી શકશે નહિ^{૧૫૩} તમે તમારા ઘરવાળાઓને લઈને સતોરાત ચાલ્યા જાઓ, અને તમારામાંથી કોઈ પીઠ ફેરવીને (પાછળ) જુએ નહિ^{૧૫૪} સિવાય કે તમારી પત્નિ, તેણીને પણ તે જ મળવાનું છે જે પેલાઓને મળશે.^{૧૫૫} બેશક! તેમનો (વિનાશ માટે) નિયુક્ત થએલો સમય સવારનો સમય છે.^{૧૫૬} શું સવાર નજીક નથી' (૮૧) પછી જ્યારે અમારો હુકમ આવ્યો ત્યારે અમે તે ગામના ઉપલા ભાગને ઊંધો કરી નાખ્યો^{૧૫૭} અને તેના ઉપર કાંકરાઓના પથ્થર લગાતાર વરસાવ્યા (૮૨) જે નિશાની કરેલાં તારા રબ પાસે છે^{૧૫૮} અને તે પથ્થર જુલ્મીઓથી કંઈ વેગળા નથી^{૧૫૯} (૮૩) અને^{૧૬૦} મદયન તરફ તેમની કોમના શુએબને^{૧૬૧} કહ્યું; અય કોમ! અલ્લાહને પૂજો તેના સિવાય કોઈ મઅબૂદ નથી^{૧૬૨} અને તોલ માપ માં ઓછું ન આપો, બેશક! હું તમને સુખી જોઉં છું,^{૧૬૩} અને મને તમારા વિષે ઘેરી લેનાર અઝાબનો ડર છે^{૧૬૪} (૮૪) અને અય મારી કોમ! તોલ માપ ઈન્સાફથી પુરેપુરું કરો અને લોકોને તેમની વસ્તુઓ ઓછી ન આપો

وَمَا مِنْ آيَةٍ إِلَّا نُنزِّلُهَا عَلَيْكَ مَعَهُ آيَاتُ الْعَزِيزِ الرَّحِيمِ
قَالُوا لَوْلَا نُزِّلَ عَلَيْكَ الْكِتَابُ مِنْ سَمَوَاتٍ مَعَهُ الْبُرْهَانُ الْبَاطِنُ
يَا هَذَا الَّذِي يُقَطِّعُ مِنَ النَّيْلِ وَلَا يَتَّقِيكُمْ وَمَنْكُمْ أَحَدٌ إِلَّا
أَمْرًا تَكْفُرُ بِهِ مَا أَصَابَكُمْ مِنْ أَنْ مَوْعِدَهُمْ الصُّبْحُ
الْيَسْبُحُ الصُّبْحُ بِقَرِيبٍ ۖ فَلَمَّا جَاءَ أَهْرَابًا جَعَلْنَا
عَالِيكَ سَاقِطًا وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهَا حِجَارًا مِنْ سِجِّيلٍ
مَنْصُوبٍ ۖ مَسُومَةٌ عِنْدَ رَبِّكَ وَمَاهِي ۖ وَمِنَ
الظَّالِمِينَ سِجِّيلٍ ۖ وَإِلَىٰ مَدْيَنَ أَخَاهُمْ شُعَيْبًا
قَالَ يَقُومُ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنَ اللَّهِ عِزٌّ وَلَا
تَنْقُصُوا الْيَمِينَ وَالْيَمِينَ إِنِّي أَرَأَيْتُمْ إِنْ كُنْتُمْ
وَأَنْتُمْ أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ مُّجِيبٍ ۖ وَيَقُومُ
أَوْفُوا الْيَمِينَ وَالْيَمِينَ بِالْقِسْطِ وَلَا تَحْسَبُوا النَّاسَ

જોવામાં આવ્યું નથી.

૧૪૮. કશી જ લાજ શરમ તેમની પાસે રહી ન હતી.

૧૪૯. અને પોતાની પત્નીઓનો લાભ લો જે તમારા માટે હલાલ છે. તે લોકોની પત્નીઓ જે કોમની દીકરીઓ હતી તેમને હઝરત લૂત અલયહિસ્સલામે વડીલપણાની મોહબ્બતથી પોતાની દીકરીઓ કહી કે આવા સદભાવના કારણે તેમને કંઈ ફાયદો થાય અને શરમ કરતાં શીખે.

૧૫૦. અર્થાત અમને તેણીઓમાં રસ નથી.

૧૫૧. અર્થાત જો મારી પાસે તમારો મૂકાબલો કરવાની શક્તિ હોત અથવા હું એવો કુટુંબ કબીલો ધરાવતો હોત જે મારી મદદ કરે તો કેવું સાઈં થાત, તો હું તમારો સામનો કરી તમારી સાથે લડાઈ કરત. હઝરત લૂત અલયહિસ્સલામે ઘરનો દરવાજો બંધ કરી દીધો હતો અને અંદરથી જ તેમની સાથે આ મુજબ વાટાઘાટ કરતા હતા. કોમના લોકો દીવાલ તોડવાની યોજના કરવા માંડ્યા ત્યારે આપના રંજ અને પરેશાની જોઈને;

૧૫૨. તમારો આધાર મજબૂત છે અમે એ લોકોને અઝાબ કરવા આવ્યા છીએ તમે દરવાજો ઉઘાડી નાખો પછી અમને અને તેમને છોડી દો.

૧૫૩. અને તમને કશું નુકશાન પહોંચાડી શકશે નહિ. હઝરતે દરવાજો ઉઘાડી નાખ્યો, કોમના લોકો ઘરમાં ઘુસી ગયા, હઝરત જિબ્રઈલે અલ્લાહના હુકમથી પોતાની પાંખ તેમના મોઢા પર મારી તો બધા આંધળા બની ગયા અને હઝરત લૂત અલયહિસ્સલામના ઘરમાંથી નીકળીને ભાગ્યા. તેમને રસ્તે દેખાતો ન

અને ધરતીમાં વિખવાદ ન ફેલાવતા ફરો (૮૫) જો તમને શ્રદ્ધા હોય તો અલ્લાહનું આપેલું જે બચત થાય તે તમારા માટે શ્રેષ્ઠ છે^{૧૫૫} અને હું કંઈ તમારો ચોકિયાત નથી^{૧૫૬} (૮૬) (કોમના લોકો) બોલ્યા; 'અય શુએબ શું તમારી નમાઝ તમને એવું કહે છે કે અમે અમારા વડવાઓના ખુદાઓને ત્યજી દઈએ^{૧૫૭} અથવા અમારા માલમાં અમારી ઈચ્છા મુજબ ન કરીએ.^{૧૫૮} હાં જી! તમે તો મહાન બુદ્ધિશાળી અને સદ્-વર્તી છો' (૮૭) શુએબ (બોલ્યા) 'અય મારી કોમ! તમે જ કહો કે જો હું મારા રબ તરફથી એક સ્પષ્ટ દલીલ પર હોઉં^{૧૫૯} અને તેણે પોતાના પાસેથી મને સારી રોજી આપી^{૧૬૦} અને હું નથી ઈચ્છતો કે જે વાતથી તમને રોકું પોતે જ (મારી તે વાતના) વિરુદ્ધ કરવા માંડું^{૧૬૧} હું તો બને ત્યાં સુધી સુધારવા જ માંગુ છું. અને મને અલ્લાહ તરફથી જ દોરવણી મળે છે મેં તેના પર જ ભરોસો કર્યો અને તેના તરફ જ કેન્દ્રિત થાઉં છું (૮૮) અને અય મારી કોમ! તમને મારો વિરોધ (ક્યાંક) તે કમાણી ન કરાવી દે (કે જેના લીધે) તમારા પર તે (આફત) પડે જે નૂહની કોમ તથા હુદ તથા સાલિહની કોમ પર પડી, અને લૂતની કોમ તો તમારાથી દૂર નથી^{૧૬૨} (૮૯)

وَمِنْ آيَاتِهِ ۝
 أَسْيَأْهُمْ وَلَا تَعْتَوِي الْأَرْضَ مُسَيِّدِينَ ۝ يَقِينٌ ۝
 اللَّهُ خَيْرٌ لَّكُمْ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ۝ وَمَا أَنَا عَلَيْكُمْ بِخَفِيظٍ ۝
 قَالُوا لَشُعَيْبُ أَصْلَابُكَ تَأْمُرُكَ أَنْ تَتْرَكَ مَا يُعْبَدُ
 آبَاؤُنَا وَإِنْ تَفْعَلْ فَمَنْ يَأْتِيكُم بِطَوْلٍ ۝ إِنَّا نَحْنُ
 آدَمُ الْعَالِمُ الرَّشِيدُ ۝ قَالَ يَقَوْمِ أَيُّهَا إِنْ كُنْتُ
 عَلَىٰ بَيِّنَةٍ مِّن رَّبِّي وَرَزَقَنِي مِنْهُ رِزْقًا حَسَنًا ۝ وَمَا
 أُرِيدُ أَنْ أَمْلِكَ الْفَلَكَ إِلَىٰ مَا تَهَكِّمُ عَنْهُ ۝ إِنْ أُرِيدُ
 إِلَّا الْإِسْلَاحَ مَا اسْتَطَعْتُ ۝ وَمَا تَوْفِيقِي إِلَّا بِاللَّهِ
 عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَالْيَاقِينُ ۝ وَيَقَوْمِ لَا تَجْرِمُونِي
 بِشِقَاقِي ۝ إِنْ يُصِيبَكُمْ مِثْلُ مَا أَصَابَ قَوْمُ نُوحٍ أَوْ
 قَوْمُ هُودٍ أَوْ قَوْمُ صَالِحٍ وَمَا قَوْمُ لُوطٍ مِنْكُمْ بِعِيبٍ ۝

હતો અને એવું બોલતા જતા હતા કે; 'હાય હાય! લૂતના ઘરમાં તો મોટા જાદુગરો છે તેમણે અમારા પર જાદુ કરી દીધું છે.' પછી ફરિશ્તાઓએ હઝરત લૂત અલયહિસ્સલામને કહ્યું;

૧૫૪. આ રીતે તમારા ઘરના બધા જ માણસો નાસી જાઓ.

૧૫૫. હઝરત લૂત અલયહિસ્સલામે પૂછ્યું આ અઝાબ ક્યારે આવશે? હઝરત જિબ્રઈલે જવાબ આપ્યો;

૧૫૬. હઝરત લૂત અલયહિસ્સલામ બોલ્યા; 'હું તો એનાથી પણ વહેલું ઈચ્છું છું.' ત્યારે હઝરત જિબ્રઈલ અલયહિસ્સલામે કહ્યું;

૧૫૭. અર્થાત ઉલ્ટી નાખ્યું એવી રીતે કે કોમે લૂતના લોકો પૃથ્વીના જે ભાગ પર રહેતા હતા તેની નીચે હઝરત જિબ્રઈલ અલયહિસ્સલામે પોતાની પાંખ નાખીને તેમના પાંચ શહેરોને એટલા ઊંચા ઊંચક્યાં કે ત્યાનાં મરઘાઓ અને ફૂતરાંઓનો અવાજ આસ્માન પર સંભળાવા લાગ્યો, અને એટલે ધીમેથી ઊંચક્યા કે તેમના વાસણોનું પાણી પણ હલ્યું નહિ, અને કોઈ ઊંઘનારું જાગ્યું નહિ, એ બધાં શહેરોમાં સદૂમ સહુથી મોટું હતું. જેમાં ચાર લાખ માણસોની વસ્તી હતી. પછી એટલી ઊંચાઈ પરથી તેમને પલટાવીને ધરતી પર પાછા નાંખ્યા.

૧૫૮. તે પથ્થરો પર એવી નિશાનીઓ હતી જેનાથી તે બીજા પથ્થરોથી અલગ પડી જતા હતા. કતાદાએ કહ્યું છે કે તેમના પર લાલ રંગના લીટા હતા. હસન અને સદીનું કથન છે કે તેમના પર સિક્કાઓ મારેલા હતા. અને એક કથન એવું છે કે જે પથ્થરથી જેનું વિનાશ થવાનું નક્કી હતું તેનું નામ તેના પર

લખેલું હતું.

૧૫૯. અર્થાત મક્કાવાસીઓ.

૧૬૦. અમે મોકલ્યા શહેર.

૧૬૧. તેમની કોમના જ.

૧૬૨. પ્રથમ તો આપે તવહીદ અને ઈબાદતની શિખામણ આપી કારણ કે બધી વસ્તુઓમાં તે અગત્યનું છે ત્યાર પછી જે કુટેવોમાં તેઓ સપડાએલા હતા તેને છોડવાનું કહ્યું અને બોલ્યા;

૧૬૩. આવી પરિસ્થિતિમાં માણસે નેઅમતોની શુકર ગુજારી કરવી જોઈએ અને બીજાઓને પોતાના માલ મિલકતથી ફાયદો પહોંચાડવો જોઈએ, નહિ કે તેમનો હક આપવામાં પણ કમી કરે. આવી હાલતમાં આવી બદદાનતીની આદતથી એ વાતનો ડર છે કે ક્યાંક આ નેઅમતોથી વંચિત કરી દેવામાં ન આવે.

૧૬૪. કે જેનાથી છૂટકારો કોઈને મળે નહિ અને બધાનો જ સર્વનાશ થઈ જાય. તે દિવસના અઝાબથી આખેરતનો અઝાબ પણ ધારેલો હોય શકે છે.

૧૬૫. અર્થાત હરામ માલ ત્યજ્યા પછી હલાલ માલ જેટલો વધે તેટલો તમારા માટે બેહતર છે હઝરત ઈબને અબ્બાસ રદીયલ્લાહુ અન્હુમા એ ફરમાવ્યું છે કે પુરેપુરું તોલ માપ કર્યા પછી જે વધે તે ઉત્તમ છે.

૧૬૬. કે તમારાં કાર્યો પર પકડ ધકડ કરું.

ઉલમાએ કહ્યું છે કે અમુક પૈગંબરોને લડાઈ કરવાની રજા હતી. જેવા કે હઝરત મુસા, હઝરત દાવૂદ, હઝરત સુલેમાન અલયહિસ્સલામ વિગેરે. અમુક એવા હતા જેમને લડાઈની પરવાનગી ન હતી, હઝરત શુઅબ અલયહિસ્સલામ પણ તેમનામાં હતા. આખો દિવસ વાએઝ કરતાં અને આખી રાત નમાઝમાં પસાર કરતા હતા. કોમ આપને પૂછતી કે; આ નમાઝથી તમને શું ફાયદો મળે છે? આપ જવાબ આપતા કે; નમાઝ સારી વાતોનો આદેશ આપે છે અને બુરાઈઓથી રોકે છે. ત્યારે પેલા ઠહા રૂપે એવું કહેતા હતા જે આગલી આયતમાં આવે છે.

૧૬૭. મૂર્તિપૂજા ન કરીએ?

૧૬૮. મતલબ એ હતો કે અમે અમારા માલના માલિક છીએ અમારી ઈચ્છા મુજબ ઓછું કે વધારે તોલ માપ કરીશું.

૧૬૯. સદબુદ્ધિ અને હિદાયત.

૧૭૦. અર્થાત નબુવ્વત અને રિસાલત અથવા હલાલ માલ અને હિદાયત તેમજ અલ્લાહની ઓળખ, તો એ બને જ કેવી રીતે કે હું તમને મૂર્તિપૂજા અને ગુનાહોથી રોકુ નહિ? કારણ કે નબીઓ તો એટલા માટે જ મોકલવામાં આવે છે.

૧૭૧. ઈમામ ફખરુદ્દીન રાઝી રહમતુલ્લાહે અલયહે કહ્યું છે કે; કોમે હઝરત શુઅબ અલયહિસ્સલામ માટે 'હલીમ' (ધીરજવાન) અને 'રશીદ' (બુદ્ધિશાળી) હોવાનો સ્વીકાર કર્યો હતો અને તેમનું કહેવું ઠહા રૂપે ન હતું બલકે હેતુ એ હતો કે તમે આટલું જ્ઞાન અને બુદ્ધિ ધરાવતા હોવા છતાં અમારા માલને અમારી મરજી મુજબ વાપરવાથી શા માટે રોકો છો? શુઅબ અલયહિસ્સલામે એનો જે જવાબ આપ્યો તેનો સાર એ છે કે જ્યારે તમે સારી બુદ્ધિને માનો છો તો તમારે સમજી લેવું જોઈએ કે મેં મારા માટે જે વાત પસંદ કરી છે તે એવી જ હશે જે સર્વોત્તમ હોય. અને તે અલ્લાહની તવહીદ અને માપ તોલમાં બદ દાનતી ત્યજી દેવું છે, મેં

અને પોતાના રબ પાસે માફી માંગો પછી તેના તરફ કેન્દ્રિત થાઓ, બેશક! મારો રબ મહેરબાન અને પ્રેમાળ છે' (૯૦) (લોકો) બોલ્યા; 'અય શુએબ! તમારી ઘણી વાતો અમારી સમજમાં આવતી નથી અને બેશક! અમે તમને અમારામાં અશક્ત નિહાળીએ છીએ^{૧૦૩} અને જો તમારું કુટુંબ ન હોત^{૧૦૪} તો અમે તમને પથ્થરમારો કરી મારી નાખ્યા હોત અને અમારી દ્રષ્ટિમાં તમારી કંઈ જ ઈજ્જત નથી' (૯૧) (શુએબ) કહ્યું; 'અય મારી કોમ! શું તમારા પર મારા કુટુંબનું દબાણ અલ્લાહ કરતાં વધારે છે.^{૧૦૫} અને તેને તો તમે પીઠ પાછળ નાખી રાખ્યો છો^{૧૦૬} બેશક! તમે જે કંઈ કરો છો તે મારા રબના કંટ્રોલમાં છે (૯૨) અને અય કોમ! તમે તમારા સ્થાને તમારું કામ કર્યે જાઓ હું મારું કાર્ય કરું છું, ટૂંકમાં જ તમે જાણી લેશો કે પેલો ફજેત કરનાર અઝાબ કોના પર આવે છે અને કોણ જૂઠું છે,^{૧૦૭} અને રાહ જુઓ હું પણ તમારી સાથે રાહ જોઈ રહ્યો છું^{૧૦૮} (૯૩) અને જ્યારે^{૧૦૯} અમારો હુકમ આવ્યો અમે શુએબ અને તેમના સાથી મુસલમાનોને પોતાની મહેરબાનીથી બચાવી લીધા. અને જુલ્મીઓને ગર્જનાએ પકડી લીધા^{૧૧૦} તો સવારમાં પોતાના ઘરોમાં ઘુંટણાભેર પડેલા રહ્યા (૯૪)

وَأَسْتَعْمُرُ ۖ وَارْتَاكِبُ فِئْتَابِكُمْ ۖ إِنِّي رَجِيمٌ
وَوَدُّوكُمْ ۖ قَالَ الْإِسْعَابُ مَا نَفَقْنَا كَيْفَ إِيَّاكُمْ تَقُولُ
وَإِنَّ التَّرْبُوكَ فِيْنَا ضَعِيفًا ۖ وَلَوْلَا رَهْطُكَ لَرَمْنَاكَ
وَمَا أَنْتَ عَلَيْنَا بِعَزِيزٍ ۖ قَالَ يَقَوْمِ أَرَهَطِي أَعْرَابُ
عَلَيْكُمْ ۖ مِنَ اللَّهِ وَاللَّهِ أَخَذَ تَمُوكَ وَرَأَى كُمْ ظَاهِرِيًّا
إِنَّ رِيِّي سَاءَ تَعْمَلُونَ ۖ مَحِيطٌ ۖ وَيَقَوْمِ اعْمَلُوا
عَلَىٰ مَكَانَتِكُمْ ۖ إِنِّي عَاوِلٌ ۖ سَوْفَ تَعْلَمُونَ ۖ مَنْ
يَأْتِيهِ عَذَابٌ يُخْزِيهِ وَمَنْ هُوَ كَاذِبٌ ۖ وَارْتَقِبُوا
إِنِّي مَعَكُمْ رَقِيبٌ ۖ وَلَمَّا جَاءَ أَمْرُنَا نَجَّيْنَا شُعَيْبًا
وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ بِرَحْمَتِنَا ۖ وَآخَذَتِ الَّذِينَ
ظَلَمُوا الصَّيْحَةَ فَأَصْبَحُوا فِي دِيَارِهِمْ جُثَّةٍ ۖ

પાસ ધ્યાન રાખી એવી ટેવ પાડી છે તો તમારે સમજી લેવું જોઈએ કે આ માર્ગ જ શ્રેષ્ઠ છે.

૧૭૨. તેમને કંઈ વધારે સમય નથી થયો અને તેઓ ક્યાંક દૂરના રહીશો પણ ન હતા, તો તેમની હાલતથી બોધ ગ્રહણ કરો.

૧૭૩. કે જો અમે તમારું અનિષ્ટ કરવા ઈચ્છીએ તો તમારામાં રક્ષણની શક્તિ નથી.

૧૭૪. જે અમારું સહધર્મી છે અને જેની સાથે અમારા હેતુ સંબંધો છે.

૧૭૫. કે મને જે મારી ન નાખ્યો તે અલ્લાહ ખાતર નહિ પણ મારા કુટુંબને લીધે, અને તમે અલ્લાહના નબીનું માન તો ન જાળવ્યું અને કુટુંબનું જાળવ્યું.

૧૭૬. અને તેના આદેશોની કશી જ પરવા કરી નહિ.

૧૭૭. હઝરત શુએબે દુઆ કરી. અર્થાત તમને જલ્દી એ વાતની ખબર પડી જશે કે હું સત્ય પર છું કે તમે. અને અલ્લાહના અઝાબથી બદબખ્તોની બદબખ્તી જાહેર થઈ જશે.

૧૭૮. કામના અંત અને પરિણામની.

૧૭૯. તેમના પર અઝાબ ઉતારવા અને તેમનો સર્વનાશ કરવાનો;

૧૮૦. હઝરત જિબ્રઈલ અલયહિસ્સલામે ભયાનક અવાજે કહ્યું; 'મૂતૂ જમીઆ' બધા મરી જાઓ, આ આવાજની દહેશતથી બધાના શ્વાસ ઘુંટાઈ ગયા અને બધા જ મરી પરવાર્યા.

૧૮૧. અલ્લાહની રહમતથી.

જાણે કે કદી ત્યાં વસ્યા જ ન હતા. અરે; હદી જાઓ મદયનવાળાઓ! જેવી રીતે ધમ્મદવાળા હદી ગયા^{૧૮૧} (૯૫) અને બેશક! અમે મૂસાને પોતાની આપતો^{૧૮૨} અને સ્પષ્ટ વિજય સાથે (૯૬) ફિરઝોન અને તેના દરબારીઓ તરફ મોકલ્યા. પણ તેઓ ફિરઝોનના કહેવા પ્રમાણે ચાલ્યા,^{૧૮૩} અને ફિરઝોનનું કામ સીધું ન હતું^{૧૮૪} (૯૭) કયામતના દિવસે (ફિરઝોન) પોતાની કોમની આગળ આગળ હશે તો તેમને દોઝખમાં લાવીને ઉતારશે.^{૧૮૫} અને તે ઉતરવા માટેનો કેટલો ખરાબ ઘાટ છે (૯૮) અને તેમની પાછળ ફિટકાર પડી આ જગતમાં (પણ) અને કયામતના દિવસે (પણ)^{૧૮૬} જે તેમને મળ્યું તે કેટલું ખરાબ ઈનામ (કહેવાય) (૯૯) આ (બધા) સમાચાર જે અમે તમને સંભળાવીએ છીએ તે (એવા) ગામો^{૧૮૭} નાં છે (કે) જેમાંથી અમુક (તો હજુ) ઉભા છે^{૧૮૮} અને અમુક કપાઈ ગયાં^{૧૮૯} (૧૦૦) અને અમે તેમના પર જુલ્મ નથી કર્યો પરંતુ તેમણે^{૧૯૦} પોતે જ પોતાનું અનિષ્ટ કર્યું. તો તેમના મઅબૂદ જેમને^{૧૯૧} (તેઓ) અલ્લાહ સિવાય પૂજતા હતા તેમને કંઈ કામ ન લાગ્યા^{૧૯૨} જ્યારે કે તારા રબનો હુકમ આવ્યો. અને તેમના લીધે^{૧૯૩} તેઓ માટે વિનાશ સિવાય બીજું કંઈ વધું નહિ (૧૦૧)

مَا مِنْ آيَةٍ إِلَّا هِيَ مُخَلَّدَةٌ
كَانَ لَكُمْ يَوْمَ الْيَوْمِ الْقِيَامَةِ
مُتَّبِعِينَ ۚ وَمَا أَمْرٌ إِلَّا لَدُنَّ
يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَأَوْدَدَهُمُ
وَأَتَّبِعُوا فِي هَذِهِ الْعَذَّةِ
الرِّقْدَ الْمَرْقُودِ ۚ وَكَانَ مِنَ
عَلَيْكَ مِنْهَا قَائِمٌ وَحَصِيدٌ ۚ
وَلَكِنْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ فَمَا
الَّتِي يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ
جَاءَ أَمْرُ رَبِّكَ وَمَا زَادُهُمْ

હજરત ઈબ્ને અબ્બાસ રદીયલ્લાહુ અન્હુમા એ ફરમાવ્યું; કે કદી પણ બે ઉમ્મતો એક જ પ્રકારના અઝાબમાં સપડાઈ નથી સિવાય કે હજરત શુએબ અને હજરત સાલિહની ઉમ્મતો. પણ હજરત સાલિહની ઉમ્મતને તેમની નીચેથી ભયાનક અવાજે (નીકળીને) હલાક કર્યા અને હજરત શુએબની ઉમ્મતનો તેમની ઉપરથી આવાજે નાશ કર્યો.

૧૮૨. અર્થાત મુઅજિઝાઓ.

૧૮૩. અને કુફમાં પડ્યા અને હજરત મૂસા અલયહિસ્સલામ પર ઈમાન લાવ્યા નહિ.

૧૮૪. તે સ્પષ્ટ ગુમરાહીમાં હતો કારણ કે મનુષ્ય હોવા છતાં ખુદા હોવાનો દાવો કરતો હતો અને ખુલ્લમ ખુલ્લા એવો જુલ્મ અને અત્યાચાર કરતો હતો જેનું શૈતાની કામ હોવું સ્પષ્ટ હતું. તે ક્યાં અને ખુદાઈ ક્યાં. અને હજરત મૂસા અલયહિસ્સલામ સાથે તો હિદાયત અને સત્યતા હતી. આપની સત્યતાની દલીલ રૂપે સ્પષ્ટ આપતો અને ખુલ્લા મો'જિઝાઓ તે લોકો જોઈ ચૂક્યા હતા છતાં તેમણે આપના પગલે ચાલવાથી મોઢું ફેરવ્યું અને એવા ગુમરાહનું કહેવું માન્યું. તો જ્યારે દુનિયામાં કુફ અને ગુમરાહીમાં તે પોતાની કોમનો આગેવાન હતો એવી જ રીતે જહન્નમમાં પણ તેમનો આગેવાન બનશે.

૧૮૫. જેવી રીતે તેમને નાઈલ નદીમાં લાવી નાખ્યા હતા.

૧૮૬. અર્થાત દુનિયામાં પણ ધુતકારાએલ અને આખેરતમાં પણ.

૧૮૭. અર્થાત ગુજરી ચૂકેલી ઉમ્મતો. તમે તમારી ઉમ્મતને સમાચાર કહો જેથી તેઓ એનાથી બોધ ગ્રહણ કરે.

અને તારો રબ જ્યારે વસ્તીઓને તેમના જુલમ બદલે પકડે છે ત્યારે તેની પકડ એવી જ હોય છે. બેશક! તેની પકડ દુઃખદાયક અને સખ્ત છે^{૧૯૪} (૧૦૨) બેશક! આમાં જે આખેરતના અઝાબથી ડરે તેના માટે નિશાની છે. તે (એવો) દિવસ છે જેમાં બધા લોકો^{૧૯૫} એકત્ર થશે અને તે દિવસ હાજરીનો છે^{૧૯૬} (૧૦૩) અને અમે તેને^{૧૯૭} એક ગણત્રી કરેલી મુદતથી વધારે પાછું ઠેલતા નથી^{૧૯૮} (૧૦૪) જ્યારે તે દિવસ આવશે ત્યારે કોઈ અલ્લાહના આદેશ વગર વાત કરી શકશે નહિ.^{૧૯૯} તો (તે દિવસ) કોઈ બદનસીબ છે અને કોઈ ભાગ્યશાળી^{૨૦૦} (૧૦૫) તો તેઓ જે બદનસીબ છે તેઓ તો દોષખમાં છે. તેઓ તેમાં ગધેડાની જેમ ભૂંકો પાડતા હશે (૧૦૬) તેઓ તેમાં જ્યાં સુધી આકાશ અને ધરતી રહેશે ત્યાં સુધી રહેશે. પણ જેટલું તમારા રબે ઈચ્છ્યું.^{૨૦૧} બેશક! તમારો રબ જ્યારે જે ઈચ્છે તે કરે (૧૦૭) અને તે જેઓ ભાગ્યશાળી થયા તેઓ જન્મતમાં છે, હમેશાં તેમાં રહેશે જ્યાં સુધી આસ્માન અને જમીન રહે. પણ જેટલું તમારા રબે ઈચ્છ્યું.^{૨૦૨} આ (તે) બખ્શિશ છે (જે) કદી પુરી નહિ થાય (૧૦૮) તો અય સાંભળનાર આ કાફિરો જેને પૂજે છે^{૨૦૩} તેનાથી છેતરામણમાં

وَكذَلِكَ أَخْذُ رَبِّكَ إِذَا أَخَذَ الْقَرْيَةَ وَهِيَ ظَالِمَةٌ
 إِنَّ أَخْذَهُ يَكُونُ شَدِيدًا ۝ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لِّمَنْ
 خَافَ عَذَابَ الْآخِرَةِ ۚ ذَلِكَ يَوْمٌ مَّجْمُوعٌ لَهُ النَّاسُ
 وَذَلِكَ يَوْمٌ مَّشْهُودٌ ۝ وَأَنزَلْنَاكَ بِالْحَقِّ مَعْدُودٌ
 يَوْمَ يَأْتِ لَأَحْكَمُ نَفْسٍ الْآيَاتِ ۚ فِيمَا هُمْ شَقِيحٌ
 وَسَعِيدٌ ۝ وَأَمَّا الَّذِينَ شَقُوا فِي النَّارِ لِمَ فِيهَا
 زُفَيْرٌ وَكُفَيْرٌ ۚ خَلِيلِينَ فِيهَا مَا دَامَتِ السَّمَوَاتُ
 وَالْأَرْضُ إِلَّا مَا شَاءَ رَبُّكَ ۚ إِنَّ رَبَّكَ فَعَّالٌ لِّمَا
 يُرِيدُ ۝ وَأَمَّا الَّذِينَ سَعِدُوا فِي الْجَنَّةِ خَلِيلِينَ
 فِيهَا مَا دَامَتِ السَّمَوَاتُ وَالْأَرْضُ إِلَّا مَا شَاءَ رَبُّكَ
 عَطَاءٌ غَيْرُ مَحْجُودٍ ۚ فَلَا تَكُ فِي مِرْيَةٍ مِّمَّا يَعْجُبُ

૧૮૮. તેમના ઘરોની ભીંતો ખંડેર રૂપે ઉભેલી છે, નિશાનીઓ બાકી છે, જેમકે આદ અને ષમૂદના ગામો.

૧૮૯. અર્થાત ક્યાઈ ગએલી ખેતીની જેમ તદ્દન નામ નિશાન વગરના થઈ ગયા અને તેમની જરા જેટલી નિશાની ન રહી જેમકે નૂહની કોમનાં ગામો.

૧૯૦. કુફ અને ગુનાહનાં કામ કરીને.

૧૯૧. જહાલત અને ગુમરાહીના કારણે;

૧૯૨. અને એક જરા પણ અઝાબથી રક્ષણ આપી શક્યા નહિ.

૧૯૩. મૂર્તિઓ અને જૂઠા મો'બૂદોના લીધે.

૧૯૪. તો દરેક જુલ્મીને આ બનાવોથી બોધ ગ્રહણ કરી તવબહમાં જલ્દી કરવી જોઈએ.

૧૯૫. આગલા પાછલા હિસાબ માટે.

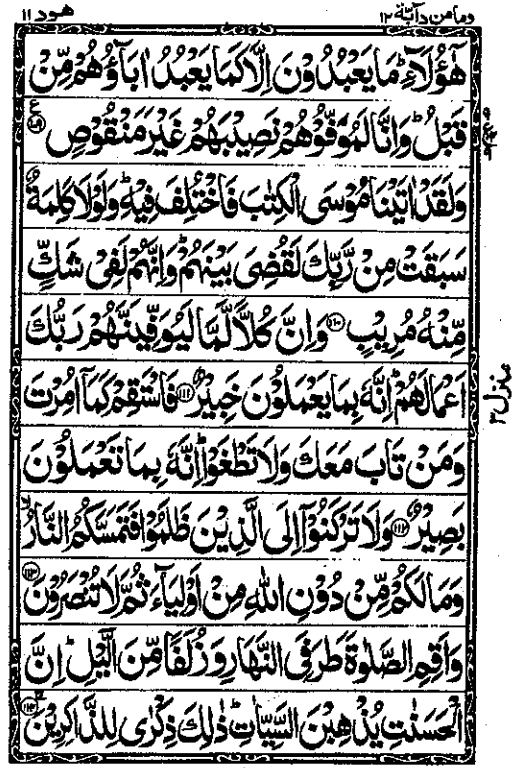
૧૯૬. જેમાં આકાશ અને ધરતીવાળા બધા જ હાજર થશે.

૧૯૭. અર્થાત ક્યામતના દિવસને.

૧૯૮. અર્થાત જે મુદત અમે દુનિયાને ટકાવવા માટે નક્કી કરેલી છે તે પુરી થતાં સુધી.

૧૯૯. બધા જ લોક યુપચાપ હશે. ક્યામતનો દિવસ ઘણો લાંબો હશે. તેમાં પરિસ્થિતિઓ બદલાતી રહેશે. અમુક પરિસ્થિતિમાં તો અલ્લાહની પરવાનગી વગર તેની હયબતના કારણે વાત જીભ પર લાવવાની કોઈની હિમ્મત નહિ થાય, અને અમુક પરિસ્થિતિમાં પરવાનગી આપવામાં આવશે તો લોકો પરવાનગીથી

પરીશ નહિ. એ તો તેવું જ પૂજે છે જેવું પહેલાં એમના બાપ દાદાઓ પૂજતા હતા.^{૨૦૪} અને બેશક! અમે એમનો ભાગ એમને પુરેપુરો ફેરવી આપીશું જેમાં ઓછું નહિ થાય (૧૦૯) અને બેશક! અમે મૂસાને કિતાબ આપી^{૨૦૫} તો તેમાં ફુટફાટ પડી ગઈ^{૨૦૬} જો તમારા રબની એક વાત^{૨૦૭} પહેલાં (નક્કી) થઈ ચૂકી ન હોત તો ત્યારે જ તેમનો ફેસલો કરી અપાત.^{૨૦૮} અને બેશક! તેઓ એની તરફથી^{૨૦૯} ઠગી લેનાર શકમાં છે^{૨૧૦} (૧૧૦) અને બેશક! (તેઓ) જેટલા (પણ) છે^{૨૧૧} (તે બધાને) તમારો રબ એક એક કરીને તેમના કાર્ય (નો બદલો) પુરે-પુરો ભરપાઈ કરી આપશે, તેને એમના કાર્યોની ખબર છે^{૨૧૨} (૧૧૧) તો અટલ રહો^{૨૧૩} જેવો કે તમને આદેશ અપાએલો છે અને (તેઓ પણ) જે તમારી સાથે (અમારા પ્રતિ) કેન્દ્રિત થયા છે.^{૨૧૪} અને અય લોકો! માથાભારે ન બનો, બેશક! તે તમારા કાર્યો નિહાળી રહ્યો છે (૧૧૨) અને જુલ્મીઓ તરફ નમો નહિ, નહિતર આગ તમને અડકી જશે.^{૨૧૫} અને અલ્લાહ સિવાય તમારો કોઈ સહાયક નથી,^{૨૧૬} પછી (અન્ય કોઈની) મદદ પામશો નહિ (૧૧૩) અને દિવસના બન્ને છેડાઓ પર^{૨૧૭} અને અમુક રાતના ભાગોમાં^{૨૧૮} નમાઝ કાયમ રાખો, બેશક! નેકીઓ બુરાઈઓને નાબૂદ કરી દે છે.^{૨૧૯} આ શિખામણ માનનારાઓ માટે શિખામણ છે (૧૧૪)

વાતચીત કરશે. અને અમુક પરિસ્થિતિમાં હયબત અને ગભરામણ ઓછી છતાં લોક પોતપોતાના મામલા-ઓમાં વાદ વિવાદ કરશે અને પોતાના કેસો રજૂ કરશે.

૨૦૦. શફીક બલખી રહમતુલ્લાહે અલયહે કહ્યું છે કે ભાગ્યશાળી હોવાની પાંચ નિશાનીઓ છે (૧) દિલની નરમાશ (૨) અતિશય રૂદન (૩) દુનિયાની ઘૂણા (૪) ટૂંકી આશાઓ (૫) હયા (લજજા) અને બદનસીબીની પણ પાંચ નિશાનીઓ છે (૧) દિલની સખ્તાઈ (૨) દુનિયાનો મોહ (૩) લાંબી આશાઓ (૪) સુકી આંખો (૫) નિર્લજજતા.

૨૦૧. તેટલું ઓર વધારે રહેશે, અને એ વધારાનો કોઈ અંત નથી. તો અર્થ એ થયો કે હમેશાં રહેશે કદી ત્યાંથી છુટકારો નહિ પામે.

૨૦૨. તેટલું ઓર વધારે રહેશે, અને એ વધારાનો કોઈ અંત નથી. એનાથી હમેશાં રહેવાનો અર્થ નીકળે છે જેમકે આગળ ફરમાવાયું છે;

૨૦૩. બેશક! તેઓને આ મૂર્તિપૂજા બદલ સજા કરવામાં આવશે જેવો કે પહેલાંની ઉમ્મતોને અઝાબ કરવામાં આવ્યો.

૨૦૪. અને તેમને ખબર છે કે તેમનું પરિણામ શું આવ્યું.

૨૦૫. અર્થાત તવરાત.

૨૦૬. અમુક તેના પર ઈમાન લાવ્યા અને અમુક ઈન્કાર કરીને કાફિર બન્યા.

૨૦૭. કે તેમનો હિસાબ કરવામાં ઉતાવળ નહિ કરે. મખ્લૂકના હિસાબ કિતાબ અને બદલાનો દિવસ

અને સબર કરો કે અલ્લાહ નેક લોકોનું વળતર બરબાદ કરતો નથી (૧૧૫) તો તમારાથી આગળની ઉમ્મતો^{૨૨૦} માં એવા કેમ થયા નહિ જેમનામાં ભલાઈનો અમુક ભાગ લાગેલો રહેત કે (જેથી તેઓ) ધરતીમાં તોફાનો મચાવવાથી રોકત.^{૨૨૧} હા! તેમનામાં થોડા હતા, તેઓ જેમને અમે છુટકારો આપ્યો^{૨૨૨} અને જુલ્મીઓ એ જ એશ આરામમાં પડેલા રહ્યા જે તેમને આપવામાં આવ્યો^{૨૨૩} અને તેઓ ગુનેહગાર હતા (૧૧૬) અને તમારો રબ એવો નથી કે ત્યાંના લોકો સારા હોય તો પણ ગામોને કારણ વગર બરબાદ કરી નાખે (૧૧૭) અને જો તમારો રબ ઈચ્છત તો બધા જ લોકોને એક જ ઉમ્મત કરી આપત.^{૨૨૪} પણ તેઓ તો હમેશાં મતભેદમાં જ રહેશે^{૨૨૫} (૧૧૮) પરંતુ જેમના પર તમારા રબે રહમ કરી^{૨૨૬} અને લોકો એટલા માટે જ બનાવાયા છે.^{૨૨૭} અને તમારા રબની વાત પુરી થઈ ચૂકી કે બેશક! જિન્નાત અને મનુષ્યોથી જહન્નમ ભરી દઈશ^{૨૨૮} (૧૧૯) અને આ બધી અમે તમને રસૂલોની ખબરો સંભળાવીએ છીએ જેનાથી તમારા દિલને શાંત્વન આપીએ.^{૨૨૯} અને આ સૂરતમાં તમારી

وَأَصْبِرْ فَإِنَّ اللَّهَ لَا يُضَيِّعُ أَجْرَ الْمُحْسِنِينَ ﴿٢٢٠﴾
 كَانَ مِنَ الْقُرُونِ مِنْ قَبْلِكُمْ أُولُوا بَقِيَّةَ يَوْمٍ
 عَنِ الْفَسَادِ فِي الْأَرْضِ إِلَّا قَلِيلًا مِمَّنْ أَنْجَيْنَا
 مِنْهُمُ وَإِنَّ تَبَعِ الَّذِينَ ظَلَمُوا مَا أُرْفُوا بِهِ وَكَانُوا
 كُفْرًا ﴿٢٢١﴾ وَمَا كَانَ رَبُّكَ لِيُغْلِبَ
 وَأَهْلَهَا مُضِرِّحُونَ ﴿٢٢٢﴾ وَلَوْ شَاءَ رَبُّكَ لَجَعَلَ النَّاسَ
 أُمَّةً وَاحِدَةً وَلَا يَرَاؤُونَ مُخْتَلِفِينَ ﴿٢٢٣﴾ إِلَّا مَنْ
 رَحِمَ رَبُّكَ وَلِذَلِكَ خَلَقَهُمْ وَتَمَّتْ كَلِمَةُ
 رَبِّكَ لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ
 أَجْمَعِينَ ﴿٢٢٤﴾ وَكَانَ لَقَدْ عَلَيْكَ مِنْ أَنْبَاءِ
 الرُّسُلِ مَا نُنصِّتُ بِهِ فُؤَادَكَ وَجَاءَكَ فِي هَذِهِ

ક્યામતનો દિવસ છે.

૨૦૮. અને દુનિયામાં જ અઝાબમાં સપડાવી દેવામાં આવત.

૨૦૯. અર્થાત આપની ઉમ્મતના કાફિરો કુરઆન કરીમ તરફથી.

૨૧૦. જેણે એમની બુદ્ધિને હેરાન કરી દીધી છે.

૨૧૧. બધી જ મખ્લૂક માનનાર હોય કે જૂઠાડનાર, ક્યામતના દિવસે;

૨૧૨. તેનાથી કશું છુંપું નથી. આમાં નેક લોકો અને માનનારાઓ માટે તો ખુશખબર છે કે તેઓને નેકીઓનું વળતર મળશે. અને કાફિરો તેમજ જૂઠાડનારાઓ માટે ધમકી છે કે તેઓ પોતાના કાર્યોની સજામાં સપડાશે.

૨૧૩. પોતાના રબના હુકમ અને તેના દીનનું નિમંત્રણ આપવા પર.

૨૧૪. અને જેણે તમારો દીન સ્વીકાર્યો છે તે દીન આજ્ઞાપાલન પર ટકેલો રહે.

મુસ્લિમ શરીફની હદીષમાં છે કે સુફ્યાન બિન અબ્દુલ્લાહ સકફીએ હુઝૂર સલ્લલ્લાહો અલયહિ વસલ્લમને પૂછ્યું; 'મને દીન વિષે એક એવી વાત કહી દો કે ફરી કોઈને પૂછવાની આવશ્યકતા ન રહે' ફરમાર્યું; 'આમન્તુ બિલ્લાહી' (હું અલ્લાહ પર ઈમાન લાવ્યો) કહો અને અટલ રહો.

૨૧૫. કોઈના તરફ નમવું તેની સાથે મેળ મોહબ્બત રાખવાને કહે છે. અબૂલ આલિયાએ કહ્યું છે કે અર્થ એ છે કે જાલિમોના કામોથી રાજી ન રહે. સદીએ કહ્યું કે તેમની સાથે નરમી ન રાખો. કતાદાએ કહ્યું કે મુશ્રિકો સાથે મેળમિલાપ ન રાખો.

મસઅલો :- આથી જણાયું કે અલ્લાહના નાફરમાનો સાથે એટલે કે કાફિરો બેદીનો અને ગુમરાહો સાથે મેળમિલાપ સ્નેહ પ્રેમ તેમની હાં માં હાં મેળવવી તેમની ખુશામદ કરવી વિગેરેની મનાઈ છે.

૨૧૬. જે તમને તેના અઝાબથી બચાવી શકે. આ હાલત તો તેમની છે જેઓ જાલિમો વિ. સાથે મેળમિલાપ રાખે છે, આનાથી તેમની હાલતનો અંદાજ કાઢવો જોઈએ જે પોતે જ જાલિમ છે.

૨૧૭. દિવસના બન્ને છેડા એટલે સવાર અને સાંજ. ઝવાલથી પહેલાંનો સમય સવારમાં અને પછીનો સાંજમાં સામેલ કરાએલ છે. સવારની નમાઝ તે ફજર અને સાંજની નમાઝ તે ઝોહર અને અસર છે.

૨૧૮. અને રાતની નમાઝો એટલે મગરિબ અને ઈશાની નમાઝો.

૨૧૯. નેકીઓનો અર્થ યા તો આ પાંચ વખતની નમાઝો છે જે આયતમાં બયાન થઈ અથવા બધી જ નેકીઓ અથવા સુબહાનલ્લાહિ વલ્લખ્દોલિલ્લાહિ વલાઈલાંહ ઈલ્લલ્લાહુ વલ્લાહુ અકબર પઠવું.

મસઅલો :- આયતથી જણાયું કે નેકીઓ સગીરા ગુનાહો માટે કફ્ફારો બને છે. તે નેકીઓ નમાઝ હોય અથવા સદકો અથવા ઝિક અને ઈસ્તિગ્ફાર અથવા બીજું કંઈ.

મુસ્લિમ શરીફની હદીષમાં છે કે પાંચ વખતની નમાઝો અને એક જુમ્મા બીજા જુમ્મા સુધી અને એક રિવાયતમાં છે કે રમઝાન બીજા રમઝાન સુધી ચચ્ચેના ગુનાહનો કફ્ફારો છે. જ્યારે કે આદમી કબીરા ગુનાહોથી બચે.

શાને નુજૂલ :- એક માણસે કોઈ સ્ત્રીને જોઈ અને તેનાથી કંઈક સામાન્ય અજુગતું કાર્ય પરદાના અદબના વિરુદ્ધનું થઈ ગયું તે બાબત પસ્તાવો થયો અને હુજૂરની બારગાહમાં હાજર થઈ ને પોતાની હાલત બયાન કરી ત્યારે આ આયત ઉતરી, તેણે પૂછ્યું કે; સગીરા ગુનાહો માટે નેકીઓનું કફ્ફારો હોવું ખાસ મારા માટે છે? ફરમાવ્યું; નહિ! બધાં માટે.

૨૨૦. અર્થાત આગળની ઉમ્મતોમાં જેમનો વિનાશ કરવામાં આવ્યો.

૨૨૧. અર્થ એ છે કે તે ઉમ્મતોમાં એવા સારા માણસો થયા નથી કે જેઓ લોકોને ધરતીમાં ફસાદ ફેલાવવાથી રોકે અને ગુનાહોથી મના કરે. એટલા માટે જ અમે તેમનો વિનાશ કર્યો.

૨૨૨. તેઓ નબીઓ પર ઈમાન લાવ્યા, તેમના હુકમ મુજબ ચાલતા રહ્યા. અને લોકોને ફસાદથી રોકતા રહ્યા.

૨૨૩. નંઝાકત, લિજ્જત, મનેચ્છાઓ અને વાસનાઓથી ટેવાઈ ગયા અને કુફ તેમજ ગુનાહોમાં ડૂબેલા રહ્યા.

૨૨૪. તો બધા એક જ ધર્મ પર હોત.

૨૨૫. કોઈ કયા ધર્મ પર તો કોઈ કયા.

૨૨૬. તેઓ સત્યધર્મ પર એકત્ર રહેશે અને તેમાં મતભેદ નહિ નાખે.

૨૨૭. અર્થાત મતભેદવાળાં તેટલા માટે અને રહમતવાળા એકત્ર થવા માટે.

૨૨૮. કારણ કે તેને ખબર છે કે અસત્ય ધારણ કરનારાઓ ઘણા હશે.

૨૨૯. અને આગલા નબીઓની હાલત તેમજ તેમની ઉમ્મતોનો વર્તાવ જોઈને તમને પોતાની ઉમ્મત જે તકલીફ આપે છે તેને સહન કરવું અને તે બાબત સહ કરવું સરળ બને.

૨૩૦. આગલા નબીઓ અને તેમની ઉમ્મતોની વાતો વાસ્તવ મુજબ વર્ણવવામાં આવી જે બીજી

પણ કહી છે. હઝરત યાકૂબ અલયહિસ્સલામને હઝરત યૂસુફ અલૈહિસ્સલામ સાથે ઘણી મહોબ્બત હતી તેથી તેમના ભાઈઓ તેમની અદેખાઈ કરતા હતા અને હઝરત યાકૂબ અલયહિસ્સલામને એની ખબર હતી એટલા માટે જ્યારે હઝરત યૂસુફે આ સ્વપ્ન જોયું ત્યારે હઝરત યાકૂબ અલયહિસ્સલામે;

૨૪૧. કારણ કે તેઓ એની તાબીરને સમજી જશે. હઝરત યાકૂબ અલયહિસ્સલામ જાણતા હતા કે અલ્લાહ તઆલા હઝરત યૂસુફ અલયહિસ્સલામને નબુવ્વતની ઈજ્જત આપશે અને બન્ને જહાનની નેઅમતો તેમજ બુઝુર્ગી અર્પણ કરશે તેથી તેમને ભાઈઓની અદેખાઈનો ખટકો લાગ્યો અને આપે ફરમાવ્યું;

૨૪૨. અને તમારી બરબાદીની કોઈ તદબીર વિચારશે.

૨૪૩. તેમને ચાલબાજી અને હસદ માટે તૈયાર કરશે, આમાં એ વાતનો ઈશારો છે કે હઝરત યૂસુફના ભાઈઓ જો તેમના માટે તકલીફ અને ઈજા આપવાનાં પગલાં ભરશે તો તેનું કારણ શયતાનનો વસવસો હશે. (ખાઝિન)

બુખારી અને મુસ્લિમની હદીષમાં છે કે રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહો અલયહિ વસલ્લમે ફરમાવ્યું; સારું સ્વપ્ન અલ્લાહ તરફથી છે, તે સ્નેહીને જ કહેવું જોઈએ, અને ખરાબ સ્વપ્ન શયતાન તરફથી હોય છે. જ્યારે કોઈ જોનાર (આવું) સ્વપ્ન જુએ ત્યારે તેણે પોતાની ડાબી બાજુ ત્રણ વાર થૂંકી દેવું જોઈએ અને આ પઢે; 'અઝિઝુબિલ્લાહિ મિનશયતાનિર-રજીમ વમિન શરિ' હાઝર-રૂઅયા.

૨૪૪. ઈજતેબા એટલે અલ્લાહ તઆલાનું કોઈ બન્દાને ચૂંટી લેવું, એનો અર્થ એ છે કે કોઈ બન્દાને અલ્લાહ પોતાનો ફૈઝ આપવા નક્કી કરી લે જેનાથી તેને જાત જાતની કરામતો અને કમાલ મહેનત અને કષ્ટ કર્યા વગર પ્રાપ્ત થાય. આ મરતબો માત્ર નબીઓ માટે જ છે અને તેમની લીધે તેમની નજીકી ધરાવતા સિદીક, શહીદ અને સાક્ષિ લોકોને પણ આ નેઅમતથી માલ માલ કરવામાં આવે છે.

૨૪૫. ઈલ્મ અને હિકમત આપશે તેમજ આગલી કિતાબો અને નબીઓની વાતોના ઊંડા રહસ્યો ખોલી આપશે. તફસીરકારોએ એનો મતલબ ખ્વાબની તાબીર પણ લીધો છે, હઝરત યૂસુફ અલયહિસ્સલામ ખ્વાબની તાબીરમાં બહું પ્રવીણ હતા.

૨૪૬. નબુવ્વત આપીને જે મહાન પદવીઓમાંથી છે અને મખ્લૂકની બીજી બધી જ પદવીઓ એનાથી નીચે છે અને રાજ્યો આપીને તેમજ દીન દુનિયાની નેઅમતો આપીને.

૨૪૭. તેમને નબુવ્વત આપી અમુક મુફસ્સિરોએ કહ્યું કે આ નેઅમતથી મુરાદ એ છે કે હઝરત ઈબ્રાહીમ અલયહિસ્સલામને નમરૂદની આગથી છોડાવ્યા અને પોતાના ખલીલ બનાવ્યા. અને હઝરત ઈસ્હાક અલયહિસ્સલામને હઝરત યાકૂબ અને અરબાત આપ્યા.

૨૪૮. પૂછનારાઓ એટલે યહૂદીઓ, જેમણે હુઝૂર સલ્લલ્લાહો અલયહિ વસલ્લમેને હઝરત યૂસુફ અલયહિસ્સલામની હાલત અને હઝરત યાકૂબ અલયહિસ્સલામના વંશનું કિન્આનમાંથી નીકળી મિસરમાં આવી વસવાનું કારણ પૂછ્યું હતું. જ્યારે હુઝૂર સલ્લલ્લાહો અલયહિ વસલ્લમે હઝરત યૂસુફ અલયહિસ્સલામને બનાવો બયાન કર્યા ત્યારે યહૂદી લોકોએ તેને તવરાત અનુસાર દેખીને ઘણું આશ્ચર્ય કર્યું કે સચ્ચિદે આલમ સલ્લલ્લાહો અલયહિ વસલ્લમે કિતાબો વાંચ્યા વગર તેમજ ઉલમા અને પાદરીઓ પાસે બેસ ઉઠ ન હોવા છતાં અને કોઈની પાસેથી કશું શિખ્યા વગર બનાવો આટલી સાચી રીતે કેમ કરી કહી આપ્યા! આ દલીલ છે કે આપ જરૂર નબી છે અને કુરઆન પાક જરૂર અલ્લાહની વહી છે. અને અલ્લાહ તઆલાએ આપને ઈલ્મે કુદ્દસથી નવાજ્યા છે. એ સિવાય આ બનાવમાં ઘણા બોધપાઠ શિખામણો અને રહસ્યો છે.

આવો^{૨૫૭} જેથી તમારા બાપનું મોઢું માત્ર તમારી તરફ જ રહે^{૨૫૪} અને ત્યાર પછી પાછા નેક બની જશો^{૨૫૫} (૯) તેમનામાંથી એક બોલનાર^{૨૫૬} બોલ્યો, યૂસુફને મારો નહિ^{૨૫૭} અને તેને વેરાન કૂવામાં ફેંકી દો કે જેથી કોઈ વટેમાર્ગી આવીને તેને લઈ જાય^{૨૫૮} જો તમારે કરવું હોય તો^{૨૫૯} (૧૦) બોલ્યા; ‘અય અમારા બાપ! તમને શું થયું છે કે યૂસુફ બાબત અમારા પર વિશ્વાસ કરતા નથી? અને અમે તો તેના હિતેચ્છુ છીએ (૧૧) તેને અમારી સાથે કાલે મોકલો કે (જેથી તે) મેવા ખાય અને રમે^{૨૬૦} અને બેશક! અમે તેને સાચવનાર છીએ^{૨૬૧} (૧૨) કહ્યું, ‘બેશક! મને દુઃખ થશે કે (તમે) એને લઈ જાઓ^{૨૬૨} અને ડરું છું કે એને વરૂ ખાય જાય^{૨૬૩} અને તમને એની ખબર ન પડે^{૨૬૪} બોલ્યા, જો અમે એક ટોળુ હોઈએ અને છતાં તેને વરૂ ખાઈ જાય, ત્યારે તો અમે કશા કામના ન રહીએ^{૨૬૫} (૧૪) પછી જ્યારે તેને લઈ^{૨૬૬} ગયા અને બધાની સલાહ એ જ થઈ કે તેને વેરાન કૂવામાં નાખી દઈએ^{૨૬૭}. અને અમે તેને વહી મોકલી^{૨૬૮} કે અવશ્ય તુ તેમને તેમનું આ કામ એવા સમયે યાદ અપાવીશ^{૨૬૯} જ્યારે તેઓ જાણતા નહીં હોય^{૨૭૦} (૧૫)

وَأَمِنْ آيَاتِهِ
أَرَادَ أَنْ يَنْخُلَ لَكُمْ وَجْهَ أَبِيكُمْ وَتَكُونُوا مِنْ بَعْدِهِمْ
قَوْمًا صَالِحِينَ ۝ قَالَ قَائِلٌ مِنْهُمْ لَا تَقْتُلُوا يُوسُفَ
وَأَلْقُوهُ فِي غِيَابَتِ الْجُبِّ يَلْتَقِطُ بَعْضُ السَّيَّارَةِ
إِنْ كُنْتُمْ فَاعِلِينَ ۝ قَالُوا يَا أَبَانَا مَا لَكَ لَا تَأْمُرُنَا
عَلَىٰ يُوسُفَ وَإِنَّهَ لَنَا صَاحِبُونَ ۝ أَرْسَلَهُ مَعَنَا
عَدُوًّا لِنُزِقَهُ فِي غِيَابَتِ الْجُبِّ لِنَلْعَبَ بِهِ إِنْ كُنَّا لَأَعْيُنًا
لَيْ نَرِيكَ نَبِيًّا ۝ أَنْ تَدْهُبُوا بِهِ وَآخِافُ أَنْ يَأْكُلَهُ الرِّجْسُ
وَأَنْتُمْ عَنْهُ غَافِلُونَ ۝ قَالُوا الَّذِي أَكَلَهُ الرِّجْسُ
وَنَحْنُ عُصْبَةٌ إِذَا دُخِرْنَا لَمْ نُصِبْهُ إِلَّا إِذَا الْخَسِرُونَ ۝ فَلَمَّا دَهَبُوا بِهِ
وَاجْتَمَعُوا أَن يَجْعَلُوهُ فِي غِيَابَتِ الْجُبِّ وَأَوْحَيْنَا
إِلَيْهِ لَتُنَبِّئَنَّهُمْ بِأَمْرِهِمْ هَذَا وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ۝

૨૪૮. યૂસુફ અલયહિસ્સલામના ભાઈઓ હઝરત યાકૂબ અલયહિસ્સલામનાં પ્રથમ પત્ની લિયા લિયાનના દીકરી એમના મામાનાં દીકરી હતાં. તેનાથી આપને છ દીકરાઓ થયા (૧) રોબીલ (૨) શમઉન (૩) લાવી (૪) યહુદા (૫) ઝબુલુન (૬) યશજર. અને ચાર દીકરાઓ બીજી પત્નીઓના થયા (૭) દાન (૮) તફતાની (૯) જાદ (૧૦) આશતર, એમની માતાઓ ઝુલ્ફા અને બલ્હાલિયાના મરણ પછી હઝરત યાકૂબ અલયહિસ્સલામ તેમનાં બહેન રાહિલ સાથે નિકાહ કર્યા, તેમનાથી બે દિકરાઓ થયા (૧૧) યૂસુફ (૧૨) બન્યામીન. આ હઝરત યાકૂબ અલયહિસ્સલામના બાર છોકરાઓ છે અને એમને જ “અસ્બાત” કહે છે.

૨૫૦. સગો ભાઈ બન્યામીન.

૨૫૧. તાકાતવાન છીએ, વધારે ઉપયોગી બની શકીએ છીએ, વધારે લાભ આપી શકીએ છીએ, હઝરત યૂસુફ અલયહિસ્સલામ નાના છે, શું કામ લાગી શકે છે?

૨૫૨. અને એ વાત તેમના ધ્યાનમાં આવી નહિ કે હઝરત યૂસુફની માં તેમના બાળપણમાં જ ગુજરી ગયાં છે તેથી તેઓ વધારે મહોબ્બત અને હેતને પાત્ર ઠર્યા છે અને તેમનામાં સત્ય માર્ગ અને કૌટુંબિક પવિત્રતાની એવી નિશાનીઓ દેખાય છે જે બીજા ભાઈઓમાં નથી. આ જ તે કારણ છે જેના લીધે હઝરત યાકૂબને હઝરત યૂસુફ સાથે વધારે મહોબ્બત છે. આ વાતો ધ્યાનમાં ન લાવીને તેમને હઝરત યાકૂબ હઝરત યૂસુફ સાથે વધારે હેત રાખે છે એ વાત અધરી લાગી અને તેમણે પરસ્પર સલાહ કરી કે કોઈ એવી યુક્તિ વિચારવી જોઈએ જેનાથી આપણા બાપનું ધ્યાન આપણા તરફ વધારે રહે. અમુક તફસીરકારોએ કહ્યું છે કે

શયતાન પણ તે સલાહ મશ્વરામાં આવ્યો અને તેણે હઝરત યૂસુફને મારી નાખવાની સલાહ આપી અને મશ્વરાની વાતચીત આ મુજબ થઈ;

૨૫૩. વસ્તીથી વેગળે. બસ આ જ રીતો છે.

૨૫૪. અને તેમને માત્ર તમારો જ પ્રેમ હોય બીજાનો નહિ.

૨૫૫. અને તવબહ કરી લેશો.

૨૫૬. યહૂદા અથવા રોબીલ.

૨૫૭. કારણ કે ખૂન કરવું મહાન ગુનોહ છે.

૨૫૮. અર્થાત કોઈ મૂસાફિર ત્યાંથી પસાર થાય અને તેમને કોઈ બીજા દેશમાં લઈ જાય. હેતુ એનાથી પણ પુરો થાય છે કે તેઓ અહીં હોય નહિ અને બાપની પ્રેમાળ દ્રષ્ટિ તેમના પર પડશે નહિ.

૨૫૯. આમાં ઈશારો છે કે તમારે કરવું તો કશું જ જોઈએ નહિ પણ જો તમે નિર્ધાર જ કરી લીધો હોય તો બસ આટલા પર જ અટકી જાવ. પછી બધા તેના પર એકમત થયા અને પોતાના બાપને;

૨૬૦. અર્થાત સહેલના હલાલ કાર્યો વડે આનંદિત થાય જેવી રીતે કે શિકાર અને તીરંદાઝી વિગેરે.

૨૬૧. એમની પુરેપુરી સંભાળ લઈશું.

૨૬૨. કારણ કે થોડીવારની એમની જુદાઈ પણ ચલાવી શકાય એમ નથી.

૨૬૩. કારણ કે તે વિભાગમાં વરૂ અને બીજા માનવભક્ષી પ્રાણીઓ ઘણાં છે.

૨૬૪. અને તમારા સહેલ સપાટામાં મગ્ન બની જાઓ.

૨૬૫. માટે તેમને અમારી સાથે મોકલો. અલ્લાહનું લાખેલું ભાગ્ય એવું જ હતું, હઝરત યાકૂબે પરવાનગી આપી, અને નીકળતી વખતે હઝરત ઈબ્રાહીમનું ખમીસ તાવીઝ બનાવીને હઝરત યૂસુફના ગળામાં પહેરાવી દીધું. એ ખમીસ જન્મતી રેશમનું બનેલું હતું. જ્યારે હઝરત ઈબ્રાહીમને કપડાં કાઢીને આગમાં નાખવામાં આવ્યા હતા ત્યારે હઝરત જિબ્રીલે તે ખમીસ આપને પહેરાવી દીધું હતું. તે ખમીસ એમના પછી હઝરત ઈસ્હાકને અને તેમની પછી હઝરત યાકૂબને મળ્યું હતું.

૨૬૬. એવી રીતે કે જ્યાં સુધી હઝરત યાકૂબ જોતા રહ્યા ત્યાં સુધી તો તેમને ખૂબ ઈજ્જત આબરૂ સાથે પોતાના ખભાઓ પર બેસાડીને ચાલ્યા અને જ્યારે દૂર પહોંચ્યા અને હઝરત યાકૂબની દ્રષ્ટિથી ઓથે આવી ગયા ત્યારે તેમણે હઝરત યૂસુફને જમીન પર પછાડી દીધા અને હૃદયમાં જે શત્રુતા હતી તે બહાર આવી ગઈ. જેની તરફ જતા હતા તે મારતો હતો અને મહેણા મારતો હતો અને સ્વપ્ન બાબત જે ગમે તે રીતે એ લોકોએ સાંભળી લીધું હતું તે વિશે સારું નરસું કહેતા હતા. અને કહેતા હતા કે તારા સ્વપ્નને બોલાવ જે તને અમારા હાથમાંથી છોડાવે. જ્યારે અત્યાચાર હદ સુધી પહોંચી ગયો ત્યારે હઝરત યૂસુફે યહૂદાને કહ્યું કે; અલ્લાહથી ડર અને આ લોકોને આવા જુલ્મથી રોક, યહૂદાએ પોતાના ભાઈઓને કહ્યું; 'તમે મને શું વચન આપ્યું હતું? યાદ કરો! મારી નાખવાનું નક્કી થયું ન હતું' ત્યારે તેઓ એ કામોથી રોકાયા.

૨૬૭. પછી તેમણે એવું જ કર્યું. એક કૂવો કિન્-આનથી ત્રણ ફર્લાંગ દૂર બયતુલ મૂકદ્દસની આસપાસ અથવા જોઈનના ઈલાકામાં હતો, ઉપરથી તેનું મોઢું સાંકડું અને અંદરથી પહોળો હતો. હઝરત યૂસુફના હાથ પગ બાંધીને ખમીસ કાઢી લઈને તેમાં નાખી દીધા જ્યારે આપ તેની અડધી ઊંડાઈએ પહોંચ્યા ત્યારે દોરડું છોડી દીધું જેથી આપ પાણીમાં પડીને મરી જાય. ત્યારે અલ્લાહના હુકમથી ત્યાં હઝરત જિબ્રીલ આવ્યા અને તેમણે આપને એક પથ્થર પર બેસાડ્યા જે કૂવામાં હતો, પછી આપના હાથ પગ છોડ્યા અને હઝરત

અને રાત પડયે પોતાના બાપ પાસે રડતા રડતા આવ્યા^{૨૦૧} (૧૬) બોલ્યા; 'અય અમારા બાપ! અમે દોડવાની હરી-ફાઈ કરતાં (દૂર) નીકળી ગયા^{૨૦૨} અને યૂસુફને અમારા સરસામાન પાસે છોડ્યા. તો તેને વડું ખાઈ ગયું, અને અમે સાચા હોઈશું તો પણ તમે કોઈ પણરીતે અમારી વાત માનશો નહીં^{૨૦૩} (૧૭) અને તેના કુરતા પર એક જુદુ લોહી ચોપડી લાવ્યા^{૨૦૪}. કહ્યું; બહે તમારા દિલોએ એ વાત તમારા માટે ઉપજાવી કાઢી છે^{૨૦૫} તો સબર જ ઉત્તમ (છે) અને જે વાતો તમે બતાવી રહ્યા છો તે બાબતે અલ્લાહ પાસે જ મદદ ઈચ્છું છું^{૨૦૬} (૧૮) અને એક કાફલો આવ્યો^{૨૦૭} તેમણે પાછી લાવવા પોતાના માણસને મોકલ્યો^{૨૦૮} તો તેણે પોતાની ડોલ નાખી, બોલ્યો; 'આ હા ! કેવી ખુશીની વાત છે^{૨૦૯} આ તો એક છોકરો છે, અને તેને પોતાની મિલ્કત બનાવીને સંતાડી લીધો^{૨૧૦}. અને તેઓ જે કરે છે તે અલ્લાહ જાણે છે (૧૯) અને ભાઈઓએ તેને ખોટા સિક્કાઓમાં ગણત્રીના પેસાઓ બદલ વેચી નાખ્યો^{૨૧૧} અને તેમને એમાં કશો રસ હતો નહીં^{૨૧૨} (૨૦) અને મિસરના જે માણસે તેને ખરીદ્યો તેણે પોતાની પત્નીને કહ્યું^{૨૧૩}; 'આને ઈજજતથી રાખો^{૨૧૪} કદાચ એનાથી આપણે ફાયદો ઈબ્રાહીમનું જે ખમીસ તાવીઝ બનાવીને હઝરત યાકૂબે આપના ગળામાં પહેરાવ્યું હતું તે કાઢીને તેમને પહેરાવી દીધું. તેનાથી તે અંધારા કૂવામાં પ્રકાશ પથરાઈ ગયો.

સુબહાનલ્લાહ ! નબીઓના શરીર મુબારકોની કેવી બરકત છે કે એક ખમીસ જે એ બરકતવાળા શરીરને અડક્યું તેણે અંધારા કૂવામાં અજવાળું કરી દીધું.

મસઅલો :- આથી જણાયું કે અલ્લાહના મકબૂલ બન્દાઓના કપડાંઓ અને તેમની બીજી નિશાની રૂપ વસ્તુઓ વડે બરકત મેળવવી શરીરતમાં સાબિત અને અમ્બિયાની સુન્નત છે.

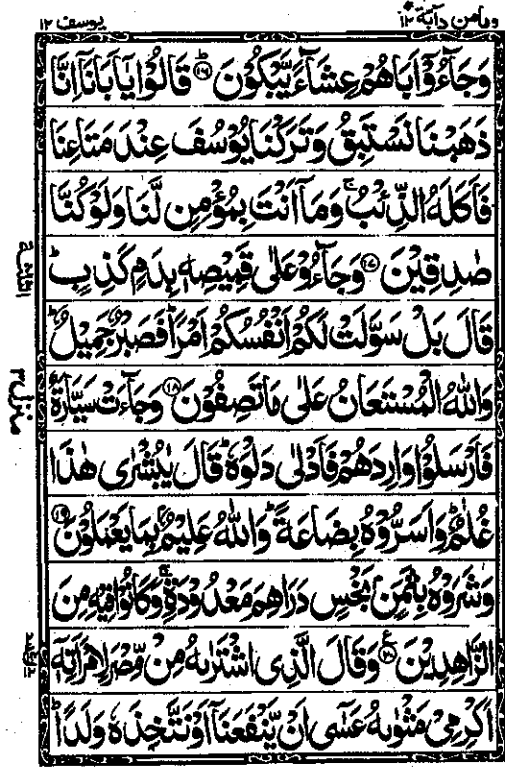
૨૬૮. હઝરત જિબ્રઇલ મારફત અથવા ઈલ્લામ રૂપે કે તમે દુ:ખી થશો નહિ અને તમને ઊંડા કૂવામાંથી કાઢીને ઊંચા હોદાએ પહોંચાડીશું અને તમારા ભાઈઓને ગરજવાન બનાવીને તમારી પાસે લાવીશું અને તેમને તમારા આદેશના તાબે બનાવી દઈશું અને એવું જ થશે.

૨૬૯. જે તેમણે અત્યારે તમારી સાથે કર્યું છે.

૨૭૦. કે તમે યૂસુફ છો. કારણ કે તે સમયે તમારો દબદબો બહું ઊંચો હશે, તમે રાજ્ય સત્તા અને હુકુમતની એવી ગદી પર વિરાજમાન હશો કે તેઓ તમને ઓળખી નહિ શકે.

પછી હઝરત યૂસુફના ભાઈઓ તેમને કૂવામાં નાખીને ત્યાંથી રવાના થયા અને હઝરત યૂસુફનું કમીસ જે તેમણે કાઢી લીધું હતું તેને એક બકરીના બચ્ચાના લોહીમાં ખરડીને પોતાની સાથે લઈ ગયા.

૨૭૧. જ્યારે ઘર નજીક આવ્યું અને તેમના રુદ્ધનનો અવાજ હઝરત યાકૂબે સાંભળ્યો ત્યારે તેઓ ગભરાઈને બાહર નીકળ્યા અને બોલ્યા; 'અય મારા દીકરાઓ! શું તમને બકરીઓમાં કશું નુકશાન ગયું?

પહેલાંઓએ કહ્યું; 'નહિ.' ત્યારે આપે પૂછ્યું; 'તો શું મુસીબત આવી પડી અને યૂસુફ ક્યાં છે?'

૨૭૨. અર્થાત અમે એક બીજા સાથે દોડની હરીફાઈ કરતા હતા કે કોણ આગળ આવે છે અને એવી રીતે અમે દૂર સુધી ચાલ્યા ગયા.

૨૭૩. કારણ કે અમારી સાથે કોઈ સાક્ષી નથી ન કોઈ એવી દલીલ છે જેનાથી અમારું નિર્દોષ હોવું સાબિત થાય.

૨૭૪. અને ખમીસને ફાડવાનું ભૂલી ગયા. હઝરત યાકૂબ અલયહિસ્સલામ તે ખમીસ પોતાના મુબારક ચહેરા પર મૂકીને ખૂબ રડયા અને બોલ્યા; અજબ જાતનો હોશિયાર વરૂં હતો જે મારા દિકરાને ખાઈ તો ગયો પણ તેના ખમીસને ફાડયો નહિ!

એક રિવાયતમાં એવું છે કે તેઓ એક વરૂં પકડી લાવ્યા હતા અને હઝરત યાકૂબને કહ્યું કે; આ વરૂં યૂસુફને ખાઈ ગયો. હઝરત યાકૂબે પેલા વરૂંને પૂછ્યું તો તે અલ્લાહના હુકમથી બોલતું થઈને કહેવા માંડ્યું; હુઝૂર! મેં તમારા દીકરાને ખાધો નથી અને કોઈ પણ વરૂં નબીઓ સાથે આવું કરી શકે નહિ. હઝરતે તે વરૂંને છોડી દીધું અને છોકરાઓને;

૨૭૫. જે વાતો તમે કહી રહયા છો વાસ્તવિકતા તેનાથી ઉલટી છે.

૨૭૬. હઝરત યૂસુફ અલયહિસ્સલામ ત્રણ દિવસ તે કૂવામાં રહયા ત્યાર પછી અલ્લાહે તેમને ત્યાંથી છોડાવ્યા.

૨૭૭. જે મદયનથી મિસર તરફ જઈ રહ્યો હતો તે માર્ગ ભૂલીને એ જંગલમાં આવી ગયો જ્યાં વસ્તી થી ઘણા દૂર આ કૂવો હતો અને તેનું પાણી ખારૂં હતું પણ હઝરત યૂસુફ અલયહિસ્સલામની બરકતથી મીઠું થઈ ગયું જ્યારે તે કાફલાઓવાળા કૂવા પાસે ઉતર્યા ત્યારે;

૨૭૮. જેનું નામ માલિક બિન ઝઅર ખિઝાઈ હતું. એ માણસ મદીયનનો રહીશ હતો જ્યારે તે કૂવા પર ગયો;

૨૭૯. હઝરત યૂસુફ અલયહિસ્સલામ તે ડોલ પકડી લીધી અને તેમાં લટકી ગયા માલિકે ડોલ ખેંચી તો આપ બહાર આવ્યા, જ્યારે તેણે આપનું જગત અજવાળતું રૂપ જોયું ત્યારે ખુશીમાં આવીને પોતાના સાથીઓને ખુશખબર આપી.

૨૮૦. હઝરત યૂસુફના ભાઈઓ જેઓ તે જંગલમાં બકરીઓ ચરાવી રહ્યા હતા તેઓ (આ વાત ની) નગર ચર્ચા રાખતા હતા, આજ જ્યારે હઝરત યૂસુફને કૂવામાં જોયા નહિ ત્યારે તેઓએ ઢુંઢ કરી અને કાફલામાં ગયા ત્યાં તેમણે હઝરત યૂસુફને માલિક બિન ઝઅર પાસે જોયા ત્યારે કહેવા માંડયા; 'આ ગુલામ છે અમારી પાસેથી નાસી છુટયો છે, કશા જ કામનો નથી અનાજાંકિત છે, જો તમારે ખરીદવો હોય તો અમે સસ્તો વેચી દઈશું પછી તેને ક્યાંક એટલા દૂર લઈ જશો કે એની ખબર પણ અમારા સાંભળવામાં આવે નહિ.' હઝરત યૂસુફ અલયહિસ્સલામ તેમના ડરથી ચુપચાપ ઉભા થઈ રહયા.

૨૮૧. કતાદાની અનુસાર જેની સંખ્યા વીસ દિરહમ હતી.

૨૮૨. પછી માલિક બિન ઝઅર અને તેના સાથીઓ હઝરત યૂસુફ અલયહિસ્સલામને મિસરમાં લાવ્યા, તે સમયમાં મિસરનો બાદશાહ રય્યાન બિન વલીદ બિન નઝવાન અમલીકી હતો અને તેણે રાજ્યનો કારોબાર કિતફીર મિસરીના હાથમાં સોંપી દીધો હતો, બધી જ તિજોરીઓ તેના કંટ્રોલમાં હતી, તેને અઝીઝે મિસર પણ કહેતા હતા, તે બાદશાહનો મોટો વઝીર હતો. જ્યારે હઝરત યૂસુફ મિસરના બજારમાં વેચવા

થાય^{૨૮૫} યા એને આપણે આપણો દીકરો બનાવી લઈએ^{૨૮૬} અને એવી રીતે અમે યૂસુફને તે ઘરની પર જમાવ્યા અને એટલા માટે કે તેને વાતોનું પરિણામ શિખવાડીએ,^{૨૮૭} અને અલ્લાહ પોતાના કામ પર કાબૂ ધરાવનાર છે પણ ઘણા લોકો જાણતા નથી (૨૧) અને જ્યારે પોતાની સંપૂર્ણ તાકાતે પહોંચ્યો^{૨૮૮} (ત્યારે) અમે તેને હુકમ અને ઈલ્મ આપ્યાં^{૨૮૯} અને અમે નેક લોકોને એવો જ બદલો આપીએ છીએ (૨૨) અને તે જે સ્ત્રી^{૨૯૦} ના ઘરમાં હતો તેણીએ તેને લોભાવ્યો કે તે સ્વયં પોતાની જાતને રોકે નહિ^{૨૯૧} અને બધા દરવાજા બંધ કરી દીધા^{૨૯૨} અને કહ્યું; 'આવો તમને જ કહું છું^{૨૯૩} બોલ્યા; 'અલ્લાહની પનાહ!^{૨૯૪} તે અઝીઝ તો મારું પાલન કરનાર છે, તેણે મને સારી રીતે રાખ્યો.^{૨૯૫} બેશક! જાલિમોનું ભલું થતું નથી' (૨૩) અને બેશક! સ્ત્રીએ તેનો ઈરાદો કર્યો, અને જો પોતાના રબની દલીલ ન દેખતે તો તે પણ સ્ત્રીનો ઈરાદો કરી લેત.^{૨૯૬} અમે કર્યું એમ કે તેનાથી બુરાઈ અને નિર્લજ્જતાને વાળી દીધી.^{૨૯૭} બેશક! તે અમારા ચૂંટેલા બન્દા-ઓમાંથી છે^{૨૯૮} (૨૪) અને બન્ને દરવાજા તરફ દોડ્યાં^{૨૯૯} અને સ્ત્રીએ તેનું પહેરણ પાછળથી ફાડી કાઢ્યું અને બન્નેને સ્ત્રીનો પતિ^{૩૦૦} દરવાજા પાસે મળ્યો.^{૩૦૧} બોલી;

وَكذَلِكَ نَكْتُبُ إِلَيْكَ فِي الْأَرْضِ وَنَعْلَمُكَ مِنْ
تَأْوِيلِ الْأَحَادِيثِ وَاللَّهُ غَالِبٌ عَلَى أَمْرِهِ وَلَكِنَّ
أَكْثَر النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٢٨﴾ وَلَمَّا بَلَغَ أَشُدَّهُ آتَيْنَاهُ
حُكْمًا وَعِلْمًا وَكَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ ﴿٢٩﴾ وَرَأَوْنَاهُ
الَّذِي هُوَ فِي رَيْبِهِمَا عَنِ نَفْسِهِ وَعَلَقَتِ الْأَبْوَابُ
وَقَالَتْ هَيْبَتُكَ قَالِ مَعَاذَ اللَّهِ إِنَّهُ رَبِّي أَحْسَنُ
مَثْوَايَ إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الظَّالِمُونَ ﴿٣٠﴾ وَقَدْ هَمَّتْ بِهَا وَ
هَمَّ بِهَا لَوْلَا أَنَّ الرَّاهِمَانَ رَبِّيَ كَذَلِكَ لِنَصُرَفَ
عَنْهُ السُّوءُ وَالْفَحْشَاءُ إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُخْلَصِينَ ﴿٣١﴾
وَاسْتَبَقَا الْبَابَ وَقَدَّتْ قَيْصَةَ مِنْ بَيْنِهِمَا نَفْسًا
سَيْدَاهَا كَذَا الْبَابُ قَالَتْ تَبَايَعْتُمْ مَنِ ارْتَضَى مِنْكُمْ

માટે લાવવામાં આવ્યા ત્યારે દરેક માણસના દિલમાં આપને મેળવવાનો શોખ થયો અને ખરીદારોએ કિંમત વધારવાનું શરૂ કર્યું એટલે સુધી કે આપના વજન જેટલું સોનું એટલું જ ચાંદી એટલું જ મુશક એટલું જ રેશમ આપની કિંમત નક્કી થઈ, અને આપનો વજન ચારસો (૪૦૦) રતલ હતું અને તે સમય આપની ઉંમર ૧૩ કે ૧૭ વરસની હતી. અઝીઝે મિસરે એટલી કિંમતે આપને ખરીદી લીધા અને પોતાના ઘેર લઈ આવ્યા. બીજા ખરીદારો તેની સામે ચુપ થઈ ગયા.

૨૮૩. જેનું નામ ઝુલેખા હતું.

૨૮૪. રહેવાની જગ્યા ઉત્તમ હોય પહેરવેશ અને ખોરાક ઊંચી કક્ષાના હોય,

૨૮૫. અને તે આપણા કામોમાં પોતાની મનનશક્તિ અને બુદ્ધિ વડે ફાયદો દેનાર અને સારા સહાયક બને અને રાજ્યના કામો અને દેશની વ્યવસ્થામાં અમને ઉપયોગી બને કારણ કે સત્યપંથી હોવાનો પ્રકાશ તેમની પેશાનીથી જાહેર થાય છે.

૨૮૬. કિતફીરે એવું એટલા માટે કહ્યું કે તેને કોઈ ઔલાદ હતી નહિ.

૨૮૭. અર્થાત સ્વપ્નોનું અર્થઘટન.

૨૮૮. યુવાની પોતાની હદે આવી લાગી અને ઝહાકના કથનાનુસાર ઉંમર ૨૦ વરસની અને સદીના કહેવા મુજબ ૩૦ વરસની અને કલ્બીના મન્તવ્ય મુજબ ૧૮ થી ૩૦ ની વયમાં થઈ.

૨૮૯. અર્થાત ઈલ્મ અથવા અમલ અથવા દીનની સમજદારી આપી. અમુક આલિમોએ કહ્યું છે કે હુકમનો મતલબ યોગ્ય વાત અને ઈલ્મનો મતલબ 'સ્વપ્નની તાબીર' છે. અમુકે કહ્યું છે કે ઈલ્મ એ

૨૯૮. જે લોકોને અમે ચૂંટી લીધા છે અને જેઓ અમારી આજ્ઞાપાલનમાં નિખાલસતા ધરાવે છે. મતલબ કે જ્યારે ઝુલેખાએ ખૂબ આગ્રહ કર્યો ત્યારે હજરત યૂસુફ અલયહિસ્સલામ ત્યાંથી ભાગ્યા અને ઝુલેખા તેમની પાછળ તેમને પકડવા દોડી. હજરત જે જે દરવાજા પાસે પહોંચતા તેનું તાળુ ખૂલીને નીચે પડી જતું હતું.

૨૯૯. અંતે ઝુલેખા હજરત સુધી પહોંચી ગઈ અને તેણીએ એમનો કુર્તો પાછળથી કપડીને ખેંચ્યો કે જેથી આપ બાહર નીકળી જાય નહિ પરંતુ આપે તેનો પ્રયત્ન નિષ્ફળ બનાવ્યો.

૩૦૦. અર્થાત અઝીઝે મિસર.

૩૦૧. તરત જ ઝુલેખાએ પોતાની નિર્દોષતા જાહેર કરવા અને હજરત યૂસુફને પોતાની ચાલબાજીથી ડરાવવા માટે બહાનું બનાવી નાખ્યું અને પોતાના પતિને ઉદ્દેશીને;

૩૦૨. આટલું બોલ્યા પછી તેણીને ખટકો પેઠો કે ક્યાંક અઝીઝે મિસર ઉશ્કેરાઈને હજરત યૂસુફને કતલ કરી નાખે નહિ. અને ઝુલેખાનો પ્રેમનો ઉભરો એ કેવી રીતે વેઠી શકે (કે યૂસુફ કતલ થાય)? એટલે તરત જ તેણી બોલી;

૩૦૩. અર્થાત એને કોરડા મારવામાં આવે જ્યારે હજરત યૂસુફે જોયું કે ઝુલેખા તો ઉલ્ટો એના પર આક્ષેપ મૂકે છે અને આપના માટે કેદ અને સજાની પરિસ્થિતિ ઉભી કરી રહી છે ત્યારે આપે આપની નિર્દોષતાને જાહેર કરવી ને વાસ્તવિક બનાવ કહી સંભળાવવો જરૂરી જાણ્યો અને;

૩૦૪. અર્થાત તેણીએ મારી પાસે બદ કામની માંગણી કરી મેં સ્વીકાર કર્યો નહિ અને હું ભાગ્યો; અઝીઝે કહ્યું; 'એ કેવી રીતે સાચું મનાય?' હજરત યૂસુફે કહ્યું; 'ઘરમાં એક ચાર મહિનાનું બાળક હતું જે ઝુલેખાના મામાનું છે તેને પૂછવું જોઈએ.' અઝીઝે કહ્યું; 'ચાર મહિનાનું બાળક શું સમજે અને કેવી રીતે બોલે?' હજરત યૂસુફ અલયહિસ્સલામે કહ્યું; 'અલ્લાહ તઆલા તેને બોલતું કરવા અને તેની પાસેથી મારી નિર્દોષતાની સાક્ષી અપાવવા પર કુદરત ધરાવે છે.' પછી અઝીઝે પેલા બાળકને પૂછ્યું તો અલ્લાહની કુદરતથી પેલું બાળક બોલ્યું, તેણે હજરતની સત્યતા જાહેર કરી અને ઝુલેખા ! વાતને જૂઠી કહી જેમકે અલ્લાહ ફરમાવે છે;

૩૦૫. અર્થાત પેલા બાળકે.

૩૦૬. કારણ કે એવી હાલત હોય તો તે બતાવે છે કે હજરત યૂસુફ આગળ વધ્યા અને ઝુલેખાએ બચાવ કર્યો એટલા માટે કુરતો આગળથી ફાટ્યો.

૩૦૭. એટલા માટે કે આ પરિસ્થિતિ સ્પષ્ટ જાહેર કરે છે કે હજરત યૂસુફ અલયહિસ્સલામ તેણી પાસેથી નાસતા હતા અને ઝુલેખા પાછળથી પકડતી હતી એટલા માટે કુરતો પાછળથી ફાટ્યો.

૩૦૮. અને જાણી લીધું કે હજરત યૂસુફ સાચા અને ઝુલેખા જૂઠી છે.

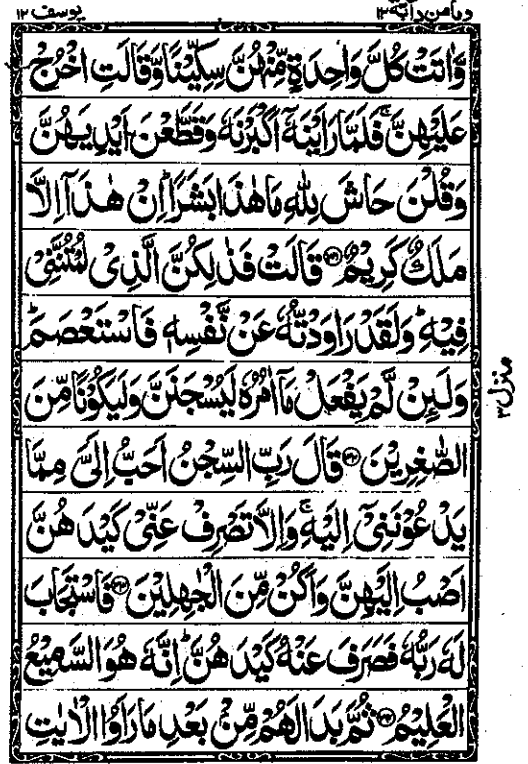
૩૦૯. પછી હજરત યૂસુફને સંબોધીને અઝીઝે આ રીતે ખેદ વ્યક્ત કર્યો.

૩૧૦. અને આથી દુઃખી થશો નહિ બેશક! તમે પવિત્ર છો.

આવું કહેવાથી આ હેતુ પણ હતો કે કોઈને આ વાત કહેશો નહિ કે જેથી વાત ફેલાઈ જાય નહિ.

ફાયદો :- એ સિવાય પણ હજરત યૂસુફ અલયહિસ્સલામની નિર્દોષતાની ઘણી નિશાનીઓ હતી. એક એ કે કોઈ પણ સદગૃહસ્થ પોતાની ઉપકારી સાથે આ પ્રકારની બેઈમાની કરે નહિ, તો હજરત યૂસુફ આવા ઉત્તમ ચરિત્રવાળા એવું કેવી રીતે કરી શકે? બીજું એ કે જોનારાઓએ આપને નાસી છુટતા જોયાં અને

અને તેણીઓ માટે ગાદલીઓ તૈયાર કરી^{૩૧૯} અને તેમને દરેકને એક ચાકુ આપ્યું^{૩૧૦} અને યૂસુફને કહ્યું; 'એમના પર વિદીત થાવ^{૩૧૧} જ્યારે સ્ત્રીઓએ યૂસુફને જોયા (ત્યારે) તેમની મહાનતા બોલવા લાગી^{૩૧૨} અને પોતાના હાથ કાપી નાખ્યા,^{૩૨૦} અને બોલી; પવિત્રતા અલ્લાહ માટે (જ) છે. આ તો માનવ જાતિમાંથી નથી^{૩૨૧} આ તો કોઈ આબરૂદાર ફરિશ્તો જ છે' (૩૧)। ઝુલેખાએ કહ્યું; 'તો આ છે જેના વિષે તમે મને મહેલાં મારતી હતી,^{૩૨૨} અને બેશક! મેં એમનો જીવ લલચાવવા ઈચ્છા કરી તો એમણે પોતાને બચાવ્યા.^{૩૨૩} અને બેશક! જો તેઓ આ કામ નહિ કરે જે હું તેમને કહું છું તો અવશ્ય કેદમાં પડશે અને તેઓ જરૂર નાનમ વેઠશે^{૩૨૪} (૩૨) યૂસુફે વિનંતી કરી; 'અય મારા રબ! જે કામ તરફ આ મને બોલાવે છે તેના કરતાં મને કેદખાનું પસંદ છે અને જો તુ એમની ચાલબાજીને મારી પાસેથી હટાવીશ નહિ^{૩૨૫} તો હું એમના પ્રત્યે નમી જઈશ અને નાદાન બની જઈશ' (૩૩) તો તેના પરવરદિગારે તેનું સાંભળ્યું અને તેની પાસેથી ઔરતોની ચાલબાજી હટાવી દીધી. બેશક! તે જ સાંભળે જાણે છે^{૩૨૬} (૩૪) પછી બધી નિશાનીઓ દેખી કરીને અંતિમ

ઈચ્છુક એવું કરતો હોતો નથી, તે પાછળ પડે છે ભાગતો નથી. ભાગતો તે જ હોય છે જે અમુક કામ કરવા માટે લાચાર કરવામાં આવતો હોય અને તે એ કામ પસંદ કરતો ન હોય. ત્રીજુ એ કે સ્ત્રીએ અતિશય શણગાર સર્જ્યો હતો અને તેણી અસામાન્ય શુંગારોમાં હતી એનાથી જણાય છે કે ઈચ્છા અને વ્યવસ્થા તેણી તરફથી જ હતી. યોથું એ કે હજરત યૂસુફની પરહેઝગારી અને પવિત્રતા જે એક લાંબા સમય સુધી જોવામાં આવ્યા હતાં તે જોતાં આવા અણગમતા કાર્યનો સંબંધ આપની સાથે જોડવો કોઈ રીતે ગણતરીમાં લેવા યોગ્ય થઈ શકતો નથી.

પછી અઝીઝે મિસર ઝુલેખાને સંબોધીને કહેવા માંડયો;

૩૧૧. કે તેં એક નિર્દોષ પર આક્ષેપ મૂક્યો.

૩૧૨. અઝીઝે આ બનાવને ઘણો દબાવ્યો છતાં આ સમાચાર છુપા રહી શક્યા નહિ અને વાત બધે ફેલાઈ ગઈ.

૩૧૩. અર્થાત મિસરના આગળ પડતા લોકોની પત્નીઓ.

૩૧૪. આવા અંધ પ્રેમમાં તેણીને પોતાની ઈજ્જત આબરૂ અને પર્દા પવિત્રતાનો વિચાર પણ ન રહ્યો.

૩૧૫. અર્થાત જ્યારે તેણીએ સાંભળ્યું કે મિસરના આગળ પડતા લોકોની પત્નીઓ તેણીને હજરત યૂસુફની મહોબ્બત બાબત ગમે તેવું બોલે છે ત્યારે તેણીએ વિચાર્યું કે તે પોતાની લાચારી તેણીઓને જણાવી દે, એટલા માટે તેણીએ તે બધી સ્ત્રીઓની દાવત કરી અને મિસરના આગેવાનોની ૪૦ ઔરતોને નોંતરી, એમાં તે ઔરતો પણ હતી જે તેણી વિષે ગમે તેવું બોલતી હતી. ઝુલેખાએ એ બધી સ્ત્રીઓને ખૂબ માન

સુઝ તેમને એ જ પડી કે અવશ્ય એક મુદત સુધી તેને કેદખાનામાં નાખી આપે^{૩૨૭} (૩૫) અને તેની સાથે કેદખાનામાં બે યુવાનો (પણ) દાખલ થયા^{૩૨૮} તેમાં એક^{૩૨૯} બોલ્યો કે; 'મેં સ્વપ્ન જોયું કે^{૩૩૦} દારૂ ગાળું છે' અને બીજો બોલ્યો;^{૩૩૧} 'મેં સ્વપ્ન જોયું કે મારા માથા પર અમુક રોટલીઓ છે જેમાંથી પક્ષીઓ ખાય છે અમને એની તાબીર કહો; બેશક! અમે આપને નેક જોઈએ છીએ^{૩૩૨} (૩૬) યૂસુફે કહ્યું; 'જે જમણ તમને મળતું રહે છે તે તમારી પાસે નહિ આવે ને હું તેની તાબીર તે આવતાં પહેલાં તમને કહી આપીશ,^{૩૩૩} આ તે વિદ્યાઓમાંથી છે જે મને મારા રબે શિખવી છે. બેશક! મેં તે લોકોનો ધર્મ માન્યો નહિ જેઓ અલ્લાહ પર ઈમાન ન લાવ્યા અને તેઓ આખેરતને (પણ) નકારનાર છે (૩૭) અને મેં મારા બાપ દાદા ઈબ્રાહીમ અને ઈસ્હાક અને યાકુબનો ધર્મ અંગિકાર કર્યો.^{૩૩૪} આપણને (હક) નથી પહોંચતો કે કોઈ પણ વસ્તુને અલ્લાહનો ભાગીદાર ઠેરવીએ. આ^{૩૩૫} અમારા પર અને લોકો પર અલ્લાહની એક કૃપા છે પરંતુ વધારે લોકો આભાર માનતા નથી^{૩૩૬} (૩૮)

وَأَسْمَىٰ ۖ وَآيَةٌ ۖ لَّهُمْ
لَيْسَ جُنْدًا حَتَّىٰ حِينٍ ۖ وَوَجَلَ مَعَهُ السِّجْنَ
فَتَيْنِ ۖ قَالَ أَحَدُهُمَا إِنِّي أَرَانِي أَعْصِرُ خَمْرًا
وَقَالَ الْآخَرُ إِنِّي أَرَانِي أَحْمِلُ فَوْقَ رَأْسِي خُبْرًا
تَأْكُلُ الطَّيْرُ مِنْهُ نَبَأٌ بَاطِلٌ إِنَّا أَنْتَرَكٌ مِنْ
الْمُحْسِنِينَ ۖ قَالَ لَأَبَايَكُمْ أَطْعَامًا تَرْزُقُونَهُ الْآ
بَاءَ ۖ إِنِّي أَخْرَجْتُكُمْ قَبْلَ أَنْ يَأْتِيَكُمُ الذِّكْرُ وَمِنَّا
عَلَمٌ ۖ إِنِّي أَرَانِي أُرِيكَ بِرَأْسِكَ مَاءً
وَهُمْ بِالْآخِرَةِ كَافِرُونَ ۖ وَالْبَعْثُ بِأَبَاءِ
إِبْرَاهِيمَ وَاسْحَقَ وَيَعْقُوبَ ۖ مَا كَانَ لَنَا أَنْ نَشْرَكَ
بِاللَّهِ مِنْ شَيْءٍ ۚ ذَلِكَ مِنْ فَضْلِ اللَّهِ عَلَيْنَا
وَعَلَى النَّاسِ وَلَٰكِنَّ أَكْثَر النَّاسِ لَا يَشْكُرُونَ

સહિત મહેમાન બનાવી.

૩૧૬. ઘણી જ સજાવટ બનાવટ સાથે કે જેથી એના પર તેણીઓ તકિયા લગાવીને બેસે અને ભાણાં પાથરવામાં આવ્યાં જાત જાતનું જમણ અને મેવા મૂકવામાં આવ્યા.

૩૧૭. જેથી ખાવા માટે તેનાથી ગોશ્ત કાપે અને માવાઓ છોલે.

૩૧૮. પ્રથમ તો આપે ઈન્કાર કર્યો પરંતુ જ્યારે આગ્રહ ખૂબ વધ્યો ત્યારે તેણીના વિરોધના ભયે આપને નીકળવું જ પડ્યું.

૩૧૯. કારણ કે તેણીઓએ જગ પ્રકાશિત કરનાર આવા રૂપ સાથે નબુવ્વત અને રિસાલતનું નૂર, સભ્યતા અને નરમાશી નિશાનીઓ, રાજાઓને શોભે એવો દબદબો અને રોક, સ્વાદિષ્ટ જમણો અને રૂપાળાં મોઢાંઓ પ્રત્યેની બેદરકારી નિહાળી ત્યારે આશ્ચર્યમાં પડી ગઈ અને આપની છાપ તેણીઓના હૃદયો પર બેસી ગઈ અને આપની ખૂબસૂરતીએ એવું ઘેલું લગાડ્યું કે તે સ્ત્રીઓ ભાન ભૂલેલી બની ગઈ.

૩૨૦. લીંબુને બદલે. અને હૃદયો હઝરત યૂસુફના ખ્યાલમાં એટલાં મગ્ન બની ગયાં કે હાથ કપાઈ જવાની તકલીફનું જરા પણ ભાન થયું નહિ.

૩૨૧. કે આવું રૂપ તો માનવજાતિમાં જોવામાં જ નથી આવ્યું અને એના સાથે મનની પવિત્રતા એટલે કે મિસરના ઉચ્ચ કુટુંબોની રૂપ સુંદરીઓ જાત જાતની સુશોભિત પહેરવેશોમાં શુંગાર સજ્જને સામે ઉપસ્થિત હોવા છતાં આપ કોઈના તરફ દ્રષ્ટિ પણ નાખતા નથી અને જરા પણ ધ્યાન આપતા નથી.

૩૨૨. હવે તમે દેખી લીધું અને જાણી લીધું કે મારી લગની લેશ માત્ર આશ્ચર્યજનક કે વખોડવા યોગ્ય

સુઝ તેમને એ જ પડી કે અવશ્ય એક મુદત સુધી તેને કેદખાનામાં નાખી આપે^{૩૨૭} (૩૫) અને તેની સાથે કેદખાનામાં બે યુવાનો (પણ) દાખલ થયા^{૩૨૮} તેમાં એક^{૩૨૯} બોલ્યો કે; 'મેં સ્વપ્ન જોયું કે^{૩૩૦} દારૂ ગાળું છે' અને બીજો બોલ્યો;^{૩૩૧} 'મેં સ્વપ્ન જોયું કે મારા માથા પર અમુક રોટલીઓ છે જેમાંથી પક્ષીઓ ખાય છે અમને એની તાબીર કહો; બેશક! અમે આપને નેક જોઈએ છીએ^{૩૩૨} (૩૬) યૂસુફે કહ્યું; 'જે જમણા તમને મળતું રહે છે તે તમારી પાસે નહિ આવે ને હું તેની તાબીર તે આવતાં પહેલાં તમને કહી આપીશ,^{૩૩૩} આ તે વિદ્યાઓમાંથી છે જે મને મારા રબે શિખવી છે. બેશક! મેં તે લોકોનો ધર્મ માન્યો નહિ જેઓ અલ્લાહ પર ઈમાન ન લાવ્યા અને તેઓ આખેરતને (પણ) નકારનાર છે (૩૭) અને મેં મારા બાપ દાદા ઈબ્રાહીમ અને ઈસહાક અને યાકૂબનો ધર્મ અંગિકાર કર્યો.^{૩૩૪} આપણને (હક) નથી પહોંચતો કે કોઈ પણ વસ્તુને અલ્લાહનો ભાગીદાર ઠેરવીએ. આ^{૩૩૫} અમારા પર અને લોકો પર અલ્લાહની એક કૃપા છે પરંતુ વધારે લોકો આભાર માનતા નથી^{૩૩૬} (૩૮)

وَمِنْ آيَاتِهِ
لَيْسْ جُنْدًا حَتَّىٰ حِينٍ ۖ وَوَحَلَّ مَعَهُ السِّجْنَ
فَتَيْنِ ۖ قَالَ أَحَدُهُمَا إِنِّي أَرَيْتُ أَعْرَصَ حَصْرًا
وَقَالَ الْآخَرُ إِنِّي أَرَيْتُ أَحْمَلَ فَوْقَ رَأْسِي حَبْرًا
تَأْكُلُ الطَّيْرُ مِنِّي وَتَأْوِي إِلَيْهِ أَنَا تَرَىٰكَ مِنَ
الْمُحْسِنِينَ ۖ قَالَ أَيُّبَيْكُمَا طَعَامٌ تُرْفَعُ إِلَيْهِ
فِي سَائِغٍ يَأْتِيكُمَا فِيهَا مَاءٌ مِّنْ
عَالَمِينَ ۖ رَبِّي أَنَّىٰ تَرَكْتُمَا قَوْمَ الْأَوْمُونِ ۖ
وَهُمْ بِالْآخِرَةِ هُمْ كَافِرُونَ ۖ وَاتَّبَعَكَ مَلَأةٌ
أَبَؤُوكَ وَارْتَبَتْ بِهِ ۖ وَارْتَبَتْ بِهِ
أَبْرَاهِيمُ وَإِسْحَاقُ وَيَعْقُوبُ ۖ مَا كَانَ لِنَاسٍ
أَنْ يَشْرُكَ بِاللَّهِ مِنْ شَيْءٍ ۚ ذُلِكَ مِنَ فَضْلِ
اللَّهِ عَلَيْنَا ۖ وَعَلَى النَّاسِ النَّاسِ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَشْكُرُونَ

સહિત મહેમાન બનાવી.

૩૧૬. ઘણી જ સજાવટ બનાવટ સાથે કે જેથી એના પર તેણીઓ તકિયા લગાવીને બેસે અને ભાણાં પાથરવામાં આવ્યાં જાત જાતનું જમણ અને મેવા મુકવામાં આવ્યા.

૩૧૭. જેથી ખાવા માટે તેનાથી ગોશ્ત કાપે અને માવાઓ છોલે.

૩૧૮. પ્રથમ તો આપે ઈન્કાર કર્યો પરંતુ જ્યારે આગ્રહ ખૂબ વધ્યો ત્યારે તેણીના વિરોધના ભયે આપને નીકળવું જ પડ્યું.

૩૧૯. કારણ કે તેણીઓએ જગ પ્રકાશિત કરનાર આવા રૂપ સાથે નબુવ્વત અને રિસાલતનું નૂર, સભ્યતા અને નરમાશી નિશાનીઓ, રાજાઓને શોભે એવો દબદબો અને રોક, સ્વાદિષ્ટ જમણો અને રૂપાળાં મોઢાંઓ પ્રત્યેની બેદરકારી નિહાળી ત્યારે આશ્ચર્યમાં પડી ગઈ અને આપની છાપ તેણીઓના હૃદયો પર બેસી ગઈ અને આપની ખૂબસૂરતીએ એવું ઘેલું લગાડ્યું કે તે સ્ત્રીઓ ભાન ભૂલેલી બની ગઈ.

૩૨૦. લીંબુને બદલે. અને હૃદયો હઝરત યૂસુફના ખ્યાલમાં એટલાં મગ્ન બની ગયાં કે હાથ કપાઈ જવાની તકલીફનું જરા પણ ભાન થયું નહિ.

૩૨૧. કે આવું રૂપ તો માનવજાતિમાં જોવામાં જ નથી આવ્યું અને એના સાથે મનની પવિત્રતા એટલે કે મિસરના ઉચ્ચ કુટુંબોની રૂપ સુંદરીઓ જાત જાતની સુશોભિત પહેરવેશોમાં શુંગાર સજીને સામે ઉપસ્થિત હોવા છતાં આપ કોઈના તરફ દ્રષ્ટિ પણ નાખતા નથી અને જરા પણ ધ્યાન આપતા નથી.

૩૨૨. હવે તમે દેખી લીધું અને જાણી લીધું કે મારી લગની લેશ માત્ર આશ્ચર્યજનક કે વખોડવા યોગ્ય

અને તેણીઓ માટે ગાદલીઓ તૈયાર કરી^{૩૧૬} અને તેમને દરેકને એક ચાકુ આપ્યું^{૩૧૭} અને યૂસુફને કહ્યું; 'એમના પર વિદીત થાવ^{૩૧૮} જ્યારે સ્ત્રીઓએ યૂસુફને જોયા (ત્યારે) તેમની મહાનતા બોલવા લાગી^{૩૧૯} અને પોતાના હાથ કાપી નાખ્યા,^{૩૨૦} અને બોલી; પવિત્રતા અલ્લાહ માટે (જ) છે. આ તો માનવ જાતિમાંથી નથી^{૩૨૧} આ તો કોઈ આબરૂદાર ફરિશ્તો જ છે' (૩૧)। ઝુલેખાએ કહ્યું; 'તો આ છે જેના વિષે તમે મને મહેણાં મારતી હતી,^{૩૨૨} અને બેશક! મેં એમનો જીવ લલચાવવા ઈચ્છા કરી તો એમણે પોતાને બચાવ્યા^{૩૨૩} અને બેશક! જો તેઓ આ કામ નહિ કરે જે હું તેમને કહું છું તો અવશ્ય કેદમાં પડશે અને તેઓ જરૂર નાનમ વેઠશે^{૩૨૪} (૩૨) યૂસુફે વિનંતી કરી; 'અય મારા રબ! જે કામ તરફ આ મને બોલાવે છે તેના કરતાં મને કેદખાનું પસંદ છે અને જો તુ એમની ચાલબાજીને મારી પાસેથી હટાવીશ નહિ^{૩૨૫} તો હું એમના પ્રત્યે નમી જઈશ અને નાદાન બની જઈશ' (૩૩) તો તેના પરવરદિગારે તેનું સાંભળ્યું અને તેની પાસેથી ઔરતોની ચાલબાજી હટાવી દીધી. બેશક! તે જ સાંભળે જાણે છે^{૩૨૬} (૩૪) પછી બધી નિશાનીઓ દેખી કરીને અંતિમ

وَأْتَتْ كُلَّ وَاحِدٍ مِّن سَيِّئَاتِهَا وَقَالَتْ أَنزَحْتُ
عَلَيْهِنَّ فَلَمَّا رَأَيْنَهُ أَكْبَرْنَهُ وَقَطَّعْنَ أَيْدِيَهُنَّ
وَقُلْنَ حَاشَ لِلَّهِ مَا هَذَا بَشَرًا إِنْ هَذَا إِلَّا
مَلَكٌ كَرِيمٌ ۝ قَالَتْ فَذَلِكُنَّ الَّذِينَ لَمَّ بِكُمُ
مِثْرُومٌ وَقَدْ آوَدْتُهُنَّ عَنْ نَفْسِهِنَّ فَاسْتَعْصَمَ
وَالَّذِينَ لَمْ يَفْعَلْ مَا أُمِرُوا لَئِن لَّا يُكُونُوا مِن
الصَّغِيرِينَ ۝ قَالَ رَبِّ السِّجْنُ أَحَبُّ إِلَيَّ مِمَّا
بَدَّ عُنُقِي ۝ إِلَيْهِ وَإِلَّا تَصْرِفْ عَنِّي كَيْدَ هُنَّ
أَصْبُ إِلَيْهِنَّ وَأَكُن مِّنَ الْجَاهِلِينَ ۝ فَاسْتَجَابَ
لَهُ رَبُّهُ فَصَرَفَ عَنْهُ كَيْدَهُنَّ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ
الْعَلِيمُ ۝ ثُمَّ بَدَأَ اللَّهُ مَرَجًا بَعْدَ مَا رَأَى الْآيَاتِ

ઈચ્છુક એવું કરતો હતો નથી, તે પાછળ પડે છે ભાગતો નથી. ભાગતો તે જ હોય છે જે અમુક કામ કરવા માટે લાચાર કરવામાં આવતો હોય અને તે એ કામ પસંદ કરતો ન હોય. ત્રીજું એ કે સ્ત્રીએ અતિશય શણગાર સર્જ્યો હતો અને તેણી અસામાન્ય શુંગારોમાં હતી એનાથી જણાય છે કે ઈચ્છા અને વ્યવસ્થા તેણી તરફથી જ હતી. ચોથું એ કે હઝરત યૂસુફની પરહેઝગારી અને પવિત્રતા જે એક લાંબા સમય સુધી જોવામાં આવ્યા હતાં તે જોતાં આવા અણગમતા કાર્યનો સંબંધ આપની સાથે જોડવો કોઈ રીતે ગણત્રીમાં લેવા યોગ્ય થઈ શકતો નથી.

૫૬૧ અઝીઝે મિસર ઝુલેખાને સંબોધીને કહેવા માંડ્યો;

૩૧૧. કે તેં એક નિર્દોષ પર આક્ષેપ મૂક્યો.

૩૧૨. અઝીઝે આ બનાવને ઘણો દબાવ્યો છતાં આ સમાચાર છુપાં રહી શક્યા નહિ અને વાત બધે ફેલાઈ ગઈ.

૩૧૩. અર્થાત મિસરના આગળ પડતા લોકોની પત્નીઓ.

૩૧૪. આવા અંધ પ્રેમમાં તેણીને પોતાની ઈજજત આબરૂ અને પદાં પવિત્રતાનો વિચાર પણ ન રહ્યો.

૩૧૫. અર્થાત જ્યારે તેણીએ સાંભળ્યું કે મિસરના આગળ પડતા લોકોની પત્નીઓ તેણીને હઝરત યૂસુફની મહોબ્બત બાબત ગમે તેવું બોલે છે ત્યારે તેણીએ વિચાર્યું કે તે પોતાની લાચારી તેણીઓને જણાવી દે, એટલા માટે તેણીએ તે બધી સ્ત્રીઓની દાવત કરી અને મિસરના આગેવાનોની ૪૦ ઔરતોને નોંતરી, એમાં તે ઔરતો પણ હતી જે તેણી વિષે ગમે તેવું બોલતી હતી. ઝુલેખાએ એ બધી સ્ત્રીઓને ખૂબ માન

નથી.

૩૨૩. અને કોઈ રીતે પણ મારા પ્રત્યે નમ્યા નહિ. ત્યારે મિસરની ઔરતોએ હઝરત યૂસુફને કહ્યું કે તમે ઝુલેખાનું કહેલું માની લો, અને ઝુલેખા બોલી;

૩૨૪. અને ચોર, ખૂનીઓ તેમજ અનાજાંકિતો સાથે જેલમાં રહેશે કારણ કે એમણે મારું દિલ લઈ લીધું અને મારી આજ્ઞાનું ઉલ્લંઘન કર્યું અને વિયોગની તલવાર વડે મારું ખૂન વહાવ્યું તો યૂસુફને પણ સારું ખાવું પીવું અને આરામની ઊંઘ સાપડશે નહિ. જેવી રીતે હું વિયોગની તકલીફમાં કષ્ટ સહન કરું છું અને આઘાતમાં પરેશાની સાથે સમય વિતાવું છું એવી રીતે એ પણ થોડી તકલીફ વેઠે તો ખરા. મારા સહવાસમાં રેશમી પથારીમાં બાદશાહી તખત પર એશ આરામ ગમતો નથી તો પછી કેદખાનાના ખુંચનાર કોથળા પર નગ્ન પીઠ રાખવાનું પસંદ કરે. હઝરત યૂસુફ અલયહિસ્સલામ એ સાંભળીને સભામાંથી ઉઠી ગયા અને મિસરી ઔરતો ઠપકો આપવાના બહાને બહાર આવી અને દરેકે આપની સામે પોતાની તમન્નાઓ અને ઈચ્છાઓ વ્યક્ત કરી, આપને તેમની વાતો ઘણી ખરાબ લાગી તેથી આપે બારગાહે ઈલાહીમાં; (ખાજિન, મદારિક, હુસેની)

૩૨૫. અને પોતાની પવિત્રતાના આશરમાં નહિ લે;

૩૨૬. જ્યારે હઝરત યૂસુફ અલયહિસ્સલામ પાસેથી પોતાની આશા પૂર્ણ થવાની કોઈ રીત દેખાઈ નહિ ત્યારે મિસરી ઔરતોએ ઝુલેખાને કહ્યું; હવે યોગ્ય એ લાગે છે કે બે ત્રણ દિવસ હઝરત યૂસુફને કેદખાનામાં મૂકવામાં આવે કે જેથી ત્યાંની મહેનત અને કષ્ટ જોઈને તેમને નેઅમત અને રાહતની કદર જણાય અને તેઓ તારો પ્રસ્તાવ સ્વીકારી લે. ઝુલેખાએ આ અભિપ્રાય માન્યો અને અઝીઝે મિસરને કહ્યું; હું આ ઇબરી ગુલામના કારણે બદનામ થઈ ગઈ છું અને મારો સ્વભાવ એનાથી ઘૂણા કરવા લાગ્યો છે યોગ્ય એ છે કે એને કેદમાં પુરવામાં આવે જેથી લોકો એવું સમજે કે તે ગુનેહગાર અને હું બુરાઈથી પર છું. આ વાત અઝીઝના દિમાગમાં બેસી ગઈ.

૩૨૭. પછી તેમણે એવું જ કર્યું અને આપને કેદખાનામાં મોકલી આપ્યા.

૩૨૮. તેમાંનો એક તો મિસરના મહારાજા વલીદ બિન નઝવાન અમલીકીના રસોડાનો મેનેજર હતો અને બીજો તેને દારૂ પાનાર. એ બન્ને પર આરોપ એ હતો કે તેમણે રાજાને ઝહેર આપવા કોશિશ કરી અને એ ગુનાહસર તેમને કેદ કરવામાં આવ્યા. હઝરત યૂસુફ અલયહિસ્સલામ જ્યારે કેદખાનામાં આવ્યા ત્યારે આપે પોતાના ઈલ્મને જાહેર કરવાનું શરૂ કર્યું અને કહ્યું કે મને સ્વખાઓની તાબીર કહેવાની વિદ્યા આવડે છે.

૩૨૯. જે બાદશાહને દારૂ પીવડાવનાર હતો.

૩૩૦. હું એક બગીચામાં છું ત્યાં એક દ્રાક્ષના વૃક્ષમાં પાકેલી દ્રાક્ષોના ત્રણ લુમખા લાગેલા છે, બાદશાહનો દારૂ પીવાનો પ્યાલો મારા હાથમાં છે અને હું તે લુમખાઓમાંથી;

૩૩૧. અર્થાત્ રસોડાનો મેનેજર.

૩૩૨. કે તમે દિવસમાં રોઝદાર રહો છો આખી રાત નમાઝમાં પસાર કરો છો જ્યારે જેલમાં કોઈ માંદ થાય છે ત્યારે તેની ખબર પૂછો તેની દેખભાળ રાખો છો જ્યારે કોઈ તંગીમાં આવી પડે છે ત્યારે તેના માટે મોકળાશનો માર્ગ કાઢો છો.

હઝરત યૂસુફ અલયહિસ્સલામે તેમને તાબીર કહેતાં પહેલાં પોતાના મોજિજાનું વર્ણન તથા તવહીદનું

અય મારા બન્ને જેલ બંધુઓ! શું જુદા જુદા રબ^{૩૩૦} સારા અથવા એક અલ્લાહ! જે બધાથી ચઢિયાતો (છે)^{૩૩૧} (૩૯) તમે તેના સિવાય નથી પૂજતા પણ નર્યા નામ, જે તમે અને તમારા બાપ દાદાઓએ બનાવી કાઢ્યાં છે,^{૩૩૨} અલ્લાહે એનો કોઈ આધાર ઉતાર્યો નથી. હુકમ (કોઈનો ચાલતો) નથી પણ માત્ર અલ્લાહનો. તેણે ફરમાવ્યું (છે) કે તેના સિવાય કોઈને પૂજો નહિ.^{૩૩૦} આ સીધો ધર્મ છે^{૩૩૧} પણ વધુ લોકો જાણતા નથી^{૩૩૨} (૪૦) અય કેદ-ખાનાના બન્ને સાથીદારો! તમારામાંથી તો એક પોતાના રબ (બાદશાહ) ને દારૂ પીવડાવશે,^{૩૩૩} અને બીજો^{૩૩૪} તેને ફાંસીએ ચઢાવવામાં આવશે તો પક્ષીઓ તેનું માથુ ખાશે.^{૩૩૫} જે વાત તમે પૂછતા હતા તેનો હુકમ થઈ ચૂક્યો^{૩૩૬} (૪૧) અને યૂસુફ એ બન્નેમાંથી જે બચી જનાર સમજ્યો તેને કહ્યું; પોતાના^{૩૩૭} રબ (બાદશાહ) પાસે મારી વાત કરીશ^{૩૩૮} પણ શયતાને તેને ભૂલાવી દીધું કે પોતાના રબ (બાદશાહ) પાસે યૂસુફની વાત કરે તો યૂસુફ કેટલાંક વર્ષો ઓર જેલમાં રહ્યો.^{૩૩૯} (૪૨) અને બાદ-શાહે કહ્યું 'મેં સ્વપ્નમાં સાત તાજી ગાયો જોઈ કે તેમને

يُصَاحِبِي السَّجْنَ وَأَرْبَابٌ مُتَفَرِّقُونَ خَيْرًا أَمِ اللَّهُ
الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ مَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِهِ إِلَّا أَسْمَاءُ
سَبَّيْتُمْوهَا أَنْتُمْ وَأَبَاؤُكُمْ وَمَا أَنْزَلَ اللَّهُ بِهَا مِنْ
سُلْطَانٍ إِنْ الْحُكْمُ إِلَّا لِلَّهِ أَمَرَ الْأَعْبَادَ وَالْآيَاتُ
ذَلِكَ لِلَّذِينَ الْقِيَمَ وَلَكِنْ أَكْثَرُ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ
يُصَاحِبِي السَّجْنَ أَمَا أَحَدُكُمْ فَيَسْقِي رَبَّهُ خَمْرًا
وَأَمَّا الْآخَرُ فَيُصَلِّبُ فَتَأْكُلُ الطَّيْرُ مِنْ رَأْسِهِ فَتَوَى
الْأَمْرَ الَّذِي فِيهِ تَسْتَفْتِينَ ۗ وَقَالَ لِلَّذِي ظَنَّ
أَنَّه نَجَاهٌ مِنْهُمْ إِذْ كُرِنِي عِنْدَ رَبِّكَ فَانْسَسُهُ
الشَّيْطَانُ وَكُرِّرْ بِهِ فَلَبِثَ فِي السَّجْنِ بِضْعَ
سِنِينَ ۗ وَقَالَ الْمَلِكُ إِنِّي أَرَى سَبْعَ بَقَرَاتٍ

નિમંત્રણ આપવાનું શરૂ કર્યું અને એ જાહેર કરી દીધું કે જેટલું ઈલ્મ એ આપના માટે ધારે છે તેના કરતાં ઈલ્મમાં આપનો મરતબો મોટો છે. કારણ કે તાબીર વિદ્યા ખ્યાલ અને અંદાજા પર આધારિત છે એટલા માટે આપે ઈચ્છ્યું કે તેમને વિદિત કરી આપે કે આપ ગૈબની સચોટ ખબરો આપવાની શક્તિ ધરાવે છે અને બીજા લોકોથી આવું બની શકે એમ નથી. જેમને અલ્લાહે ગૈબની વિદ્યાઓ આપી હોય તેમના માટે સ્વપ્નની તાબીર શું મોટી વાત છે, તે સમયે આપે મોજિજો એટલા માટે જાહેર કર્યો કે આપ જાણતા હતા કે એ બે માંથી એક અમુક સમયમાં સુળીએ ચઢાવવામાં આવશે તેથી આપે ઈચ્છ્યું કે એને કુફમાંથી કાઢી ઈસ્લામમાં દાખલ કરે અને જહન્નમથી બચાવે.

મસઅલો :- આથી જણાયું કે જો આલિમ પોતાના ઈલ્મી દરજ્જાને એટલા માટે જાહેર કરે કે લોકો એનાથી ફાયદો મેળવે તો એ જાઇજ છે. (મદારિક, ખાઝિન)

૩૩૩. તેનું પ્રમાણ અને તેનો રંગ અને તેનો આવવાનો સમય અને એ કે તમે શું ખાધું કેટલું ખાધું ક્યારે ખાધું.

૩૩૪. હઝરત યૂસુફ અલયહિસ્સલામે પોતાનો મોજિજો જાહેર કર્યા પછી એ પણ જાહેર કરી દીધું કે આપ નબીઓના કૂળના છે અને આપના બાપ દાદાઓ નબીઓ હતા જેમના મહાન દરજ્જાઓ જગવિખ્યાત છે. એનાથી આપનો હેતુ એ હતો કે સાંભળનાર આપનું નિમંત્રણ અને આપનું માર્ગદર્શન માને.

૩૩૫. તવહીદ પકડવી અને શિર્કથી બચવું.

૩૩૬. તેની ઈબાદત કરતા નથી અને મખ્લુકને પૂજે છે.

સાત દુબળી ગાયો ખાઈ રહી છે. અને સાત લીલી દુંડીઓ અને બીજી સાત સુકી. ^{૩૩૫૦} અય દરબારવાળાઓ! મારા સ્વપ્નનો જવાબ આપો જો તમે સ્વપ્નની તાબીર જાણતા હોવ તો (૪૩) બોલ્યા; પરેશાન સ્વપ્નાઓ છે અને અમે સ્વપ્નાઓની તાબીર જાણતા નથી (૪૪) અને જે પેલા બે માંથી બચ્યો હતો ^{૩૩૫૧} તે બોલ્યો, અને એક મુદત પછી તેને યાદ આવ્યું. ^{૩૩૫૨} હું તમને એની તાબીર કહીશ મને મોકલો ^{૩૩૫૩} (૪૫) ‘અય યૂસુફ! અય સિદીક! અમને તાબીર કહો સાત તાજી ગાયોની જેમને સાત દુબળી ખાઈ રહી છે અને સાત લીલી દુંડીઓ અને બીજી સાત સુકી. ^{૩૩૫૪} જેથી હું લોકો તરફ પરત થાઉં કદાચ તેઓ જાણકાર બને ^{૩૩૫૫} (૪૬) કહ્યું; તમે લગાતાર સાત વરસ ખેતી કરશો ^{૩૩૫૬} તો જે કાપો તેને તેના દુંડામાં રહેવા દો ^{૩૩૫૭} પણ થોડું જેટલું ખાઈ શકો. ^{૩૩૫૮} (૪૭) ફરી ત્યારબાદ સાત કટોકટીના વરસો આવશે ^{૩૩૫૯} કે તમે જે તેમના માટે

سَبْعَ بَقَرَاتٍ سَوِيَّاَتٍ يَأْكُلْنَ الْحَبَّ الْمَلَائِكَةَ فِي رِيَابِهَا
وَسَبْعَ سُدْبَلَاتٍ خُضْرٍ وَأَخْرِيَّاسٍ لَعَلَّنَ رُجْعَ
إِلَى النَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَعْلَمُونَ ۖ قَالَ تَزْرَعُونَ سَبْعَ
سِنِينَ دَابًّا فَمَا أَحْصَدْتُمْ قَدْرُوكَ فِي سُدْبَلَاتِهِ
الْأَقْلِيلَ وَمِمَّا تَأْكُلُونَ ۖ ثُمَّ يَأْتِي مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ

૩૩૭. જેવી રીતે મૂર્તિપૂજકોએ ઉપજાવી કાઢ્યા છે, કોઈ સોનાનો કોઈ ચાંદીનો કોઈ તાંબાનો કોઈ લોઢાનો કોઈ લાકડાનો કોઈ પથ્થરનો કોઈ કંઈક બીજી વસ્તુનો, કોઈ નાનો કોઈ મોટો, પરંતુ બધા જ નકામા અને અર્થહિન, ન ફાયદો કરી શકે ન નુકશાન પહોંચાડી શકે. અથવા જૂઠા મામબૂદ.

૩૩૮. કે કોઈ ન તેની સામે આવી શકે છે ન તેના હુકમમાં ડબલગીરી કરી શકે છે. ન તેનો કોઈ ભાગીદાર છે ન તેનો સમાન. બધા પર તેનો હુકમ લાગુ પડે છે અને બધા જ તેની માલિકી હેઠળ.

૩૩૯. અને તેમનું નામ મઅબૂદ રાખ્યું છે તે તથ્યહિન પથ્થર હોવા છતાં.

૩૪૦. કારણ કે માત્ર તે જ ઈબાદતને પાત્ર છે.

૩૪૧. જેના માટે દલીલો કાયમ થએલી છે.

૩૪૨. તવહીદ અને અલ્લાહની ઈબાદતનું નિમંત્રણ આપ્યા પછી હઝરત યૂસુફ અલયહિસ્સલામે સ્વપ્નાઓની તાબીર તરફ ધ્યાન આપ્યું અને કહ્યું;

૩૪૩. અર્થાત બાદશાહને દારૂ પીવડાવનાર તો પોતાના હોદ્દા પર પાછો લેવામાં આવશે અને પ્રથમની જેમ બાદશાહને દારૂ પીવડાવશે. અને સ્વપ્નમાં જે ત્રણ લુમખાઓ વર્ણવવામાં આવ્યા તે ત્રણ દિવસો છે એટલા દિવસો જ કેદખાનામાં રહેશે પછી બાદશાહ એને પાછો બોલાવી લેશે.

૩૪૪. એટલે કે રસોડાનો વ્યવસ્થાપક.

૩૪૫. હઝરત ઈબને મરઊદ રદીયલ્લાહિ અન્હુએ કહ્યું કે; તાબીર સાંભળીને તે બન્નેએ હઝરત યૂસુફ અલયહિસ્સલામને કહ્યું કે; અમે તો કશાં સ્વપ્ન જોયાં નથી અમે તો મશકરી કરી રહ્યા હતા. ત્યારે હઝરત

ભેગું કરી રાખ્યું હતું તે બધું ખાઈ જશે^{૩૬૦} પણ થોડું જે બચાવી લો^{૩૬૧} (૪૮) પછી ત્યાર બાદ એક વરસ (એવું) આવશે કે જેમાં લોકોને વરસાદ આપવામાં આવશે અને (લોકો) તેમાં રસ નિચોવશે^{૩૬૨} (૪૯) અને બાદશાહે કહ્યું કે; 'તેમને મારી પાસે લઈ આવો' તો જ્યારે તેની પાસે એલથી આવ્યો^{૩૬૩} ત્યારે કહ્યું; પોતાના રબ (બાદશાહ) પાસે પાછો જા પછી તેને પૂછ^{૩૬૪} કે જે સ્ત્રીઓએ પોતાના હાથ કાપી નાખ્યા હતા તેમની શું હાલત છે. બેશક! મારો રબ તેમનો ફરેબ જાણે છે^{૩૬૫} (૫૦) બાદશાહે કહ્યું; 'અંચ સ્ત્રીઓ! જ્યારે તમે યૂસુફનું દિલ લોભાવવા ઈચ્છ્યું ત્યારે તમારું કાર્ય શું હતું? સ્ત્રીઓએ કહ્યું, અલ્લાહને જ પવિત્રતા છે, અમે તેમનામાં કશો પાપ જોયો નહિ' અઝીઝની પત્ની^{૩૬૬} બોલી; હવે અસલ વાત ઉઘડી ગઈ, મેં તેમનો દિલ લોભાવવા ઈચ્છ્યો હતો અને બેશક! તેઓ સાચા છે^{૩૬૭} (૫૧) યૂસુફે કહ્યું; 'આ મેં એટલા માટે કર્યું કે અઝીઝને જાણ થાય કે મેં પીઠ પાછળ તેની બેઈમાની કરી નથી અને અલ્લાહ દગાખોરોની ચાલ-બાજી ચાલવા દેતો નથી' (૫૨)

وَمِنْ دَابَّتِهِ ۱۲
يُوسُفُ ۱۳
سَمِعَ شِدَادٌ كَلِمَاتٍ مَّا قَدَّمْتُمْ لَهُنَّ إِلَّا قَلِيلًا
مِّمَّا تَحْكُمُونَ ۝ ثُمَّ يَأْتِي مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ عَامٌ فَيَأْتِي
رِيحَاتُ النَّاسِ وَيَفِيءُ يَعْزُرُونَ ۝ وَقَالَ السُّلَيْكُ
الْمُؤْتِي رَبِّهٖ فَلَمَّا جَاءَهُ الرَّسُولُ قَالَ ارْجِعْ إِلَىٰ رَبِّكَ
فَسَلِّ عَلَيَّ مَا بَالُ النَّسْوَةِ الَّتِي قَطَعْنَ أَيْدِيَهُنَّ
إِنَّ رَبِّي بَكِيدٌ هَنَّ عَلِيمٌ ۝ قَالَ مَا خَطْبُكَ إِذْ
رَأَوْدَتْنِ يَوسُفُ عَنْ نَفْسِهِ قُلْنَ حَاشَ لِلَّهِ
مَا عَلِمْنَا عَلَيْهٖ مِنْ سَوِيءٍ قَالَتِ امْرَأَتُ الْعَزِيزِ
الَّتِي حَصَصَ الْحَقُّ أَنَا رَأَوْدَتُهُ عَنْ نَفْسِهِ وَإِنَّهُ
لَمِنَ الصَّادِقِينَ ۝ ذٰلِكَ لِيَعْلَمَ أَتَىٰ امْرَأَتَهُ الْغَيْبِ
وَإِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْهٰكِنِينَ ۝

યૂસુફ અલયહિસ્સલામે ફરમાવ્યું;

૩૬૬. જે મેં કહ્યું છે તે અવશ્ય થશે તમે સ્વપ્ન જોયાં હોય કે ન જોયાં હોય, હવે આ હુકમ ટળી શકતો નથી.

૩૬૭. અર્થાત બાદશાહને દારૂ પીવડાવનારને કહ્યું;

૩૬૮. અને મારી હાલત કહેજે કે કેદખાનામાં એક જુલ્મનો ભોગ બનેલ નિર્દોષ કેદી છે અને તેની કેદને એક યુગ વીતી ગયો છે.

૩૬૯. વધારે તફસીરકારો એવું કહે છે કે બનાવ બન્યા પછી હઝરત યૂસુફ અલયહિસ્સલામ સાત વરસ ઓર જેલમાં રહ્યા અને પાંચ વરસ પહેલાં રહી ચૂક્યા હતા. આ મુદત વિતી ગયા પછી જ્યારે હઝરત યૂસુફને કેદમાંથી છોડવવાનું અલ્લાહને મંજૂર થયું ત્યારે મિસરના બાદશાહ રઘ્યાન બિન વલીદે એક અજબ સ્વપ્ન જોયું જેનાથી તેને ખૂબ ગભરામણ પેઠી અને તેને આખા દેશમાંથી નજુમીઓ, જાદુગરો અને સ્વપ્ન શાસ્ત્ર પંડિતોને ભેગા કરી તેમની સામે પોતાનું સ્વપ્ન કહી સંભળાવ્યું.

૩૭૦. જે લીલી દુંડીઓને વળગી પડી અને લીલીઓને સુકવી નાખી.

૩૭૧. અર્થાત બાદશાહને દારૂ પીવડાવનાર.

૩૭૨. કે હઝરત યૂસુફ અલયહિસ્સલામે તેને બાદશાહ સામે તેની વાત કરવા કહ્યું હતું. તેણે કહ્યું કે;

૩૭૩. કેદખાનામાં, ત્યાં સ્વપ્ન શાસ્ત્રનો એક જાણકાર છે.

બાદશાહે તેને મોકલી આપ્યો તે કેદખાનામાં જઈને હઝરત યૂસુફ અલયહિસ્સલામને કહેવા લાગ્યો;

૩૫૪. આ સ્વપ્ન બાદશાહે જોયું છે અને દેશના બધા વિદ્વાનો બુદ્ધિમાનો એની તાબીર કહેવાથી લાચાર છે. આપ એની તાબીર કહો.

૩૫૫. સ્વપ્નની. અને આપના ઈલ્મ શ્રેષ્ઠતા અને મરતબાને જાણે અને આપને આ કષ્ટથી છોડવીને પોતાની પાસે બોલાવે, ત્યારે હઝરત યૂસુફ અલયહિસ્સલામ તાબીર આપી અને;

૩૫૬. એ સમય દરમ્યાન ખેતીમાંથી પુષ્કળ ઉપજ થશે. સાત તાજી ગાયો અને સાત લીલી દુંડીઓનો ઈશારો એ તરફ જ છે.

૩૫૭. જેથી બગડી જાય નહિ અને આફતોથી બચેલું રહે.

૩૫૮. તેને મસળીને ભૂસામાંથી કાઢી લો બાકીનો ભંડાર ભરી લો.

૩૫૯. જે પ્રત્યે દુબળી ગાયો અને સુકી દુંડીઓનો નિર્દેશ છે.

૩૬૦. જેના ભંડાર ભરી લીધા હતા.

૩૬૧. બીયારણ માટે કે જેનાથી ખેતી કરી શકો.

૩૬૨. દ્રાક્ષનો અને તલ તેમજ ઝેતૂનનું તેલ કાઢશે. આ વરસ ઘણું સારું ગુજરશે, જમીન લીલી છમ હશે વૃક્ષો ખૂબ ફળશે.

પેલો માણસ હઝરત યૂસુફ અલયહિસ્સલામ પાસેથી આ તાબીર સાંભળીને પાછો ગયો અને બાદશાહને તાબીર કહી સંભળાવી, બાદશાહને આ તાબીર ખૂબ ગમી ગઈ અને તેને શ્રદ્ધા થઈ કે જેવું હઝરત યૂસુફે કહ્યું છે તે અવશ્ય થશે. બાદશાહને શોખ થયો કે આ સ્વપ્નની તાબીર જાતે હઝરત યૂસુફ અલયહિસ્સલામના મુબારક મુખેથી સાંભળે.

૩૬૩. અને હઝરત યૂસુફ અલયહિસ્સલામની સેવામાં તેણે બાદશાહનો સંદેશ કહ્યો. હઝરત યૂસુફે;

૩૬૪. એટલે કે તેને એ બાબત તપાસ કરવાની વિનંતી કર.

૩૬૫. આવું આપે એટલા માટે કહ્યું કે જેથી બાદશાહ સમક્ષ આપની નિર્દોષતા જાહેર થઈ જાય અને તેને એ વાતની ખબર પડે કે આટલી લાંબી જેલ કશા જ કારણ વગર થઈ છે. જેથી ભવિષ્યમાં હસદખોરોને ડંખ મારવાની તક સાંપડે નહિ.

મસઅલો :- આથી જણાયું કે આરોપ હટાવવા મહેનત કરવી જરૂરી છે.

પછી એલચી હઝરત યૂસુફનો સંદેશો લઈને બાદશાહ પાસે ગયો. બાદશાહે બધી સ્ત્રીઓને ભેગી કરી અને તેમની સાથે અઝીઝની ઔરતને પણ.

૩૬૬. ઝુલેખા

૩૬૭. બાદશાહે હઝરત યૂસુફ અલયહિસ્સલામને કહેવડાવ્યું કે સ્ત્રીઓએ તમારી નિર્દોષતા જાહેર કરી અને અઝીઝની પત્નીએ પોતાનો ગુનાહનો સ્વીકાર કર્યો, ત્યારે આપે કહ્યું;